

Planinski vestnik

5

glasilo Planinske zveze Slovenije

maj 1981

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

maj 1981

5

letnik LXXXI izhaja od leta 1895

vsebina

	Vsakdanji pogovor o rečeh, ki zanimajo planinsko mladino	205
Mitja Košir	Nevina Prevec — prva Slovenka v severni triglavski steni	211
Franci Savenc	Iz pisem Romana Szalaya	213
Tomaž Budkovič	Vojaške žičnice v Julijskih Alpah v obdobju 1915—1917	217
V. K.	Narodni park Velika Paklenica — biser Velebita	220
Karel Natek	Noč na Ognjeni gori (Stromboli)	223
Danilo Cedilnik	Tudi snežni leopard	224
Janez Brojan	Veličina narave in planin	227
Janez Benkovič	Štirje dvajsetletniki in Eiger	228
Stane Poljak	Beli cvet	231
Luka Karničar	Pa srečno!	232
Franc Mulej	Razmišljanja o vprašanjih na trekingih	233
Silvo Kristan	Šolska telesna vzgoja v razkoraku s strokovnih in družbenim vrednotenjem	235
	Društvene novice	237
	Varstvo narave	250
	Iz planinske literature	252
	Alpinistične novice	254
	Razgledi po svetu	256
	Na kratko	257

Naslovna stran:

Pomlad na Golici — Foto Franc Sluga

Notranja priloga:

1 Zaliv — Foto Davorin Šinigoj

2 Prvi sneg — Foto Davorin Šinigoj

3 Planina pri jezeru — Foto Kočar Stanislav

4 Julijci (izpod Golice) — Foto Saša Dalla Valle

uredniški odbor

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana — Glavni in odgovorni urednik: Marijan Krišelj, naslov: 61000 Ljubljana, p. p. 44 61109 Ljubljana. Uredniški odbor: Ing. Tomaž Banovec, Ing. Janez Bizjak, Aleš Doberlet (fotografija), Stanko Hribar, dipl. oec. Božidar Lavrič, prof. Evgen Lovšin, prof. Tine Orel (tehnični urednik), Iztok Osojnik, dr. Miha Potočnik, Nada Praprotnik (varstvo narave in okolja), Janez Pretnar, prof. Janko Ravnik, Franci Savenc, Ing. Albert Sušnik (fotografija), Franc Vogelšek, dr. Tone Wraber — Naslov: Planinska zveza Slovenije, 61001 Ljubljana, Dvořakova 9, p. p. 214. — Tekoči račun pri SDK 50105-678-47046, telefon 312 553. — Planinski Vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina 350 din, plačljiva tudi v dveh obrokih, za tujino 550 din (28 \$). Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila; navedite vedno tudi stari naslov s tiskanimi črkami. Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. — Rokopisov in slik ne vračamo. — Tiska in klišee izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

Stena

Na hrbtni strani tele razglednice je R. Szalay beležil opombe med vzponom z Rösslorn (22. maja 1921). Vrši so seveda kasnejšega datuma in je celo vprašanje, če so nastali naenkrat. »Aljažev dom in vseh pet problemov« je to razglednico v spremnem pismu krstil lastnik. Le-te je menda označil Prusik (1927), bolj zanimivo pa bi bilo izvedeti, kdo je vrloval smeri ali po čigavih predlogah. Nekatere linije namreč presenečajo. Naj bodo izziv mladim poznavalcem stene. Oglasite se z razlago in s pripombami, lahko pa tudi vprašanji, pri študiju pa seveda upoštevajte vsa že znana dejstva. (Glej sestavek F. Savenca — Iz pisma Romana Szalaya, ki je objavljen v tej št. PV.)

VSAKDANJI POGOVOR O REČEH, KI ZANIMAJO PLANINSKO MLADINO*

Planinski vestnik:

Lahko bi rekli, že tradicionalna oblika dela MK pri PZS je med drugim tudi organizacija in izvedba tečajev za mladinske planinske vodnike. Za tale pogovor se je pripravila kar pisana družba mladih planincev in sicer: načelnik MK pri PZS Andrej Brvar, zraven njega je predstavnik SPD iz Celovca Igor Šalander, tehnični vodja tečaja Franjo Krpač, predstavnik PD Železnikar iz Maribora Jože Bobovnik in še dve dekleti, Milena Valentan, ki je predstavljala PD RTV Ljubljana, PD Jesenice pa je za ta pogovor zastopala Zora Ščavničar. Se pravi, kar dovolj možnosti, da bomo spoznali, kako se delo v okviru planinske mladine sicer odvija, ne samo v MK, ampak tudi v tisti obliki, ki nekako praktično prehaja na teren.

Andrej Brvar ima prvi besedo, tako kot se spodobi, da nekako uokvirimo vsebino tega pogovora. Začeli bomo pa takole: Tu gori na Uskovnici je že tradicionalno, da imate mladinske vodniške tečaje; tokrat je to zimski tečaj in bi morda za začetek potrebovali nekaj več podatkov o tej vaši dejavnosti.

* Pogovor o rečeh, »ki zanimajo planinsko mladino«, je tekel tedaj, ko so bodoči mladinski vodniki nabirali znanje in izkušnje v okviru redne »zimске šole za mladinske vodnike«, ki jih organizira MK pri PZS. To je bilo 5. marca letos v planinskem domu na Uskovnici.

Andrej Brvar:

Zimski tečaji za mladinske vodnike — govorim tokrat le o teh tečajih — so že tradicionalna oblika dela MK pri PZS, saj letos beležimo že petnajsti tečaj po vrsti. Prejšnja leta so se odvijali na Komni, tudi na Zelenici, na Vršiču, zadnje tri leta pa smo se utaborili na Uskovnici, ker nam nudi, mislim, res najboljše pogoje, kar zadeva samo prebivanje pa tudi izbira tur je izredno razgibana. Na tem letošnjem tečaju je 26 mladih planincev iz 19 različnih PD. Razveseljiv podatek pa je, da je od teh 26 udeležencev kar polovica delavcev.

Planinski vestnik:

Tehnični vodja ima pač na skrbi vse tisto, kar sodi v to področje na tečaju. Bi morda, Franjo Krpač, dve, tri besede povedali o tem, kako v tehničnem smislu tečaj poteka.

Franjo Krpač:

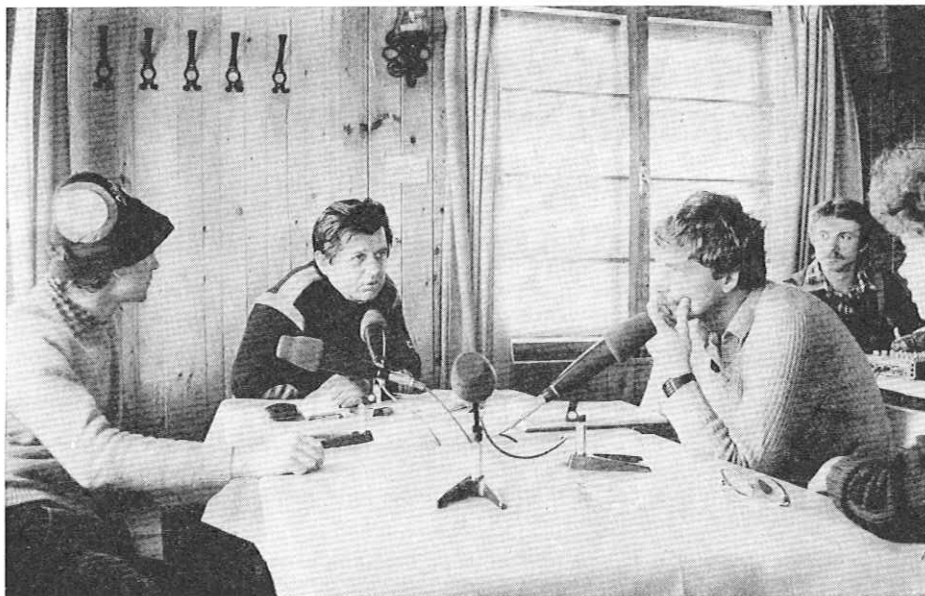
Potek tečaja je hudo odvisen od vremena. Tokrat je vreme kar solidno, ni najboljše, tudi ni najslabše; mi pač želimo, da bi bilo čimbolj pestro, čimbolj različno, tako da bi lahko v vseh pogojih to naše planinstvo pozimi obdelali. Imeli smo doslej dve turi, smo tudi že kar precej gazili, ker je mnogo novega snega pa tudi južen je že na podlagi in tako smo prav te razmere lahko dobro spoznali, predvsem pa to, kako se je treba menjavati v gaženju; spoznali smo tudi to, kakšen napor je v takem snegu potreben pa tudi, kakšna razlika je med poletjem in zimo v teh naporih. Potem smo že spoznali nekoliko tudi vožnjo po pršiču in seveda po kloži, ko se sneg vdira in je potrebna velika previdnost. Tokrat, vsaj za zdaj tako kaže, ne bomo mogli dobro obdelati hoje z derezami. Take težave so sicer skoraj na vsakem tečaju, ker ni pogojev za tako vajo, ko je potrebna trda podlaga, v mehkem snegu pa to ne gre. Ravnanje s cepini, gibanje v navezi in izdelavo vrvne ograje pa bomo kljub temu opravili tako, kot je treba, čeprav bi bilo bolje, če bi bil tudi v tem primeru sneg trd. Pa seveda reševanje zasutih v plazju, izdelavo improviziranih prenosnih pomagal, gradnjo bivačkov v zimskem času in orientacijo pozimi — to so predmeti, ki so tudi na programu zimskih tečajev za MV.

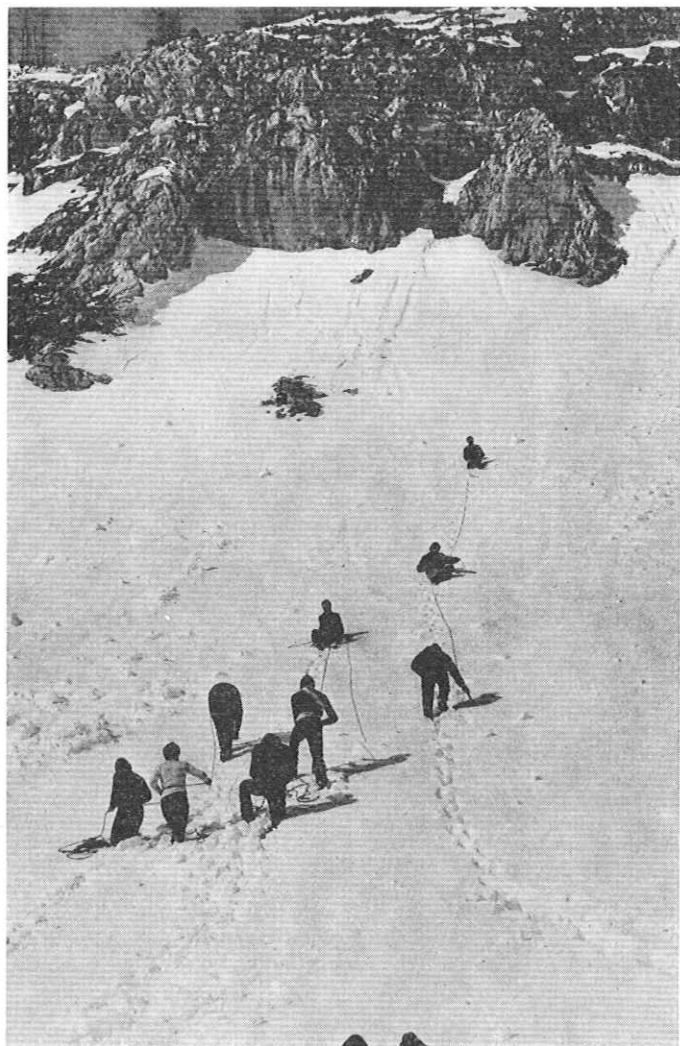
Planinski vestnik:

Ko pregledujemo Koledar PZS za letos, lahko zasledimo kar precej akcij, ki jih ima na skrbi MK pri PZS in tako se samo po sebi zastavlja vprašanje: Ali so tečajništvo, seminarji in drugo glavne oblike dela z mladimi planinci?

Vsakdanji pogovor o rečeh, ki zanimajo planinsko mladino (na desni ob mikrofону je Andrej Brvar)

Foto Dokumentacija PV

Gibanje
v navezi
Foto
Dokumentacija PV

Andrej Brvar:

Lahko bi dejal, da je to tradicionalna oblika dela in sicer imamo razdeljeno to delo v dve kategoriji. S prvo kategorijo usposabljam mlade kadre iz vseh planinskih društev, da vodijo skupine v gore, in jih pripravljamo za aktivistično delo v planinskih društvih. V drugi obliki usposabljanja so pa tisti naši seminarji, kjer to znanje, ki ga mladi dobivajo na tečajih, tudi izpopolnjujemo. No in prav spomladi pride na vrsto niz teh izpopolnjevalnih seminarjev, recimo od seminarja za planinske instruktorje pa do seminarja za mladinske vodnike in mentorje, ki je predvsem namenjen vzpodbujanju turnega smučanja, in pa seminar, to velja za letos, za traserje v orientacijskem tekmovanju, potem sledi še seminar za načelnike mladinskih odsekov, ki bo jeseni, in pa seminar za akcijo ciciban-planinec ter ledeniško izpopolnjevanje MV mentorjev in instruktorjev.

Planinski vestnik:

Pa bi počasi prešli s tega področja na teren. Mladinskih vodnikov imamo po Sloveniji veliko, pa imate podatek, koliko jih točno je? Mislimo s tem vprašanjem predvsem na tiste vodnike, ki so aktivni.

Andrej Brvar:

Vsako leto se letnega tečaja za mladinske vodnike udeleži okrog sto iz vseh PD v Sloveniji in pa iz slovenskih PD iz zamejstva, zimskega tečaja pa se udeleži od 30 do 40 kandidatov. Od tega, tako cenimo, jih potem polovica ostane, ostala polovica pa mogoče za nekaj časa delo prekine, zato so seveda predvsem objektivni razlogi, na primer služenje vojaškega roka, poroka, zamenjava službenega mesta, študij itd., vendar se ti mladi ljudje, vsaj tako smo opazili, potem vračajo in se spet vključujejo v delo PD. Tako lahko rečemo — ti ljudje za planinstvo niso izgubljeni. Doslej smo registrirali 260 mladinskih vodnikov za letne razmere in 624 mladinskih vodnikov za letne in zimske razmere.

Planinski vestnik:

Zanimala bi nas še informacija s terena. Pripravljeni so za pogovor štirje predstavniki planinskih društev in dajmo najprej besedo predstavniku SPD iz Celovca Igorju Šelanderu. Naj mu pomagamo z vprašanjem: Kako pa deluje planinska mladina v vašem okolju?

Igor Šelander:

Pri nas je zelo težko zato, ker je mladinski odsek začel delati šele leta 1978. Dotlej namreč nismo imeli organizirane oblike dela, v kateri bi se lahko uveljavila tudi mladina. Bili so le posamezni mladinci, ki so bili delavni. Ko smo se začeli organizirati, smo dobili tudi precej novega članstva iz vrst mladine, predvsem dijakov iz slovenske gimnazije. Imamo pa še zmeraj nekaj težav, predvsem v tem smislu, kako bi to mladino pravilno usmerjali, ker je pač pri nas največja težava prav ta, da so ti mladi ljudje razkropljeni po vsej Koroški in je pač res težko vse zbrati recimo za kakšno akcijo. Tako je precej akcij strnjene predvsem v Rožu; tam, kjer je naša planinska postojanka (Koča na Bleščeči planini — op. ur.) in se tam večkrat zberemo na delovnih akcijah, ki jih sami organiziramo, pa tudi na prireditvah PD. Doslej smo se največkrat zbrali na delovnih akcijah pri planinski postojanki. Tu je zmeraj dovolj dela, ko pomagamo starejšim planincem. Največ je dela s tem, da vsako leto na novo opleskamo kočo, pripravljamo drva za zimo. Pripravljamo pa tudi razne prireditve, na primer februarja je bil že tretji pohod na Arihovo peč, ko mladina pregazi pot do Bleščeče planine in še naprej. Urejamo tudi progo za smučarski tek; v okviru organizacije pohoda pa mladina na postojanki pomaga tako, da dajejo obiskovalcem žige, kuhajo čaj in se tako vključujejo v delo planinske organizacije. Drugih večjih akcij pa za zdaj še nismo imeli, recimo zahtevnejših izletov, zato ker jih preprosto še nismo organizirali. To je zdaj naša prva naloga, da bo tudi to končno steklo.

Planinski vestnik:

Torej pogoje imate za to. Je v okviru vašega društva že kaj več mladinskih vodnikov ali ste vi prvi, ki boste šli skozi to šolo.

Igor Šelander:

Nisem prvi. Pred letom dni je obiskal tečaj v Bavšici eden izmed naših članov, samo tedaj ni opravil izpitov. Tako bom prvi, seveda, če bom na izpitu uspešen, ki bom v okviru SPD Celovec imel osvojen naziv mladinskega vodnika. Zdaj je pri nas trenutno nekako deset, petnajst aktivnih mladih planincev. To je za naše razmere že precej, ker moramo računati na to, da naše območje sega vse od Zgornjega Roža pa do Pliberka v Podjuni. To so velike razdalje, tudi do 70 kilometrov. Če imamo na primer srečanje na naši planinski postojanki, ko ga recimo sami organiziramo, potem že pride tudi do dvajset planincev; vseeno pa je težko, ker se morajo skoraj vsi pripeljati z vlakom in je potem spet težava, kako se bodo vrnili, kako bo s šolo, ker gre večinoma v tem primeru za dijake... Pa, mladina se vseeno kar znajde...

Reči pa moram, da mi ta tečaj veliko pomeni, saj se bom naučil nekaj zame čisto novih reči, praktičnih in teoretičnih, ki jih bom prav gotovo potreboval pri delu s planinsko mladino pri nas na Koroškem.

Planinski vestnik:

Naj imajo zdaj besedo še naši trije predstavniki treh različnih PD. Pojdimo kar po vrsti. Besedo ima Jože Bobovnik, predstavnik PD Železničar iz Maribora. To planinsko društvo je aktivno, ima za sabo že kar precej uspehov; v tem društvu je »vidna« tudi mladina.

Jože Bobovnik:

Če bi želel govoriti, kaj dela mladina, bi se nujno moral vrniti recimo dve leti nazaj, ko smo začeli z mladino spet na novo delati. Pri tem delu je namreč večno prisoten problem »menjave generacij« in tako je doletelo tudi nas in je zavoljo tega delo za nekaj

Predavatelj Stane Koblar razlaga tečajnikom, kako je treba sestavljati priročna transportna sredstva

Foto Dokumentacija PV

časa zamrlo. Društvo je počasi spoznavalo, da brez novih ljudi, ki bi bili pripravljeni delati, ne more obstajati. In tako so začeli posvečati spet večjo pozornost mladini. To se je zgodilo pred dvema letoma in odtlej, to lahko rečem, je bilo že kar precej storjenega. Zavaljo tega, da bi bili problemi, ki nastajajo pri našem delu čim manjši, uživamo pač vso podporo upravnega odbora, tako da tudi z denarjem nimamo velikih skrbi. Dobivamo podporo, pomagajo nam z izkušnjami pri vodstvu izletov, na primer, da pač to delo lažje steče. Ko smo se začeli spet organizirati, smo tudi spoznali, da moramo pritegniti tudi pionirje, ker le s sistematičnim delom lahko mladega planinca za dalj časa pritegneš in ga obdržiš v svojih vrstah. Tako smo dobili tudi planinsko skupino na osnovni šoli in tam delo dobro teče, ker je tudi mentorica aktivna in nam pomaga pa tudi vodstvo šole nas podpira.

Planinski vestnik:

Preden gremo na planinsko društvo, ki deluje v okviru organizacije združenega dela, poprosimo še za besedo Zoro Ščavničar z Jesenic na Gorenjskem. Zora se ukvarja z najmlajšimi planinci — cicibani. Kako pa to delo teče?

Zora Ščavničar:

Na Jesenicah smo pridobili k sodelovanju nekaj mentoric iz VVZ, tako da imamo zdaj organiziranih že več skupin po teh zavodih. Seveda pa tem tovarišicam — vzgojiteljicam pomagajo naši mladinski vodniki in tudi naš načelnik mladinskega odseka. Tako jim pomagamo z nasveti in pa v vodstvu teh izletov za najmlajše, za cicibane. Moram reči, da so uspehi izredni, cicibani in tudi njihove vzgojiteljice pa navdušeni. Največje so težave s pridobivanjem mentorjev na šolah, kajti ti imajo svoje delovne obveznosti, družine. To poskušamo reševati tako, da smo se dogovorili, naj vsak mladinski vodnik pomaga v mentorstvu vsaki planinski skupini na šoli ali v VVZ. Včasih tudi sama pomagam pri vodstvu teh izletov za najmlajše pionirje ali cicibane, žal pa še študiram in čakam, da bom prišla domov, ko se bom spet lahko močneje vključila v tako delo.

Planinski vestnik:

Pa pojdimo na enega izmed najbolj značilnih problemov, ki ga preživljajo PD, ki delujejo v organizacijah združenega dela. Milena Valentan je članica MO PD RTV Ljubljana in bo poskušala razložiti s svojimi izkušnjami seveda ta problem, ko ravno mladina ni številna in je torej delo navadno osredotočeno na peščico najbolj zagnanih in je torej odvisen uspeh celotnega društva včasih samo od te »zagnanosti« mladih.

Milena Valentan:

V organizacijah združenega dela je mladine navadno manj. Kar je manjših članov, so to predvsem otroci zaposlenih, ki pa nimajo pravih stikov z delom v organizaciji združenega dela in torej tudi ne stikov z mladinskim odsekom oziroma z mladinskim članstvom. Take člane imamo sicer evidentirane, nimamo pa stikov z njimi, saj lahko pridemo v stik z njimi samo na akcijah, ki jih organiziramo. Te akcije pri nas na RTV so, žal pa se jih udeleži le skromen odstotek mladih. Recimo, na planinski šoli smo imeli le enega res mladega udeleženca, pionirja; sicer je bilo nekaj mladincev, v glavnem so bili pa starejši člani. In zato se nam zdi, da je to problem, ki ga je treba šteti kot za razmeroma resno oviro pri delu v društvu. Tistih nekaj aktivnih mladincev pravzaprav zelo težko dobi svoje naslednike, težko pridejo do pomladka.

Planinski vestnik:

In tako se je zgodilo, kolikor vem, je pri vas zdajle kar precej mladinskih vodnikov, ki se ukvarjajo s tem problemom, nimate pa, da tako rečemo »mladinskega zaledja«?

Milena Valentan:

Mi imamo štiri mladinske vodnike, ki so šli skozi to šolo, nismo pa vsi aktivni, čeprav pomagamo pri organizaciji izletov; radi pa bi imeli več mladincev in mladink, aktivnih in takih, ki vsaj spremljajo delo v MO. Tako bi dobili večjo »maso«, ki bi bila sposobna nekaj postoriti, tako pa ... Glejte, letos gresta dva k vojakom, ostala bova dva. Dva pa, čeprav aktivna, ne moreta toliko opraviti, kot bi lahko, če bi jih bilo več, mislim tu predvsem na aktivne člane, ne na vodnike.

Planinski vestnik:

Je ta značilnost, ki ste nam jo skušali na kratko razložiti, samo vaša ali pa je tako tudi drugod?

Milena Valentan:

Mislim, da bi ta problem našli povsod v organizacijah združenega dela, kjer imajo tudi planinsko organizacijo.

Planinski vestnik:

Za zaključek tega »vsakdanjega pogovora o rečeh, ki zanimajo planinsko mladino«, kot smo tole srečanje naslovili, pa še tole: Kako pa mladina in ostalo planinstvo pri nas, ki sega že v množičnost ... Kako pa se ta planinska mladina ujema s to množičnostjo, ki je prav za nas, za naše okolje najbolj značilna v Jugoslaviji.

Transport ranjenca v praksi

Foto Dokumentacija PV

Andrej Brvar:

Mladina se s celotnim članstvom zelo dobro ujema. Mladinska planinska dejavnost, ki je organizirana v okviru PZS, pa nima samo tistega pomena, ko bi morda lahko rekli, da le pospešujemo obisk gora in usmerjamo izrabo prostega časa, ampak ima prav ta mladinska planinska dejavnost izredno velik vzgojni pomen. S svojo aktivnostjo mlade tudi vzgajamo po tistih načelih, ki jih tudi želi naša družba, in zato menimo, da je izredno velik pomen prav v tem našem delu. Zavoljo tega želimo, da bi bilo veliko skupin po vseh šolah vseh stopenj, od VVZ, na OŠ, na srednjih šolah, da bi z organiziranimi oblikami zajeli čim več mladih in potem tudi s temi oblikami, akcijami, mladino vzgajali v planinskem duhu. Jasno pa je, tako smo že v tem pogovoru tudi ugotovili, da predstavlja poseben problem pridobivanje aktivnega kadra, da bi prav ti združevali tisto množico mladih, ki se za gore zanima in jih potem ob teh razvitih oblikah planinske dejavnosti tudi vzgajali. Nekoliko je mogoče še ovira v tistih PD, kjer se tega ne zavedajo, da so ti mladi tudi kasnejši društveni aktivisti, da se morajo mladi kaliti ob delu, da morajo mladi tudi prevzemati odgovorne naloge, zadolžitve, funkcije in da so ob teh, sicer v začetku drobnih zadolžitvah, tudi pozneje sposobni prevzemati bolj odgovorno delo v planinski organizaciji.

NEVINA PREVEC – PRVA SLOVENKA V SEVERNI TRIGLAVSKI STENI

MITJA KOŠIR

24. avgust leta 1924 je bil dan, kot so pač vsi ti poznopoletni dnevi in tak bi tudi ostal zapisan na koledarju, ko se prav tedaj ne bi bilo v triglavski severni steni zgodilo nekaj, kar temu dnevu daje posebno obeležje, polno usodne tragike in hkrati tudi začetkov nečesa novega. Zgodnje jutro tistega dne je namreč pri vstopu v slovensko in nemško smer našlo dve navezi. Vladimir Topolovec in Lojze de Reggi sta se namenila v nemško smer, štiričlanska naveza Slavko Prevec, Skok, Stane Hudnik in Nevina Rebek pa so se odpravili v slovensko smer. In tako je mlada maturantka iz Ljubljane, Nevina Rebekova, bila prva Slovenka, ki je premagala steno, to prvenstvo pa ji je pripadlo bolj naključno kot po kakšnih temeljitejših pripravah.

»V hribe sem sicer rada hodila, tudi z očetom, vendar me starši prav gotovo ne bi pustili, da bi plezala. O tisti naši plezariji takrat doma nisem nič govorila, omenila sem le, da gremo na odkritje plošče prijatelju in sošolcu Antetu Lenarčiču, ki se je tiste pomladi smrtno ponesrečil pod Vrbanovo špico v Kotu. Tudi tega, da sem prva Slovenka v tej veliki steni, takrat nisem vedela. Nekaj dni kasneje pa sem vse skupaj prebrala v časopisu. Kako strah me je bilo, kaj bosta rekla mama in oče.«

Prijetna in zanimiva sogovornica je Nevina Prevčeva, hribovsko prijateljstvo in alpinistično tovarštvo sta namreč s Slavkom Prevcom dorekla s poroko, in ko sva se pred dnevi, 57 let kasneje, o njenem »prvenstvenem« vzponu pogovarjala na njenem domu, v čudoviti sodobni stanovanjski hiši na Večni poti v Ljubljani, je duhovito in prav nič pozabljivo luščila plast za plastjo iz spomina. Le malo je izbrisala pozaba.

»Kmalu dopoldne tistega dne se je vreme pokvarilo in spominjam se, da je pričelo snežiti. Zaskrbelo nas je; nismo se bali za nas same, temveč za Topolovca in de Reggija, ki smo ju ves čas našega vzpenjanja slišali iz nemške smeri. Ko smo ju nazadnje videli, potem ju je zakrila megla, sta bila že visoko pod Kugyjevo polico. Klicali smo ju, vendar odgovora ni bilo. Spominjam se še, da smo izstopili na vrh Slovenskega stebra in ne po žlebu, kot piše Stane Hudnik v PV 1978, št. 5, op. p.), kajti ta žleb je šele nekaj let kasneje (1927, op. p.) preplezal moj mož in po njem se danes imenuje Prevčev izstop.«

»Kaj pa Topolovec in de Reggi? Se morda spominjate kakšne podrobnosti?«

»Kot sem že rekla. Klicali smo ju, pa ni bilo odgovora. Snežilo je in skala je bila spolzka. Takrat se je moralo zgoditi tisto najhujše. Ko smo izstopili iz stene, smo šli čez ledenik k Staničevemu domu, odkoder smo se nameravali spustiti v Kot. Takrat smo v snegu naleteli na gaz, ki jo je le malo pred nami utiral en sam človek. V hipu smo

Nevina Prevčeva v pogovoru z E. Keržanom

Foto Dokumentacija PV

spoznali kruto dejstvo. Nesreča! In res smo v Staničevem domu našli le Lojzeta de Reggija, obupanega, potrtega. Vlado je tik izpod Kugyjeve police omahnil čez veliko Črno steno na dno Črnega grabna. Nikdar niso našli njegovega trupla, menda so Joža, Miha in Stane našli le ostanke njegovega nahrbtnika.« (Sogovornica seveda misli na Joža Čopa, dr. Miha Potočnika in dr. Stanka Tominška, ki so, ko so avgusta leta 1928 preplezali gorenjsko smer, v dnu Črnega grabna res našli ostanke nahrbtnika, najverjetneje Topolovčevega, op. p.)

Vladimir Topolovec in Lojze de Reggi, študenta ljubljanske univerze, kot v že omenjenem članku piše Stane Hudnik, po alpinističnih sposobnostih enakovredna dr. Klementu Jugu, vendar ju je nenadna sprememba vremena presenetila, še zlasti Topolovca, ki je, tako kot je bila njegova navada, plezal bos. Morda je bila prav ta okoliščina vzrok njegovemu usodnemu padcu? Nesrečno pa je končal tudi Lojze de Reggi. Dve leti kasneje, jeseni 1926, se je smrtno ponesrečil na Turncu pod Grmado v Šmarni gori, in to potem, ko je poleti istega leta kar štirikrat preplezal severno triglavsko steno.

»Da, oba sem poznala osebno, seveda sta bila predvsem prijatelja mojega moža, takrat študenta medicine. Bila sta čudovita fanta. Žal pa so ti časi že zelo daleč in spomin nanju mi blede...«

»Klementa Juga pa nisem osebno poznala, čeprav sem slišala zanj in za njegov nesrečni konec. Če se prav spomnim, se je ponesrečil isto poletje kot Topolovec. (Dr. K. Jug je omahnil v smrt 11. avgusta 1924, ko je skušal preplezati steber v zahodnem delu severne triglavske stene, ki se danes po njem imenuje Jugov steber, preplezala pa sta ga leta 1930 Pavla Jesihova in Milan Gostiša, op. p.) Ti fantje so bili resnični pionirji slovenske strme alpinistike, za njimi pa je prišla vrsta odličnih skalašev, kot so bili Joža Čop, Miha Potočnik, Stanko Tominšek in obe moji »naslednici« vrhunski plezalki Mira Marko-Debelakova in Pavla Jesihova. Ker sem bila tudi sama članica Skale, sem jih vse poznala... Ne, plezala pa z njimi nisem nikdar, pač pa smo se srečavali po planinskih kočah, na vlaku, s Čopovo skupino pa pogosto tudi v Martuljku, kamor smo, študentje brez denarja, radi zahajali, spali po senikih in se potepali po čudovitem brezpotju pod Kukovo špico, Široko pečjo, Špičkom in Rigljico.«

Več kot pol stoletja je dolga doba, skoraj celo človeško življenje, vendar ljudem, ki intenzivno žive, mine hitro, morda celo prehitro. Hitro je teh 57 let od tistega avgustovskega dne leta 1924 minilo tudi Nevini Prevčevi. Minila so leta mladosti, ko sta z možem in s prijateljki zahajala v gore, ko se je

vračala v triglavsko steno, v slovensko smer, v kratko nemško (Zimmer-Jahn), v Kamniške in drugam, kjer vabijo gore, stene in grebeni. Minila so leta, ko je soboto za soboto hitela proti ljubljanski železniški postaji z nahrbtnikom na ramah naravnost iz službe, iz lekarne, kjer je bila zaposlena kot farmacevtka, Slavko Prevec pa naravnost iz bolnice, kjer je med drugim šest let delal kot zdravnik volonter, brez plače... Vsa ta leta so minula, danes pa, kot sama pravi, »ostajam doma in pazim na hišo, medtem ko so mladi po službah in šolah«, sem ter tja jo obišče kateri od starih planinskih prijateljev, beseda da besedo in spomini zaživijo v novi, svetlejši luči. Tudi mene in mojih vprašanj je bila vesela. Z njimi sva se vrnila za več kot pol stoletja nazaj v preteklost, vrnila sva se v njeno mladost. In to vračanje jo je pomladilo, vsaj meni se je tako zdelo.

IZ PISEM ROMANA SZALAYA

FRANCI SAVENC

Roman Szalay je v septembru 1979 z ženo obiskal naše gore; kot 78-letnik je želel obuditi spomin na vzpon po SZ razu Osrednjega stebra, ki sta ga točno 50 let prej opravila s Karlom Prusikom. Ob tej priliki sta se srečala tudi z dr. M. Potočnikom in v pogovor se je vpletla marsikatera zanimivost, ki sodi v (neznano) zgodovino slovenskega alpinizma.

Ko se je Szalay vrnil v Salzburg, je ta vsebina polagoma dobivala zaokroženo podobo, pokazale pa so se tudi vrzeli v posameznih podatkih in mnenjih. R. Szalay jih je v pis-mih¹ dr. Mihi Potočniku skušal razložiti. Iz razgovorov, prevedel jih je prof. Evgen Lovšin, povzemam nekaj tistih zanimivosti, ki bi utegnile to ali ono v slovenskem alpinizmu osvetliti.

Severno steno Triglava je Roman Szalay prvič preplezal 22. maja 1921 v navezi z Albim Rösslom. V še dokaj zasneženo² Steno pa sta vstopila zavoljo kljubovanja. Rössel je bil namreč pobudnik, da je Szalay zaprosil za članstvo v ÖAK (Avstrijski alpinistični klub). Že prvo poletje po koncu prve svetovne vojne sta namreč v Zahodnih Alpah skupaj opravila nekaj tur, ki so tedaj slovele: greben Brouillarda in Rochfort, Aig. Noire de Peuterey, preplezala sta Pfannlovo smer v severni steni Aig. du Géant itd. Szalay je pod vplivom svojega vzornika, ki je bil ekstremni zagovornik Zahodnih Alp, v prošnji je celo izpustil 15 prvenstvenih tur v Vzhodnih Alpah.

Najbrž bo držalo tudi, da se Rössel ni razumel z »ocenjevalcem« v ÖAK, na zadržanost pa je verjetno precej vplivalo tudi dejstvo, da je bil Szalay tedaj star šele 17 let.³ Karkoli že, Szalaya so odklonili, to pa je Rössla tako razjezilo, da je 23. 2. 1921 napisal vodstvu ÖAK oster protest s tole vsebino:

»Sklicujem se na odklonitev Romana Szalaya in si dovoljujem priložiti seznam vseh vrhov, na katere se je povzpел, tudi pregled 15 prvenstvenih. Szalay si zelo želi postati član kluba, zato vas prosim, da bi navedli tiste ture, ki bi zadostovale za sprejem. Povod za to pismo pa je opomba vašega člana-ocenjevalca, da so za sprejem veljavne samo ture, kot je severni raz⁴ Velikega Ödsteina; s takimi pogoji pa se ne strinjam in tudi ne bom mogel biti odgovoren za nadaljnje delovanje mladega moža. Z odličnim spoštovanjem.

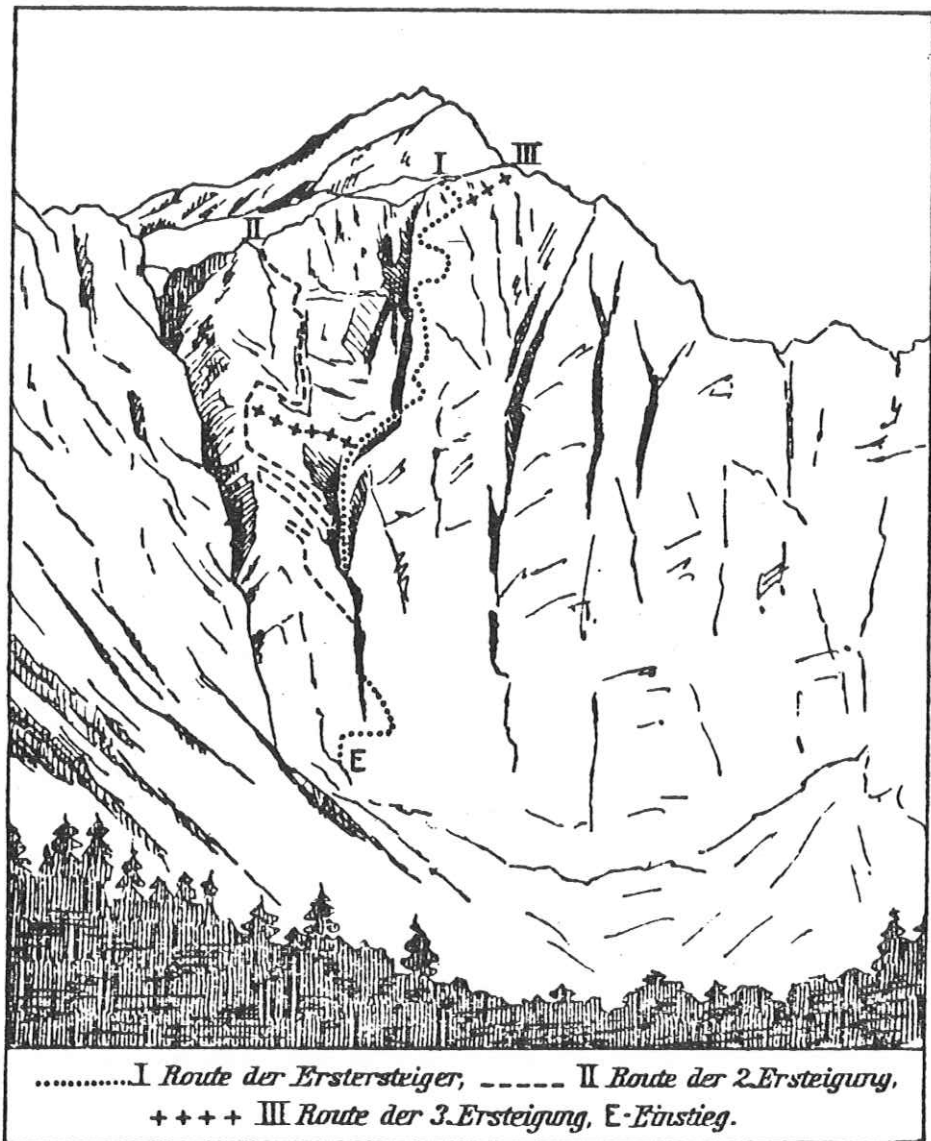
Albin Rössel«

¹ Že v prvem (29. septembra 1979) je na primer sporočil, da je v zaboji na podstrešju našel kup fotografij in razglednic (najavil se mu je bil namreč prijatelj Oskar Kühlen, ki je tedaj zbiral gradivo za knjigo o Grossvenedigerju), da bo v njem dosti zanimivega tudi o Julijcih.

² V pismu z dne 29. 9. 1980 je celo zapisal: »Ne vem, kdo mi je po mnogih letih dejal, da je bila to prva zimska ponovitev (Dolge) Nemške smeri. Tega nisem preverjal...« Upoštevati pa moramo, da nekdanji za zimsko vzpono niso šteli le tiste, ki so jih opravili v koledarski zimi, torej med 21. 12. in 20. 3.

³ Po pravilih so sprejemali šele z izpolnjenimi 20. leti, vendar je bil Szalay kasneje sprejet z 19. letom.

⁴ Severni raz (točneje SZ, znan tudi kot »Ödsteinkante« — op. F. S.) Grosser Ödsteina (2555 m) v Gesäuse — Ennstaler Alpen, avstrijska Štajerska, so leta 1910 prvi preplezali G. in M. Mayer, A. Dibona in L. Rizzi. Ocena IV.

Purtschellerjeva perorisa. Reprodukcijska iz Vodnika. Vrisana ni smer prvega pravega vzpona (Ivan Berginc-Štrukelj okoli leta 1890), za katerega njegovi avtorji niti niso vedeli, pa tudi mi ne vemo, kje je potekal. Z I je označen izstop prvih plezalcev nemške smeri, s III kjer sta izplezala Jahn in Zimmer med svojim drugim vzponom, z II sedaj tako znani »Zimmer-Jahnov izstop«, z E pa vstop vseh treh navez. (Primerjaj z reprodukcijo v knjigi TRIGLAV, GORA NAŠIH GORA, stran 269!)

Ob tej priložnosti je bil menda tudi izjavil: »Odboru bova že še pokazala!« »To je bilo tudi povod,« piše v nadaljevanju R. Szalay, »da sem z Rösslom opravil razne prvenstvene ture v avstrijskih Apneniških Alpah ter še isto leto obiskal Triglav in njegovo severno steno. Ture Domenigga, Königa in Jahna, dunajskega idola, so namreč 'kotirale' zelo visoko in s tovarišem sva menila, da bova članom kluba, ki so vihali nosove, tako najbolje odgovorila.«

Uvodna trditve je za kronologijo stene izrednega pomena! Ker o resničnosti te trditve ne moremo dvomiti,⁵ moram pač popraviti M. M. Debelakovo, ki je v Kroniki Triglava

⁵ Med gradivom je namreč tudi razglednica (glej reprodukcijo na prvi strani), na njeni hrbtni strani je po Rösslovem nalogu beležil, žal s svinčnikom, razne podrobnosti, skoraj do minute, natančno tudi čase (skupaj 7.45 ure). »Ne morem pa reči, ali do Kugyjeve police ali do vrha. Zdi se mi, da smo plezali samo do Kugyje.« Na njej je tudi oznaka »22 5 (I)«, kar razlagamo z datumom 22. maj in »I = Erstersteigung«. Obljubil pa je polzvedeti še, kje je Rössel objavil tehnični opis.

zapisala, da v obdobju 1911—22 v Steni ni nihče plezal,⁶ zraven pa dodala tudi zelo podroben spisek (menda) vseh vzponov do leta 1923 (PV 1949, str. 226). Sicer pa za ta podatek tudi drugi niso vedeli,⁷ saj bi se bil kdo že oglasil. Njen pregled smo namreč doslej že vse prevečkrat uporabili, da poznavalcev ne bi zbledel v oči.⁸

Bolj kot popravek pregleda prvih vzponov v steni pa je pomembno »avtorstvo« Dolge nemške smeri! Ta smer se namreč kar precej razlikuje od originalne smeri Domenigga, Königa in Reinla (8. in 9. julija 1906) in smo jo doslej pripisovali Jugu, V. Kajzelju in Volkarju, ko so vzpon opravili 11. avgusta 1923.

Szalay pa brez kančka dvoma piše, da sta že ob prvem vzponu plezala desno od grape in nadaljuje: »Imenoval je (A. Rössel — op. F. S.) takrat manjši stolp v zgornjem delu grebena (še daleč pod Nemškim turncem) Dunajski stolp... In spominjam se, da je dejal, kako ne razume, zakaj gre smer v spodnjem delu levo od velike grape in ne po »logičnem« stebri, ki to grapo omejuje z desne strani!« V pismu z dne 29. septembra 1980 pa je Szalay med drugim zapisal: »Tako sva našla desni (dunajski) greben z dunajskim stolpom kot nasprotje slovenskemu in nemškemu.«⁹

Še marsikaj bomo morda lahko odkrili o tej smeri v gradivu R. Szalaya, saj ga je precej, nekaj pa si ga tudi še obeitamo, toda za to bo potreben čas, potrebno bo potrpljenje. Dodam naj morda le še, da je bil, tako se zdi, Roman Szalay vendarle prvi samohodec v dolgi nemški smeri.¹⁰ Zgodba pa se je razpletla šele, ko je zanikal, da bi bil dne 22. 5. 1921 opravil vzpon kot samohodec. Prvi solo vzpon je opravil 9. julija 1924, drugega pa dve leti pozneje. Ob tem je zanimiv še njegov pripis: »Takrat sem bil v severni steni vedno po več ur. Prečil sem proti Črnemu grabnu (Schwarzen Graben), vedno proti desni, kolikor pač človek še lahko tvega kot samohodec. Tedaj sem že razmišljal o smeri nad Bavarsko,¹¹ ki si jo (Miha Potočnik¹² — op. F. S.) potem preplezal. Žal pa mi ni več uspelo, da bi jo za vami tudi ponovil.«

Zamisli za prvenstvene vzpone v Julijci¹³ je imel Szalay več, kar dokazujejo tudi omenjeni dokumenti. V razlagi k razglednici s Špikom je zapisal: »Severovzhodni raz, še nepremagan, že davno zaželen problem za tri dni dopusta. Severno steno so mi drugi

⁶ Čudim se, da se M. M. Debelakova s Szalayem ni nikoli pogovarjala o prvih vzponih v steni, čeprav sta se dobro poznala in si tudi dopisovala?

⁷ Janez Kveder je v PV 1922/177 zapisal: »Deset let je minilo, odkar so smeli turisti zadnjič preplezati severno steno Triglava. Menda je njih opis tur tako ostrasil posnemovalce, da so ga čitali brez želje po lastnem preizkusu. Šele v zadnjem času so se posamezniki zopet odločili za turo. Štiri tedne pred nami (torej okoli 22. 6. 1922? — op. F. S.) sta bila dva turista (zelo zanimivo bi bilo izvedeti njuna priimka) prisiljena jo opustiti zaradi obilnega snega v žlebovih. Dne 11. jul. t. l. se je četvorici* posrečilo uspešno preplezati ta nevarni odsek; hoteč kreniti po dr. Tumovi poti, so pa storili napako, da so zašli po poti na Prag previsoko in krenili prepozno v desno...«

* Torej ne le Zimmermann in Zor, kot navaja Debelakova v Kroniki! Na ta del Kvedrovega članka sem opozoril že v knjigi Triglav, gora naših gora, str. 271 (Obzorja 1980), toda doslej žal še nisem uspel zbrati kakršnihkoli dopolnil ali dokazil za to.

V isti ediciji sem zapisal še, da bi bilo lahko neznanih ponavljalcev tudi več. Tudi dr. Miha Potočnik je v knjigi Triglav, gora in simbol (MK 1980) citiral dr. Henrika Tumo, ko je v knjižnici Pomen in razvoj alpinizma, str. 53, zapisal: »Neznan je ostal odlični športnik dr. Stojec, ki je večinoma sam preplezal najtežje naše stene, med njimi Triglavsko steno v Jahnovi smeri...« Podatek je Tumi dal dr. Anton Mrak, saj Stojec svojih tur menda ni zapisoval.

Dolgo sem tudi le nakazoval, da bi bil lahko eden od »neznanih« ponavljalcev tudi Klodwig Tschada (1877—1935, Nemec, sicer pa uradnik Kranjske hranilnice v Ljubljani). Ne zaradi njegovih sposobnosti, ki še danes presenečajo, čeprav nam niso povsem znane okoliščine, v katerih je »zrasel«, temveč zaradi skice, ki jo je prispeval za »Führer durch die Julischen Alpen« (Celovec, J. Heyn 1914, str. 41, reprodukcija v knjigi Triglav, gora naših gora, str. 269). Roschnik mu je prav gotovo ni dal narisati, če ne bi vedel, da Steno poznal. Potem pa sem na opozorilo F. Malešiča le še enkrat preučil knjigo Borisa Režka Stene in grebeni in na str. 153 prebral — že ko je bil ta članek v tiskaru: — »Pri nas se je udeleževal tudi v Julijskih Alpah in je kot samolec prenovil med drugim nemško smer v Triglavski steni.«

⁸ S to trditvijo sem se spet enkrat krepko ušel. Dr. Miha Potočnik je na mojo prošnjo o prvih vzponih v steni poizvedoval tudi na srečanju skalašev ob 60-letnici, ki je bilo 2. februarja letos v prostorih PZS. In med drugim si je zabeležil: 18. oktobra 1918 so preplezali slovensko smer in nadaljevali po zahodnem grebenu do vrha Triglava Drago Hudnik, Saša Kovač in Stane Predalič.

⁹ V originalu, ki ga hrani dr. M. Potočnik: »... und dabei fanden wir den rechten (Wiener) Grat mit dem Wiener Turm, im Gegensatz zum slovenischen und deutschen Turm.«

Sicer je tudi dr. Paul von Kaltenecker v Pet stoletij Triglava (str. 270) zapisal, da je Szalay neodvisno od Juga in tovarišev odkril različico nemške smeri, ki jo uporabljajo zdaj. Pa smo vsi mislili, da je bilo to za njimi, da o njihovem vzponu le ni vedel.

¹⁰ O tem, pravzaprav bolj o datumu, sem v knjigi Triglav, gora naših gora (str. 283) resno podvomil, saj je bilo več neskladij. Zdaj vidim, da smo Szalayevo sporočilo le napačno razumeli.

¹¹ Szalay je dolgo nemško smer drugič sam preplezal najverjetneje 2. avgusta 1926, prvič pa, kot sem že omenil, 9. julija 1924. Tedaj seveda bavarske še ni mogel poznati, preplezal pa jo je verjetno septembra 1926. V opombi k eni od razglednic je namreč napisal: »Na njej se posebej dobro vidi bavarska (Kuglstaterroute) smer. Ponovil sem jo leta 1926, takoj po njihovem vzponu, o katerem mi je Kuglstatter navdušeno pripovedoval ob vrnitvi skozi Celovec, kje sem tedaj bival.« Zanimivo je tudi nadaljevanje: »Smer se mi zdi idealna linija v povezavi z nemškim stebrom in kljub temu ne tako težka kot SZ raz (Prusik—Szalayeve smer — op. F. S.). Zato je bodo gotovo pogosto plezali tisti, ki iščejo kaj težjega, kot so smeri v vzhodnem delu stene, pogostejše kot SZ raz.«

Bavarsko smer sta Georg Kuglstatler in Hans Unger preplezala 6. septembra 1926 in dan kasneje dosegla rob stene. (Glej opombo v knjigi Triglav, gora naših gora na strani 287!) Je Szalay s tovarišem torej opravil prvo ponovitev? (Drugo ponovitev sta najverjetneje opravila P. Luckman in T. Ravhekar in sicer zelo verjetno že julija 1931.) Doslej smo vedeli le, da sta jo »dva Dunajčana«.

¹² Nad bavarsko je kot vemo gorenska smer, ki so jo Joža Čop, Miha Potočnik in Stane Tominšek preplezali 27. in 28. avgusta 1928.

¹³ Čeprav je plezal tudi v Kamniških in Savinjskih Alpah, zelo znan je npr. Szalay-Gerinov greben.

Po neurju (reprodukcija)

Fotografija ni večja kot $4,5 \times 7$ cm, iz zapisa na hrbtni strani pa je mogoče razbrati, da sta vedrila od pol poldne do treh popoldan, 5. septembra 1929 («... midva sva se še dajala z velikim previsom, ko je prišršla nevihta.») Mi pa si lahko predstavljamo, kako so nekdanji bivakirali.

odgriznili.¹⁴ Da je mislil resno, dokazujeta kar dve razglednici. Eno je poslal (poštni žig Jesenic, verjetno 2. 10. 1927) materi na Dunaj, drugo z opombama: N-Wand gemacht« in »NO Kante noch nicht gemacht, sehr altes Problem, bitte 3 Tage Urlaub«, pa je moral poslati v pismu, ker ni znamke niti poštnega žiga. Zamišljena smer¹⁵ je označena na razglednici, posebej (z varianto) pa skicirana še zadaj. Ali pa o Jalovcu: »Jalovec s problemom desnega raza, ki je bil medtem¹⁶ tudi rešen. Potem še desno (zahodno) od Tvojega tako lepega prehoda...«¹⁷ In tako naprej.

Pa naj za tokrat končam in sicer s pozivom: Tisti, ki bi mogli odgovoriti na katerokoli vprašanje, ki sem ga v tem sestavku omenil — oglasite se, hvaležni vam bomo. Še posebej nas npr. zanimajo podatki o rodu Ane ter Emila Klauer (prva mešana ponovitev nemške smeri 10. in 11. septembra 1909), razvojni poti K. Tschade...

¹⁴ S to pripombo prav gotovo misli na največji uspeh našega predvojnega alpinizma, na vzpon (Direktna smer), ki sta ga leto pred tem (5. in 6. septembra 1926) opravila Mira Marko Debelakova in Stane Tomišek.

¹⁵ Njegova ideja, prikazana na razglednici s šestimi pikicami (z razmikom po nekako 5 mm), se skoraj povsem ujema s Cizljevo smerjo, ki pa sta jo šele 29. in 30. julija 1964 preplezala Josef Kaplan in Jaromir Rada iz ČSSR, pred tem pa je dobila prenekatero navezo. Da ne bo lahko, pa je sklepal še Szalay s pripombo o trajanju dopusta.

¹⁶ Verjetno ima v mislih Comicijevo varianto v razu Jalovca, ki jo je le-ta preplezal 26. septembra 1934 z Anno Escher, Jožetom Lipovcem in Ido Mally, in ne originalno smer, ki sta jo France Ogrin in Igor Omerza zmogla že 4. septembra 1932. Za prvo je namreč lažje izvedel, pa tudi bolj levo je.

¹⁷ Direktna smer: prvi plezali Joža Čop, Andrej More in Miha Potočnik, 8. septembra 1935.

VOJAŠKE ŽIČNICE V JULIJSKIH ALPAH V OBDOBJU 1915–1917*

TOMAŽ BUDKOVIČ

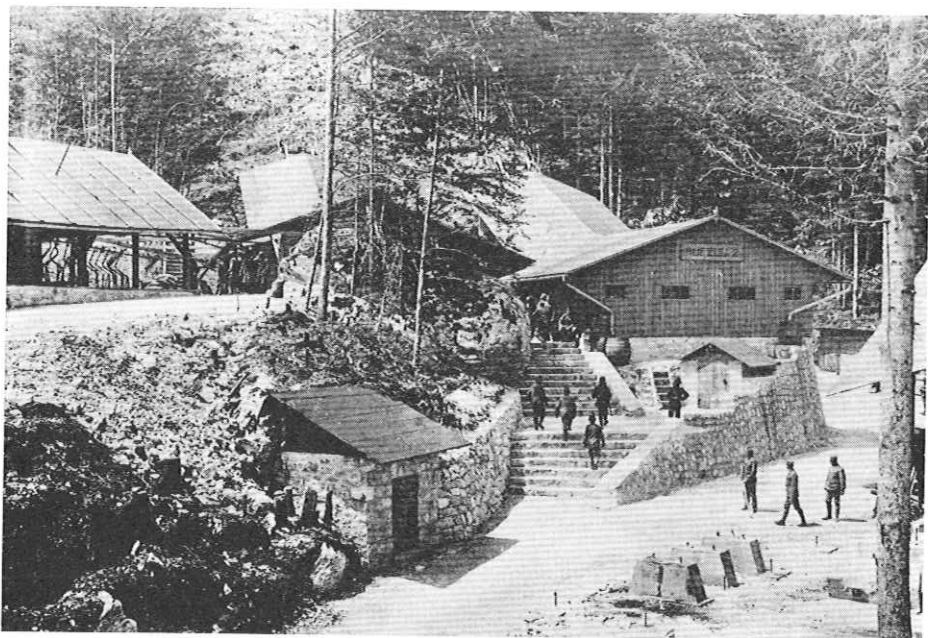
Po vojni napovedi Italije bivši Avstro-Ogrski 24. maja 1915 je postal del Julijskih Alp bojišče, kjer sta sovražni sili merili svoje moči. Posebno hudi boji so divjali v Krnskem pogorju in na Rombonu poleti in jeseni 1915. Italijani so skušali s prodorom proti vzhodu zamajati avstro-ogrsko obrambo in nadomestiti, kar so zamudili v prvih dneh vojne. Krvave boje je ustavila šele visokogorska zima.

Ko so Italijani spoznali, da imajo v visokogorju manjše možnosti za uspeh, so vse ofenzivne akcije usmerili na območje spodnjega toka reke Soče. Na območju Julijskih Alp se je fronta ustalila približno na črti vas Selo—vas Volče—vas Dolje—Mrzli vrh—Sleme—Batognica—preval Na Potočah—Vršič—potok Slatnik—Ravelnik—Čukla pod Rombonom—Bohinca—dolina Jezernice. Boji v letih 1916 in 1917 so bili, posebno severno od Mrzlega vrha, le lokalnega pomena.

Oskrba vojaških enot na visokogorskih položajih s strelivom, hrano, gradbenim materialom in drugimi potrebščinami je predstavljala za obe sovražni strani velik problem. V začetku vojne je bilo na območju visokogorskega bojišča malo poti, primernih za oskr-

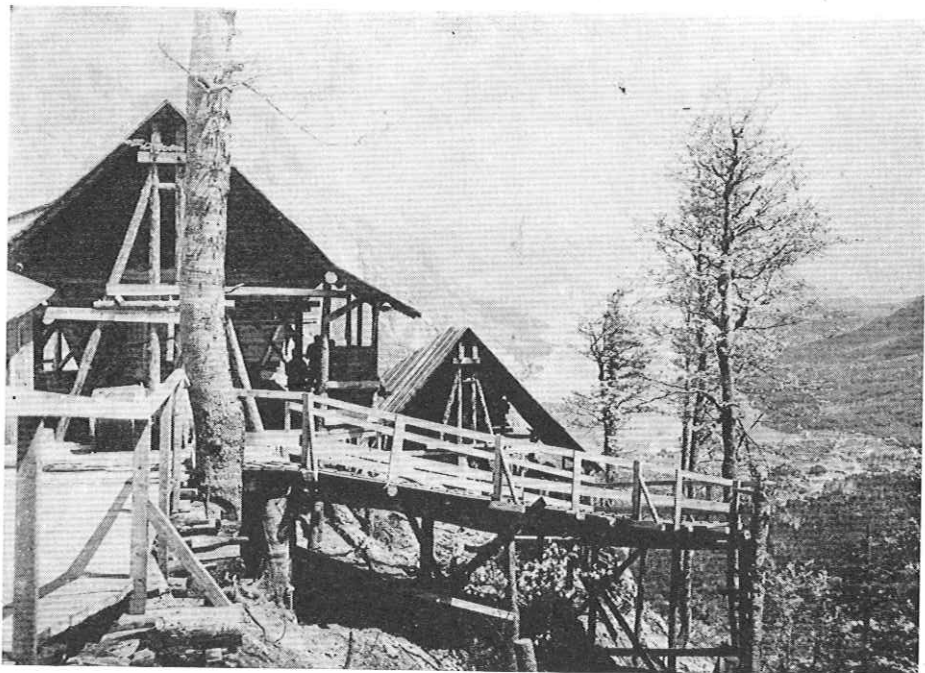

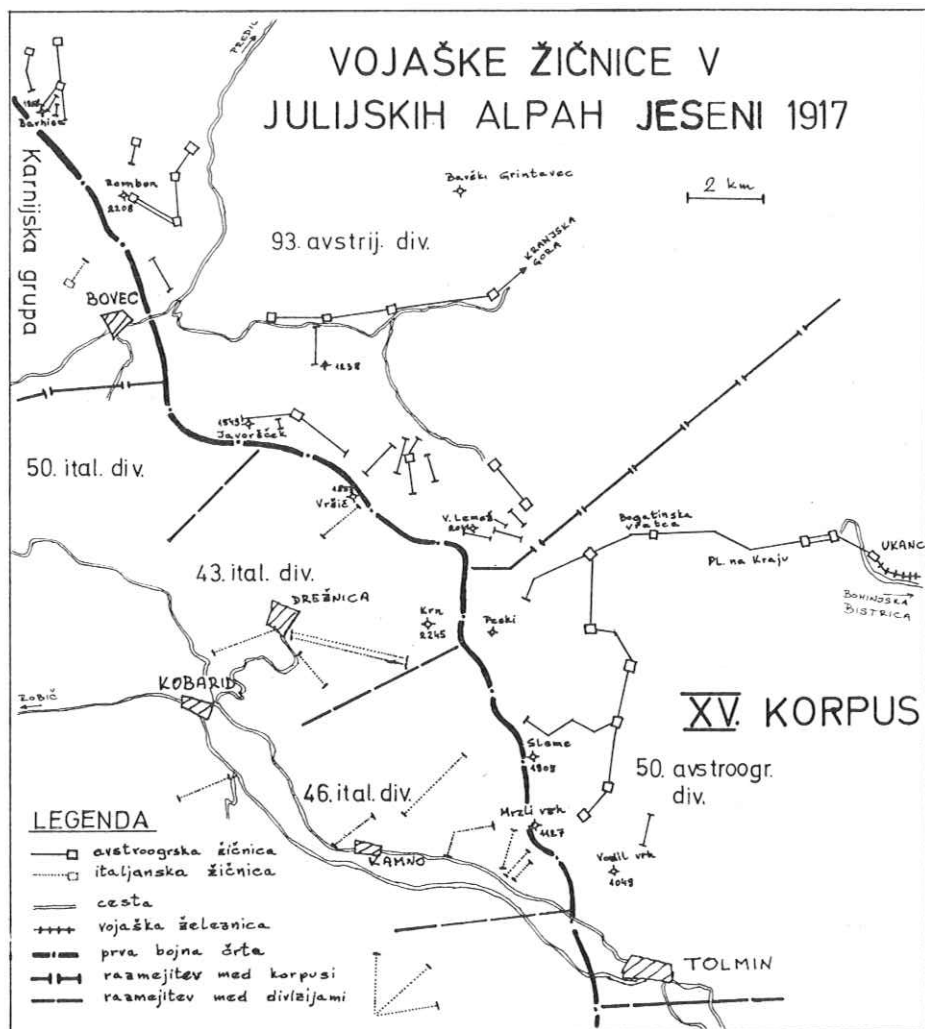
Takole so prevažali
vojake po žičnici
od Savice na Komno
leto 1916

Spodnja postaja žičnice na Komno leta 1916

Zgornja postaja žičnice na Komno leta 1916

bovanje. Samo na območju prve bojne črte v Krnskem pogorju in na Rombonu je bilo več kot 10 000 avstrijskih in še enkrat toliko italijanskih vojakov. Za oskrbo in namestitve teh enot so začeli v neposrednem zaledju postavljati številne lesenjače, graditi ceste, tovarne poti in žičnice.

Do 12. soške ofenzive 25. oktobra 1917 so Avstrijci na območju Krnskega pogorja in Rombona zgradili mogočen žičniški sistem, kakršnega Julijske Alpe verjetno ne bodo nikoli več doživele. Na avstrijski strani fronte so morali konec poletja 1917 oskrbovati dve diviziji. 50. avstro-ogrška divizija v sklopu 15. korpusa (najsevernejšega od Borojevičeve 5. soške armade) je branila odsek od Tolmina do Smohorja nad Krnskimi jezerom. S potrebšččinami so jo oskrbovali delno iz Baške grape, delno pa po razvejanem žičniškem sistemu iz Bohinja. V Zlatorogu se je končala ozkotirna vojaška železnica, s katere so pretovarjali material na žičnico. Ta je bila čez Komno in Bogatinska vratca povezana s komando 15. gorske brigade na Peskih, z drugim krakom pa je segala v dolino Tolminke in iz nje na frontno črto pod Slemenom in Mrzlim vrhom. Na Komno sta bili napeljali celo dve žičnici zaradi oskrbovanja obsežne vojaške baze »Erzherzog Eugen Lager« na Planini na Kraju in v planini Govnjač. Manjša žičnica je bila speljana iz Čadrga v dolino Tolminke. Odsek od Krna do Bovca in Rombona je branila 93. avstrijska divizija, ki je spadala že pod 10. armado na koroški fronti. V njeno zaledje sta držali dve prometnici — proti koncu leta 1915 zgrajena cesta čez Vršič in cesta čez prelaz Predel. Poleg ceste čez Vršič je bila iz Kranjske gore speljana tudi žičnica, njena

najzahodnejša postaja je bila na kraju Čerča okoli dva kilometra pred vasjo Koritnica. Visokogorske postojanke med Velikim Lemežem in Javorščkom so oskrbovali s sistemom manjših žičnic iz doline Lepene. Vseh skupaj je bilo kar trinajst. Na pobočjih Rombona so delovale tri žičnice, od katerih je ena peljala na sam vrh. Vrhove na sedanji državni meji (Bavhica) so Avstrijci oskrbovali s severne strani iz doline Jezernice, odkoder so vozile štiri žičnice.

Italijani so imeli na omenjenem področju proti dvem avstrijskim kar štiri svoje divizije. Zaradi boljših cest na njihovi strani niso potrebovali tako razvejane žičniške mreže. 46. italijanska divizija je delovala na področju od vasi Gabrje do vrha Batognice. Proti njeni bojni črti je vozilo šest žičnic. Kar štiri so oskrbovale krvavo fronto na Mrzlem vrhu. 43. italijanska divizija s fronto od Batognice do izvira potoka Slatnik je imela na razpolago pet žičnic, od katerih sta dve pomagali oskrbovati fronto na Krnu. 50. italijanska divizija, ki je zasedala hrbet Polovnika, ni imela na svojem področju večjih žičnic. Na območju od vasi Čezsoča proti severu je delovala italijanska karnijska grupa, ki je imela proti planini Goričica eno samo večjo žičnico.

V 12. soški bitki so združeni Nemci in Avstrijci pri Tolminu in Bovcu prebili fronto in potisnili Italijane vse do reke Plave. Nekatere žičnice so uporabljali Avstrijci do razpada Avstro-Ogrske za spravilo obilnega vojnega plena z visokogorskega bojišča v dolino, druge pa so demontirali in poslali na novo frontno črto. Jeklenice teh žičnic danes lahko zasledimo marsikje na Primorskem, ko po njih spravljajo seno s strmih senožet v dolino. Ostanke žičniških postaj so še danes dobro vidni — posebej spodnje postaje žičnice od Savice na Komno.

* Fotografije so iz albuma ing. Franca Legata z Bleda, ki se je udeležil bojev na Krnu na avstrijski strani kot oficir 2. bosansko-hercegovaškega polka. Album je avtorju tega sestavka podaril njegov sin, ki pa o podatkih o nastanku fotografij nima informacij.

NARODNI PARK VELIKA PAKLENICA – BISER VELEBITA

V. K.

V Veliko Paklenico sem z veseljem povabila svoje planinske prijatelje, ki so zagledani le v naše — slovenske skalnate lepote. Ko smo šli na pot tja proti Staremgradu — to je, kot je znano, izhodišče za vstop v Paklenico, je padla marsikatera pikra na račun mojih navdušenih opisov zelene notranjosti Velebita, češ »Velebit, pa zelen, živ in lep...!«

Saj res, če gledaš Velebit z »Jadranske magistrale«, ko drviš proti južnim plažam našega Jadrana, ne vidiš zelenih gozdov, žuborečih voda, ne slišiš ptičjega žvrgolenja... Grozljivo puščoben je in mrtev. Velebitsko pogorje kaže magistrali le svoj skalni obraz. Če pa le enkrat pokukaš v njegovo osrčje, se ti primeri nekaj, kar bi le težko opisali z besedami. Tvoje srce se stopi s srcem Velebita v velikansko razkošno celoto in utrip Velebita mogočno odzvanja v tebi in ne moreš ga več pozabiti. Vsaka naslednja pot, ki te bo vodila ob njegovem vznožju, te nehotе povede v njegovo osrčje, vsaj za kratek počitek in za trenutek v občudovanju miru in svežine našega obalnega velikana.

DRŽI, POVEDEŠ NAS V TO TVOJO OPEVANO PAKLENICO!

Začelo se je kaj nenavadno. Prvi dan službe. Po dopustu: »Kje si kaj hodila?« »Oh« in »oh« opisujem svoje »podvige«. Najdlje pa se zadržim pri tistem: »...in potem, ko smo prišli v Starigrad, se je krmilo pri avtomobilu nehotе obrnilo od obale proti vstopu v narodni park — Veliko Paklenico. Parkirali smo ob vznožju, na prekrasnem prostoru, v senci visokih sten Anić Kuka z ene strani in Visoke Glave z druge strani... Nahrbtnik, čevlji, v žep baterijo in kopalno obleko, kajti pred planinskim domom v Paklenici je bazen za plavanje (baterijo bomo pa potrebovali za obisk kraških jam, ki so v nacionalnem parku).

Moji stanovski kolegi — navdušeni planinci, me nejeverno poslušajo, ko opisujem korak za korakom, biser za biserom, ki jih srečuješ v narodnem parku. Poznajo le naše, slovenske gore. »Velebit je pust, je divji, ti pa mlatiš prav nasprotno! Praviš, da je v

Narodni park Velika Paklenica

maju najbolj zelen in žuboreč? Ali velja, v maju nas povedeš tja, da se tudi mi naužijemo teh lepot?!

Da, in potem je šlo vse kot v filmu. Maj je bil tu, besedo sem dala, mene pa je priklenila bolezen za mesec dni v posteljo. »Ekipa« čaka, telefon poje vsak teden: »Kako, je bolje, kdaj gremo?«

V prvi polovici junija smo se dobili na avtobusni postaji v Ljubljani. Bil je petek. Ob 14. uri je avtobus odpeljal proti Zadru. Bilo nas je šest: Ivanka, Vera, Ivan, Martin, Silvo in jaz — vsi stanovski kolegi in navdušeni občudovalci Julijcev in Kamniških planin. Ob 21. uri smo izstopili v Starigradu — Paklenici.

ODLOČILI SMO SE — »NOČNA TURA V VELIKO PAKLENICO«

Kam zdaj? Nekje bomo prenočili! Silvo, najmlajši in zaletav: »Koliko je do planinskega doma v Veliki Paklenici?« »Dobri dve uri!« Silvo: »Kar gor — bomo tam prespali...!« Malo postojim, premislim: baterije — prave reflektorje — imamo s seboj, ker smo se opremili tudi za obisk kraške jame Manita peč, kjer so pravljичno lepi kapniki. Nad planinskim domom je zaselek Parići, kjer živi upravnica doma; zbuditi jo bo treba, če bomo hoteli v dom.

Pot dobro poznam, upravnica doma me pozna in mi bo prav gotovo tudi ponoči odklenila vrata v dom...

In smo šli. Pol ure po cesti do vstopa v tesen Velike Paklenice. Že so tu 400 metrov visoke stene, kjer je možna plezarija vseh težavnostnih stopenj. Le če pogledaš navzgor, vidiš zvezdnato nebo. Po dvajsetminutnem vzponu med navpičnimi stenami Visoke Glave in Anić Kuka smo prišli vsi zasopli na visoko planoto, po kateri neslišno teče potok Velika Paklenica, ki ima mnogo vode le spomladi in jeseni v spodnjem toku, medtem ko je v zgornjem toku, pri domu, živahen vse leto.

Široka steza ob potoku se neopazno zvija proti vznožjem vrhov nad planinskim domom in zaselkom Parići.

In kdor misli, da smo bili že ob 23. uri pri domu, se moti. Tja smo prišli šele ob enih zjutraj. Naš nočni pohod je privabil slavčke, ki prebivajo v narodnem parku, saj smo žvižgali in peli in tako so nam pritegnili še slavčki z Velebita, na vso moč seveda in iz vsega grla. Nepozaben nočni koncert je bil tako ubran in njegov »fortissimo« tak, da smo imeli občutek, kot da smo v pravljичnem svetu. Ustavljali smo se in poslušali, poslušali, da nam zaradi glasne hoje ne bi kaj ušlo.

Gospodinjso smo zbudili: »Prišli so moji Slovenci! Vsakomur šilce, potem pa spat!« S seboj je prinesla sveže in dišeče rjuhe. Pospali smo. Že ob štirih zjutraj pa nas je prebudilo ubrano žvrgolenje ptičev, ki je prihajalo iz bujnih bukovih gozdov, sredi ka-

terih stoji razkošno lep, dobro oskrbovan in čist »Borisov dom«. Zgradili so ga leta 1963, na temeljih gozdarske hiše iz leta 1904, ime pa je dobil po predvojnem aktivnem planicu iz Novigrada, Borisu Anzuloviću, ki je padel leta 1944.

PRED »BORISOVIM DOMOM« NASLEDNJI DAN OBČUDUJETA LONDON IN HAMBURG TEHNIKO DVAJSETEGA STOLETJA

Naslednjega dne po zajtrku sta Silvo in Martin šla na 1758 m visok Vaganjski vrh. Ivanka, Vera in Ivan pa so izbrali lažjo turo proti Ivini vodici.

Sama pa, zavoljo bolezni, še ne smem pretiravati. Ostala sem v domu. Prostovoljno sem se javila za kuharico v »samopostrežni kuhinji« doma. Pripravila sem kosilo — polento, golaž in paradižnikovo solato.

Sobota dopoldan. Nebo je brez oblaka. Sedim pred domom z ročnim delom v rokah. Družbo mi dela zvesti čuvaj doma, majhen črn kuža z belimi tačkami. Zmenila sva se, da ga bom klicala Piki, in nič ni ugovarjal. Dremal je v senci in le kdaj pa kdaj je odprl eno oko, da bi se prepričal, če sem še tam. Tako sem bila zatopljena v ročno delo, da me je Pikijev lajež kar prestrašil.

Po stezi iz doline sta prihajala dva priletna para po videzu sodeč — obalna turista. Piki jih je dostojno pospremil do vhodnih vrat. Upravnice in njenega moža ni bilo doma, odšla sta na polje kopat krompir. Torej sem sama. Po površnem obhodu doma me odgovori prvi par: »Do you speak...?« »O, yes, I'll try...« odgovorim. Drugi par me od vrat doma opazuje in očitno nič ne razume. »Pivo bi radi, šli smo na sprehod, zanimalo nas je, kam se po poti pride, in smo tako, iz radovednosti hodili in hodili in prišli smo do doma...« mi razlaga priletan gospod, gospa pa zadovoljno prikimava. »Na poti sva ujela še sopotnika in skupaj smo nadaljevali pot...«

Sama do piva ne morem; skladišče je zaklenjeno. Lahko jim pa po planinsko solidarno pomagam. Iz naših zalog sem vzela sladkor, čaj, limono, prižgala plinski štedilnik, gospe pa bosta skuhalo čaj in postregli svoja moža.

Medtem se približata tudi druga dva: »Sprechen sie deutsch?« »Doch, wie kann ich Ihnen helfen?«

Angleža sta bila iz Londona, vsa navdušena nad Jugoslavijo, že dvanajst let redno prihajata v naše kraje na dopust. Spodaj, ob obali imata prikolico in tako spoznavata svet ob obali. Nemca sta iz okolice Hamburga...

Potrudim se in jima pojasnim vse, kar vem o narodnem parku Velebita. Predstavim in razkažem jim dom in naprave, ki pomagajo, da se planinci tu udobno počutijo.

Vodni režim pred domom sestavlja sotočje potokov Paklenice in Bezimenjače. Neposredno nad domom je zgrajen zbetoniran bazen, v katerem je mogoče tudi plavati. Pod

Narodni park Velika Paklenica — Borisov dom

teraso doma je vodna turbina, ki daje za proizvodnjo električne energije za razsvetljavo doma. Največji čudež je pa »pralni stroj«, ki je nameščen pod majhnim slapom. To je velikanski lesen čeber, v katerega pada voda z višine treh metrov. Gospodinja vrže rjuhe v čeber in sam padec vode obrača in menca rjuhe v čeburu. Gospod iz Londona je po vseh štirih iskal pozicijo za posnetke. Končno je legel na trebuh, da je mogel verodostojno posneti »Washing machin from Velika Paklenica«. Moji gostje so navdušeni odhajali v dolino in še dolgo smo si mahali v pozdrav. Naše »kosilo« je bilo ob 18. uri. Silvo in Martin sta nakupila v zaselku jajca, ker sta menila, da od kosila ni nič ostalo. Martin je za nameček prišel iz zaselka že z malo »dobre volje« in je veselo demonstriral, kako se jajce izpije kar surovo. Večer pa nam je minil skupaj z gospodinjino in njenim možem v veselem razpoloženju. Naslednje jutro smo se poslovili. Na poti v dolino smo obiskali še kraško jamo Manita peč, ob 12. pa smo že sedeli v avtobusu za Ljubljano. ... Še istega leta, v začetku jeseni, sta se povzpela Silvo in Martin na vrhove Velebita. Vstopila sta pri Senju (Jurjevo) in sestopila po petih dneh v dolini Zrmanje. Prehodila sta »Velebitski planinarski put« s transverzarno knjižico »Hrvatskega planinskega društva« v rokah. Vsa navdušena danes posredujejo drugim planincem svoje izkušnje z Velebitske transverzale.

NOČ NA OGNJENI GORI (STROMBOLI)

KAREL NATEK

Topel veter, ki je prinašal na goro vonj po morju, je vrtinčil črni prah pod najinimi nogami in ga v drobnih oblačkih nosil čez sleme na drugo stran. Pot po rahlo se vzpenja-jočem hrbtu je bila prav prijetna, saj je bila podlaga iz trdne kamenine in nama koraki niso več drsli po sipkem drobirju. Soparica, ki sva jo še malo prej čutila, je ponehala; spremenila se je v plast belih kosmičastih oblakov, ki so v višini petsto metrov obdajali goro in se nad morjem raztezali proti daljnemu obzorju. Na levi strani je bilo skozi nje komajda opaziti bele hišice Piscite in Ficograndeja pa belo progo valov, ki so udarjali v temno vulkansko skalovje na obrežju. Na desni pa so divje razklane črne stene Ognjenega roba (Filo del Fuoco) strmo padale proti Ognjenemu melišču (Sciara del Fuoco). Približno v isti višini, kjer sva počivala na slemenu, so bila onstran skoraj kilometer širokega dola ognjeniška žrela, iz katerih se je kadil svetlo siv dim.

Pokrajina v zgornjem delu ognjenika je bila popolna puščava. Zadnje bilke trave in praproti, ki so se poskušali upirati nemirnemu in stalno premikajočemu se vulkanskemu pepelu, sva pustila daleč pod seboj. Tla so bila na debelo pokrita s črnimi in temno-rjavimi vulkanskimi izmečki različnih velikosti. Gola pobočja so se strmo spuščala navzdol in kadar se je pod negotovim korakom sprožila večja skala, je za sabo potegnila plaz, ki se je ustavil šele v prvem grmovju. Okrog naju se je rahel vetrič igral z oblački prahu, ki so s tihim šelestenjem poplesavali okrog velike skale, s katere sva si ogle-dovala ognjeniška žrela na drugi strani globokega dola.

Nenadoma se je iz žrela vzdignil črn gobast oblak in nekaj trenutkov kasneje sva zaslišala gromko bučanje. Kot prikovana sva strmela v čudovit prizor. Izbruhnilo je nama najbližje žrelo in v jarki dnevnih svetlobi sva zagledala temnordeče kose razžarjene lave, ki so v loku leteli proti nama. Ognjeno melišče pod žrelom je na mah oživel. Kot toča padajoče razžarjeno kamenje je potegnilo za sabo izmečke prejšnjih izbruhov, tako da se je plaz z glasnim šumenjem spustil po melišču navzdol. Nekaj debelih kamnov se je skotalilo pred plazom in le počasi so zamrli zadnji odmevi njihovega kotrljanja. Tišina, ki je sledila, je bila nepojmljiva. Trušč je pojenjal prav tako hitro, kot se je pojavil. Vse se je končalo v nekaj sekundah.

Na vrh gore sva stopila le nekaj minut pred sončnim zahodom. Ko se je majhna rdeča krogla počasi spuščala za oblake, je bila neskončno daleč in zaradi sloja oblakov pod nama se je zdelo, kot da skupaj z vrhom lebdiva v nekem nestvarnem svetu, zelo oddaljenem od najinega vsakdana. Nobenih rdečih in vijoličastih žarkov za slovo, dan je odhajal enako preprosto, kot se je začel.

Dvesto metrov pod vrhom so na obsežni polici, ki se na zunanem robu naglo prevesi v Ognjeno melišče, ležala štiri ognjeniška žrela, podobna velikanskim loncem, iz katerih se je valil gost dim, iz dveh pa je v enakomernih časovnih presledkih (deset do dvajset minut) brizgala kvišku žareča lava. Pogled v peklenko kuhinjo, iz katere je zlasti po izbruhu močno zasmrdelo po žveplu, z Vrha nad jamo (Pizzo o sopra la Fossa, 918 m) je bil veličasten, zaradi vedno bolj gostega mraka pa celo grozljiv.

Radovednost naju je gnala navzdol k žrelu. Pogled čez rob v notranjost mračnega in smrdečega kotla je bil enkraten. Vse je bilo že pogreznjeno v mrak, tako da je bilo videti le navpične stene iz raznobarnih plasti lave, iz katerih so v številnih fumarolah vzhajali smrdljivi plini. Legla sve na rob žrela in kukala navzdol, odkoder je prihajalo glasno brbotanje in cmokanje, kakor da bi se kuhala polenta. Nekajkrat je skozi mrak v dnu kotla priletel rumeno rdeč kos žareče lave in z glasnim, cmok, padel nazaj v lavo, ki pa je ni bilo videti.

Enakomerno mrmranje je v hipu prešlo v divje rjovenje in bobnenje, da sva podzavestno skočila kvišku in se odmaknila od roba žrela. Iz njega se je kot duh iz Aladinove svetilke vzdignil nad naju oblak črnega dima, za njim pa so kot roji razdraženih os poleteli kvišku žareči kosi lave. Za trenutek so obviseli v zraku, nekako 150 do 200 metrov nad nama, nato pa še z večjim grmenjem popadali nazaj v žrelo.

Nekaj trenutkov v noči, kolikor traja posamezni izbruh, je doživetje na skrajni meji možnega. Šele ko se pokrajina spet obda z nočno tišino, se zaveš, da je vse skupaj trajalo le hip, še dolgo po vrnitvi domov pa ti ni povsem jasno, ali niso bili ognjemeti, ki ožarjajo noč nad ognjenikom, pravzaprav le sanje. Tistih nekaj trenutkov, ko oči žarijo v blišču podzemeljskega ognja, ni dovolj, da bi se povsem predramil iz rahlega dremeža, ki ga prinašajo dolge nočne ure, pa že spet nastopi popolna tišina, kot da se ne bi nič zgodilo. In čeprav se vulkanova igra ponavlja iz ure v uro, je vsak izbruh nekaj posebnega. Bolj ko se nočne ure odmikajo, bolj postaja meja med resničnostjo in sanjami nejasna, prizori, katerih lepote ni moč popisati, premaknejo občudovalca v nekakšno zamaknenost, ki postaja vedno bolj nenasitna. Tišina med dvema izbruhoma se spreminja v nestrpno pričakovanje in v dolgi noči se čisto nekje v dnu zgane občutek lastne nemoči, nekakšne bojazni pred nečim, predaš se tavanju med sanjami, tiho mesečino in bleščečim sijem orjaških ognjemetov, kot uročen gledaš predse in se ne ganeš z mesta. Le sanje vpijaš vase in molčiš. Šele ko začne jutranja zora prekrihati nočne prizore in jih spreminjati v neostre obrise gobastih oblakov dima, je treba obrniti gori hrbet, da odneseš s sabo sij z modrikasto mesečino prepletenih krivulj podzemeljskega ognja, sanje, ki jih vse življenje želiš še enkrat doživeti.

TUDI SNEŽNI LEOPARD

DANILO CEDILNIK

Stopal sem skozi sivo jutro. Na dolgih peščenih pobočjih sem iskal bel cvet. Bilo je tiho in hladno.

Orel, ki je drsel čez morene, je imel na koncu velikih, širokih peruti peresa upognjena navzgor in razprta, kot da so to dolgi trepetajoči prsti. Ne da bi zamahnil s krili, je jadril nad morenami; lahkotno se je dvigal in padal, zajemal je veter z veliki peresi, ki so občutljivo tipali hladni zrak, pozibaval se je in ko me je preletel, je rahlo zakrožil, peresa pa so skrivnostno zašumela. Drsel je nad pobočjem in oprezal po beli pokrajini, poprhani z novim snegom, ki ga je dala noč. Izpod snega so se kazali mokri kamni in nizke, krušljive skalne stene, preprežene s temnimi lisami kopnečega snega. Iz tal je izparevala hladna, vlažna belina. Bregovi so bili nepremični, vzpenjali so se proti zameglenim vrhovom.

Ser se je potopil v sivo, vlažno jutro. Izgubil se je nekje v meglah, ki so hitele čez peščena pobočja.

Kako bi poletel po grebenih!

Gledal sem za njim. Nekaj časa sem stal in čakal, če se bo vrnil in ponovno zakrožil nad postavo sredi pobočja. Pa je odletel po svoji poti.

Rahel, vznemirljiv šum peres, ki grabijo meglo.

Stopal sem naprej. Želel sem posneti žametasti cvet, ki mu Tibetanci pravijo snežna volna. Bel cvet, pophan z belim, nočnim snegom.

Na špičastem kamnu na vrhu morene je čepel krokar. Kot črn kip je vse dneve posedal tam. Glava se mu je sesedla v puhast vrat, le včasih jo je obrnil, ne da bi se premaknil in pregledal okolico. Ko je zaslišal moje korake, jo je zasukal, da se mu je puhast šal zvil in našopiril. Ošinil me je z mrzlim pogledom. Morda so krokarji menjavali stražo na tem razglednem robu, vendar se mi je zdelo, da čepi na skali vedno ista ptica — s širokim, rumenkastim kljunom in črnim, nizkim čelom, pod katerim so se motno zableščale temne, zaspane oči. Zgrbljen je čepel na skali, teman kot kamni, ki

so se kazali izpod snega; gledal je nekam v daljavo. Obračal mi je hrbet in ni se več menil zame.

Globoko v dolini se je na pašnikih zableščalo blede sonce. Tam so v zgodnji jeseni, kot droben pesek, razsuti tropi ovac. Na travnatem robu se pase čreda belih konj, repe imajo spleteno v kite. Jata kavk se navadno spreletava nad pašniki. Vendar, to jutro je bilo mirno, pašniki so bili pusti in kavke so se razpršile v meglah, ki so hitele čez morene. Snežna belina se je razpotegnila daleč tja dol v dolino.

Kje so črede?

V dolgih zavojih sem se vzpenjal po pobočju, čevlji so mi spodrsavali na prekritem kamenju. Cvetlice in suhi šopi jesenske trave so bili pod snegom — beli kupčki, posejani okrog skal. Med njimi so ostajali v mokrih tleh moji sledovi in jih razkrivali. Skozi tanko odejo so sevale blazine oranžnega in rdečega mahu. Iskal sem med temi belimi kopicami, vendar snežne volne nisem našel. Ko sem prejšnji dan sestopal z ledenika, sem videl nekaj razkošnih cvetov. To jutro pa so se cvetovi skrili v belino snega — kot volneni hrbti črede na zasneženih pašnikih.

Vzpenjal sem se, sklonjen naprej in skal po snegu med kamni. Včasih se mi je zazdelo, da sem pred seboj zagledal veliko volneno čašo, ko pa sem prišel bliže, je le napihan sneg cvetel v čudnih oblikah. Tako sem hodil v meglenem jutru. Stopal sem po spolzkih kamnih, iskal sem ter tja, prečil neznano dolinico in se spet dvigal v dolgo pobočje. Moker sem bil, potne kaplje so mi izpod las polzele navzdol po hladnem vratu. Kamera je nihala ob telesu. Dlje ko sem hodil, bolj sem si želel, da bi našel puhasti cvet. Postal sem nestrpen. Obšla me je misel, da ga mogoče sploh ne bom našel, zato sem še bolj trdovratno brskal po bregu in vztrajno iskal. Dlje ko sem hodil, lepši je postajal v moji predstavi.

Z vsakim korakom me je kosmatulja še bolj vabila, da sem se poganjal s palicami po strmini, prepričan, da jo moram najti.

Moram jo najti in se je dotakniti.

Spomnil sem se na šerpani Ani Nimale, ki je pred dnevi, ko sva šla proti ledeniku, iskala zelišča.

S cepinom v roki se je vzpenjala po travnatem pobočju in razkopavala plitvo grudo. Vsa zgrbljena je grebla po prsti, da ji je nahrbtnik zlezel na vrat in jo tiščal k tlom. Pokazala mi je koren, ki ga je pravkar izkopala. Ko je ostrgala zgornjo plast, se je pod njo zableščala temna rdeča barva, kot da je to kri. Grebla je po tleh, majhna in drobna ter pri tem mrmrala nerazumljive besede. V njenem iskanju je bila neka nedoumljiva strast; takoj ko je izkopala koren, se je zagnala naprej do naslednjih listov, ki so poganjali iz plitve, peščene ruše. Krčevito je držala cepin, korene je ruvala previdno in ljubeče. Morda so čudežno zdravilni.

Tako se je vzpenjala, jaz pa sem strmel v temno rdečo barvo in poslušal ton njenega glasu. Korene je potem zavila v vrečko in jih položila v nahrbtnik med ledne kline in dereze.

Prav tak sem bil kot šerpani, ko sem se zaganjal v pobočja. Z vedno večjo strastjo sem iskal belo bombažasto cvetlico. Zdelo se mi je, da jo moram najti, čeprav majhno in skromno, čeprav ovelo.

Kot tiste rdeče korenine je postajala zame čudežno zdravilna.

Dolgo sem hodil in prišel sem na prostrano sedlo.

Nekje med oblaki se je zableščal snežni raz. Plaznice z modrimi sencami so se vsipale z njega in bele opasti so se ledeno smehljale.

Oddaljeno grmenje padajočega seraka.

Obstal sem, naslonjen na palici in poslušal.

Obstal sem, začaran od nenadne tišine, ki sem se je naenkrat zavedel. Ozrl sem se, kot krogar sem zavrtel glavo. Vijugasta negotova sled je prihajala za menoj — dolgo, neutrudno iskanje belega cveta v belem snegu. Kako prostrani so ti bregovi in vrhovi, ki valovijo čez doline v neskončno sivorjavo morje Tibeta. Nobenega živega bitja ni bilo nikjer. Krogar je čepel nekje spodaj na moreni. Čisto sam sem ostal, visoko in daleč me je zapeljalo iskanje snežne volne. Zaželel sem si, da bi ser prišumel čez grebene ali da bi po planjavi bežale dolgodlake divje koze, oddaljene in skrivnostne, da bi se kavke razposajeno igrale z vetrom in se klicale s svojimi zvonkimi glasovi — da bi se karkoli zganilo okrog mene.

Pa so le sive megle hitele čez sedlo. Pobočje je bilo mrzlo in vlažno, obsijano z ostro belo svetlobo, ki je prodirala skozi meglo. Stal sem in nisem se upal premakniti, da bi oživil to mrtvo pokrajino. Oklenila me je negibna sivina, da sem okamenel v tej negibnosti. Prenehal sem dihati, z odprtimi usti sem prisluškoval neverjetni tišini. Potem so grebeni zavalovili, nenavaden, pojoč glas je zazibal pobočja, monotono je naraščal in padal. Prihajal je nekje od daleč, iz neznane globine in postajal je vedno bolj razločen — kot sled, ki je v zavojih prihajala za menoj po bregu. Glas je rastel in padal — tako se dvigajo in padajo obrisi gora. Mono-

ton je bil kot sivorjava barva peska. Tiho šumenje kril sem slišal v glasu, oblak pršnega plazu se je valil z gore in boleča osamljenost mrzlega jutra je zvenela v tej pesmi. Šerpani Anni Nimale vsako jutro moli za nas.

Takrat sem nenadoma doumel njeno molitev, njen pojoči glas, ki me je spremljal to jutro na vsakem koraku, da sem stopal v tem ritmu. Zdela se mi je, da mrmrajo kamni in snežišča in megle. Zgodaj zjutraj, ko smo s šotorov čistili sneg, je začela svojo pesem. Pred vsako turo je izgovarjala neznane besede s svojim resnim obrazom. To jutro nas je poškopila z ledeno vodo iz zamrznjenega hudournika. Nenavadno dolgo je molila, njen glas se je skupaj z dimom z ognjišča vil po taboru. Še in še je ponavljala svojo prošnjo in svojo bojazen, svoje hrepenenje; metala je riž po zasneženih tleh — bela zrna so se nevidno potopila v bel pršič — zažigala je trave in mah, da je ostro dišeč dim prekril šotore. Nekdaj je bila lama. Njen obraz je bil resen in zaskrbljen. Dlje je molila kot navadno, njene ličnice na suhem obrazu so se mi zdele še bolj izbočene. Morda se je bala tega dne, ki se je začel tako siv in hladen, tako boleče osamljen na neskončnih morenah.

Ali je zažigala tudi temnordeče korenine?

Stal sem in poslušal.

In razumel sem njene besede, saj so bile tako preproste, kot je preprosto hrepenenje ali tiho in samotno valovanje grebenov. Tudi moja sled je bila del te pesmi in njen ukrivljeni hrbet je bil kot morena na koncu ledenika.

Ko sem se premaknil, je sivorjava pesem utihnula. Pod otrplimi nogami se je prevalil kamen, palica se je dotaknila skale. Negibnost je minila, pokrajina okrog mene se je spet premikala, v snegu so ostajale nove stopinje in razkrivale rjave mokre kamne, ki so me nemo opazovali. V premraženih rokah sem stiskal palici.

Ne boš našel belih cvetov, sem pomislil. Izgubili so se v snegu kot riževa zrna, kot volneni hrbti črede.

Pa sem jih sploh iskal? Kam drži vijugasta, negotova gaz, ki prihaja za menoj? Kaj išče? Zaželel sem si, da bi z nekom spregovoril, da bi slišal besede pa čeprav neznane — razumel bi jih, da bi videl živo bitje, da bi zavpil nasproti megli in slišal samega sebe in svoj odmev; pa sem se le tiho oziral okrog. Dolgo sem že hodil po tej samotni pokrajini. Pozabil sem na snežno volno; vzpenjal sem se in nič več nisem iskal po tleh. Izgubljen sem stopal po vetrovnem grebenu med sedlom, ki se je strmo dvigal v oster vrh, poln bleščečih robov in skal. Veter je vrtinčil oblake in snežne kristale. Kamera je nihala na vratu.

Sredi koraka sem obstal. V snegu pred menoj je sveža sled presekala greben. Torej nisem čisto sam. Za dlan velike stopinje so mehko in neslišno drsele ob skalah in se z izproženimi kremplji ugrezale v sneg. Samotna sled je prihajala nekje iz nasprotne doline in veter jo je zasipal z belimi kristali. Svetlo lisaste neslišne stopinje zamolklo rumenih oči. Držale so napočez čez pobočje navzgor, pod skalno steno in se razgubile v strmih, zametenih žlebovih. Držale so mimo skal, nekaj metrov nad menoj, kjer je rastel velik bel cvet, širok kot stopinje v snegu.

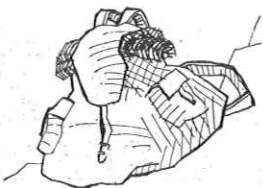
Čašast cvet snežne volne je bil z dolgo korenino zarit v razpoke, prepleten z granitom, prekrit z ivjem, ves puhast in mehak, odet v volnene tančice. Čisto sam je rastel na grebenu, snežno bel.

Stopil sem v tiho gaz, stegnil sem roko, se dotaknil bele rastline. In ozdravel sem. Kamera je zanihala na vratu, podrsala je ob sneg.

Vrh nad menoj se je bleščal v soncu. Palici sem privezal na nahrbtnik, oprijel sem se krušljivih skal in začel plezati. Veter mi je hladil obraz, pod rokami se je na oprimkih topil sneg. Plezal sem lahkotno in brezskrbno, globoko sem zajemal hladni zrak. Daleč spodaj so se čez moreno opotekali svetli sončni prameni in nad oblaki so se čez greben Anapurn vlekli dolge snežne zastave. Skalni skoki so bili orjaške stopnice proti vrhu. Čutil sem gibanje svojih rok in nog. Raz sem premagoval, kot bi plaval nad njim, prsti so tipali po granitu — tako tipajo široka šumeča peresa po hladnem vetru.

Na vrhu stene sem zagazil po sončnem grebenu.

Tudi snežni leopard je šel to jutro čez vrh.

VELIČINA NARAVE IN PLANIN

JANEZ BROJAN

Lepote narave vabijo vedno več mladih in starejših. Vse si želi v naravo in razvedrila v njej na čistem in svežem zraku. Tam si nabere novih moči.

Bolj željni naravnih užitkov in lepote pa ni dovolj le dolinsko življenje, ampak nas vleče naravna sila in sla v lepši planinski svet. Hoja po dehtečih planinskih planotah, posejanih z različnim planinskim cvetjem in njihovim sladkim, blagodejnim vonjem človeka prevzame ...

Po planini, kjer se še pase živina, govedo in ovce, se razlegajo glasovi zvoncev. Mi pa se počasi vzpenjamo v breg, proti samemu vrhu, grebenu. Prepoteni smo, pa veselo uživamo, se ustavimo in se oddahnemo, ko smo posedli po skalah ali po travi. Razgled z vrhov na sosednje in bolj oddaljene vrhove, grebene in doline je božanski. Koliko sreče in zadovoljstva je v srcu ob takih prizorih in pogledih na naravno mogočnost in lepoto. Oko se ne more nagledati vsega tega. Prisojna pobočja z lažjimi skalami so prekrita s planinskim cvetjem; vsepovsod je en sam cvet. Nadvse pa razveseljuje pogled prekrasni temnordeči rododendron, ki se ošabno bohoti po pobočjih. V skalah in na policah med travo pohlevno čepe prekrasne bele, žametne zvezdice planike; vse belo jih je.

Sem in tja plašno dviga svojo malo rjavo ali rdečo glavico murka s svojim sladko čokoladnim vonjem. Tam se spet bohoti modri svišč in pa rdeči korčki — ciklame. V neznatni špranjici v skali pa se muči za svoj obstanek pohlevna Zoisova zvončica. V strmini se pase trop gamsov. Kako zanimivo jih je gledati, mladičke, ko se lovijo okrog svojih mater. V sinjih višavah se vozi v lahnih zavojih orel in pregleduje svoje planinsko bogastvo in lepoto, obenem pa si išče plen. Lepo je vse to ... Toda ni vedno tako. Včasih je narava mnogo bolj resna. V svoji zamaknjenosti nad to lepoto si prezrl bližajočo se grozoto naravnih sil. Nisi opazil, kdaj je izginilo sonce. Nato te je opozoril šele blisk in takoj za njim oglušujoč grom; svet se strese, kot da bi se hotel sesuti v prah. Blisk in grom se vrstita, vmes pa se vsipata dež in toča. Groza. Gorje mu, kogar zaloti ta ples narave v planinah in na prostem.

Stojim na vrhu Slemena. Gledam naokrog, pogled mi drsi čez mogočne stene, raze in grabe Možicev, Kukove špice in tam na desno čez Beli potok in Martuljkovo skupino. Svet za plezalce. Nepozabni spomini se mi obujajo na prehojene poti po tem mogočnem, lepem, obenem tudi sem in tja zelo zahtevnem terenu. Pred menoj se dviga mogočen skalnat zid. Stene so mestoma močno razdrapane, pa spet navpične in gladke, med njimi se bočijo velikanški previsi in prepadi, vmes pa jih prepredajo globoke grape. Sladki so spomini na preživete ure in doživetje v tem mogočnem svetu v borbi z njihovo trdo silo in močjo. Nič kolikokrat sem obšel in prehodil ves ta svet od Slemena do Škrlatice. Sam ali s tovariši. Kolikokrat sem se vzpenjal ali spuščal po stenah, skalah, pragovih ali gamsovih stečinah, med globokimi prehodi ali nad njimi. Ponekod so prečke gamsovih stezic tako neznatne in vodijo skozi gladke in navpične skale, da ti je tesno v prsih ob misli, da boš moral čez. Včasih je to edini možni izhod iz zagate.

Pozornost vzbuja vzhodni raz Kukove špice. Kako mogočen je in privlačen. Mika me, da bi se še enkrat po toliko letih povzpel čeznjo. Morda?

Lepo julijsko jutro se budi, ko hitim po cesti, ki drži proti Peričniku in naprej v Vrata. Kar hitro sem na vrhu klanca Krede. Tu zavijem kar navzgor skozi gozd in grem na slepo proti Malemu Čvrlovcu. Hitra hoja me je kar precej ogrela. Sonce je že obsijalo vrhove. Pot mi krajšajo ptički s svojim jutranjim spevom. V mlademu smrečju se srečava s srnico; postojim, nekaj trenutkov se gledava, pa si misli: »Kam pa ti tako zarana? Ne pustiš, da bi se lepo v miru pasla v jutranjem hladu.« Počasi se obrne in lahkotno odskaklja drugam. Spet hitim naprej, saj je pot še dolga. Šest je ura, ko že stojim na mali jasi na vrhu Goličice. Ne ustavljam se, pot sem izbral kar naravnost navzgor skozi skale proti z gostim ruševjem poraslemu robu. Sem in tja stoji osamel vihar, ki se z naravnimi silami bori za svoj obstoj. Kar hitro sem bil pri vstopu v vzhodni raz. Nekoliko si ga ogledam, da bi videl, kje bi vstopil in kako bo šlo? Oprijel sem se strmih skal. Ceznje se počasi dvigam navzgor. Po zelenicah je raslo dosti planik, ki pa so bile še hudo neznatne. Zavoljo neugodnega vremena. Počasi se vzpenjam, bližam se stolpu. Prvi vrh ali skok v razu. Do sem je raz še nekako lažji, z vsakim metrom višine pa se težavnost stopnjuje. Od tu naprej se začne šele prava in zračna plezarija. Raz postaja od metra do metra bolj strm, skoraj navpičen. Ponekod so skale gladke, drugod spet zelo kršljive. Povsod pa so zelo slabi oprimki in stopi. Čim višje plezaš bolj je raz odprt, ozek in zračen. Levo in desno padata steni skoro navpično 150 do 200 m globoko. Čim bliže sem drugemu glavnemu stolpu — »Prižnici« — težji je raz, njegovo zahtevnost še poveča pod vrhom gladka in skoraj navpična skala. Vsa čast

Dorčiju Koflerju, dobro se je odrezal, ko ga je plezal sam brez varovanja, pa še pozimi v snegu in ledu. No, končno, na vrhu sem.

Ura je osem in dvajset minut, ko stojim na Prižnici, le nekajminutni oddih in spet se ozrem naprej po razu, ki je zdaj že položnejši in lažji. Kar hitro sem na strehi na vrhu južne stene. Tu sem se nekoliko odpočil, nekaj zaužil in se nekoliko razgledal. Gori v Možicah se utrga kamen, zamolklo klopota po grapi in steni, dokler se ne ustavi na pesku pod steno, kamor je potegnil še majhen plaz. Z maler zelenice pod steno močicev se vsuje trop gamsov. Bilo je 14 glav; splašilo jih je padajoče kamenje. Tam nad Tičarico se vozi po zraku krokar. Njegov hripavi glas »kra, kra, kra« se odbija od roba do roba.

Ozračje preplavi močan zvok. S Koroške sem priplava beli, jekleni ptič — letalo. Kako se leskeče v soncu, ki močno pripeka, čeravno so šele dopoldanske ure. Treba bo naprej, kam? Pred menoj sta dve možnosti po grebenu na vrh Kukove ali po strehi sestop v pesek pod Gulcami. Mika pa me južna stena, ki jo gledam pod seboj. Smer, kjer smo prvi plezali pred leti z Gustlom Delovcem in Ivanom Jenkom leta 1953. Res je zelo strma in krušljiva, a jo dobro poznam. Odločil sem se zanjo.

Vstopil sem tam, kjer smo izstopili na manjšo ploščad, odtod skozi skoraj navpičen žleb, čezenj in po majhni prečki v levo do razbitih balvanov, še nekoliko v levo navzdol na nekaj pomol. Tu je zelo krušljivo. S pomola rahlo v levo padajočega kamina ali zajede in po nji navzdol na teraso, na zelo krušljivo široko gredino.

Gornji del stene je za menoj. Naprej po gredini grem v desno do navpičnega trimetrskega žleba, ga preidem in grem v levo, v luknjo. Naprej ob navpičnem steburu čez gladke trebušaste pragove v levo ali desno navzdol do grape — vpadnice snega in kamenja iz celotne stene. Zadnji del je zelo gladek, a je sestop bil lažji kot vzpon čez trebuhe. Od tu še okrog z ruševjem poraščenega roba in že sem bil na zelenicah, ki se spuščajo navzdol proti pragu Velikega Čorlovca.

Na vrhu praga me prevzame krasota planinskega cvetja: spet svišč, sleč, blagajana, vse se meša med seboj; kakor bi se trli, kdo bo imel več prostora in bo lepše cvetel. Res božanski pogled na ta prekrasni planinski svet v alpinističnem raju, ki ga ureja in neguje narava sama. V raju velikih in prelestnih doživetij, ki ostanejo obiskovalcu za vedno v prijetnem spominu. Spet hitim naprej; ura je poldan, ko sem že doma. Turo sem opravil 25. julija 1980, sam in brez pripomočkov.

Raz: III do IV tež. stopnje, stena pa v sestopu in zaradi krušljivosti iste stopnje. Raz sem plezal uro in deset minut. Stena v sestopu prvenstvena, plezal sem petdeset minut.

ŠTIRJE DVAJSETLETNIKI IN EIGER

JANEZ BENKOVIČ

Sredi avgusta 1980 smo. Pod nami v zeleni dolini Grindelwalda sije sonce, mi pa smo oviti s pusto sivino. Iz megle prši in spušča se mrak. Zavedamo se, da moramo poiskati mesto za bivač. Smo nekje na sredini »Rampe«.

Zdajci nekdo zatuli: »Dobro mesto za bivač. Imamo ga!« Ne vem več, kdo je bil to, le nekako bolj svetlo je postalo, ko smo videli, da bo bivač, vsaj kar se mesta tiče, kar v redu. Razdelimo se. Midva z Rokom si urediva prostor na vrhu vodoravno odsekanega stolpčka. Na najini desni se stena odsekano izgublja v prepad. Sablja in Jani se namestita levo od naju. V zaledenel kot si izkopljeta poličko.

Zlezemo v puhasta oblčila in se pokrijemo z bivač vrečami. Za vsak primer ima vsak svojo. Z Rokom se udobno namestiva in skuhava čaj z »maratonikom«. Tako dobro je, da ga morava še enkrat skuhati. Led za vodo je v razpokah za najinima hrbtoma. Ko vse to mine, se iztegneva, kolikor se pač da, na najinem skromnem prostorčku. Kuhalnik oddava Sablji in Janiju, ker sta svojega pozabila v dolini. Objema me blagodejen spanec, misli pa tonejo v meglo okoli nas. Kot da bi jih gnal veter, se oddaljujejo; za trenutek se zaustavijo nad zelenimi planinami nad Grindelwaldom, ki so tako podobne našim, nato pa odhite v deželo, ki je prav tako lepa kot Švica; dotaknejo se njene zemlje, iz katere v prebujajočem, še komaj toplem pomladnem dnevu, puhtijo meglice, se za trenutek sprehodijo po gozdu za vasjo, kjer smo se včasih preganjali in se vzpno po temačni grapi gorskega potoka na goličavo. Tedaj pa se zgodi nekaj čudnega: slike gora, ki so mi znane, se pomešajo z obrazi ljudi, ki jih tudi poznam. Gore so blagih in ostrih potez, širne in vitke, razdrapane in elegantne. Tudi obrazi niso vsi enaki.

Poleg tistih starih, tako razbrzdanih, da se včasih zde že kar utrujeni, vstajajo novi, svetli in nasmejani, včasih celo malo predrzni. Vendar se zavem, da imajo vsi ti ljudje radi tisto deželo, tista polja, gozdove, tista mesta, vasi in gore, ki s svojimi oblikami izražajo njihovo srečo. Ponosno in smelo stoje v daljni svobodni deželi... Prebudim se. Neroden, oster kamen me tišči v hrbet. Ni pretirano mraz. Zmenila sva se, da on prevzame skalo, jaz pa led; zdaj pa so razmere povsem drugačne. Tam, kjer so navadno kopni raztežaji, je skala vkopana v led. Kamin nad bivakom, ki ga bomo jutri navezgodaj naskočili v prvem raztežaju in se ga spomnim s slik, je povsem zalit s ledom. To bo užitek! Z zaspanimi očmi pogledam navzgor v črn kamin, ki ga zapirajo črni previsi. Začutim, da me je strah težav, ki so skrite nad temi previsi: Prečnica bogov, pa Pajek in izstopne počti. Za krono vsega pa še sestop...

Zaželim si sonca. Pri srcu me stisne, ko se spomnim zoprne megle, ki nas je spremljala danes popoldne in zvečer. Za nami so ostala ledišča: Likalnik, strmo Tretje ledišče iz črnega ledu, pa ne preveč strmo, a zelo veliko Drugo ledišče, ki smo ga prečili nenavezani. Strah nas je bilo zapadnega kamenja in šli smo, kolikor smo najhitreje mogli. Pa se nam je zdelo, da sploh ni take sile s temi »smrtonosnimi izstrelki«, kot smo brali v knjigah. Res je v vseh treh dneh, ko smo bili v steni, padlo le nekaj kamnov. Morda pa smo še premladi, da bi »odkrili« pravo vrednost severne stene Eigerja. Morda. V moji glavi nastajajo novi prizori: zoprn prehod čez plošče iz Prvega na Drugo ledišče, poledenela Hinterstoisserjeva prečka in lažja spodnja tretjina stene, ki jo sestavljajo police, plati in led, ki višje preide v počti, po katerih so napete vrvi.

Vsi ti prizori so neke v meni; spomnim se počitka na Bivaku smrti, kjer sem lovil vodo, ki je kapljala s previsa. Videli smo naveze, ki so vstopile za nami. Drobne pike na velikih belih lediščih. Počasi in neopazno se premikajo, včasih je slišati povelja. Čudno, kot da sem slišal slovensko govorico. Nekdo je zavpil: »Lahko greš!« Verjetno imam prisluko, si mislim. (Kasneje smo zvedeli, da je bila za nami, poleg dveh škotov in dveh Angležev, tudi naša naveza: Bergant, Manfreda in Andrej Štremfelj).

»Pravi bivak smrti!« je rekel Rok.

»Smrti... smrti...«, mi odmeva v glavi. Meša se s spancem, me še nekajkrat zmoti, nato pa utoni v sanjah, ki niso prav nič pesimistične. Sonce je in na vrhu smo! Nič se ne zavedamo, da smo preplezali severno steno Eigerja, toliko opevano mrko krasotico, pojem in ideal vsakega alpinista. »Stena preizkušnje«, jo je nekoč imenoval »gorski umetnik«, veliki Herman Buhl. Nedosegljiva, a srčna želja celih trum mladih plezalcev, ki so prišli, da bi zmogli to steno vseh sten »s čistim srcem« kot je to zapisal izbranec iz »zlate dobe« francoskega alpinizma Lionel Terray. Njegovo knjigo smo prebirali, najprej že davno, doma, prinesli pa smo jo tudi sem, pod steno. Ko smo zvečer pred našo »stajo« kuhali večerjo in kadili »smotke«, smo jo prebirali. Zdelo se nam je, da nam da lahko več kot zgolj skopi opis, ki smo ga prevedli. Terrayeve besede, njegova želja, uspeti v tej, takrat le enkrat preplezani steni, spoznati njene nevarnosti, pomeriti se z njo brez vsakega »pompa«, takorekoč »golih rok«, se je naselila tudi v nas. Naša oprema najbrž ni tako popolna, kot je pri večini drugih navez v tej steni, marsikateri kos opreme je že dotrajan in ga bo treba kmalu obesiti na klin. Za Eiger bo še! Mora biti!

Tudi nimamo kdo ve koliko denarja. Študenti smo in tisti, ki je kdaj to okusil, že ve, kako je s to rečjo. Kljub temu smo zagnani in polni optimizma. In tako po treh dneh čakanja na boljše vreme izročimo (skupaj z denarjem za pivo) mladi oskrbnikovi hčerki listek, na katerem so naša imena in datum, do katerega se bomo predvidoma vrnili. Planiramo štiri dni. Kocka je padla. Gremo!

Jutro je in nebo je sinje modro. Spravimo se iz bivak vreč in se pripravimo. Najbolj zavzet je Jani, ki že navezgodaj s cepinom razbija po ledu, da bi izkopal najlonsko lestvico, ki štrli iz ledu. Njegovo garanje se na koncu izkaže za brezuspešno. Gremo. Naskočim zaledeneli kamin. Nahrbtnik pripnem v klin pod kaminom. Prinese ga Sablja, ki je tudi odlični jamar in izredno obvlada vrvo tehniko. Prijatelj se kmalu pri meni, teren je lažji, zaledenela police in ozebniki držijo do začetka »Prečnice bogov«. Nad previsi se pne v desno ozka polička, pravzaprav zasneženi stopi, ki jih včasih prekinajo gladke plati. Brez posebnih težav smo hitro vsi čez in najdemo se na zadnjem ledišču, na Pajku. Grozeči »Spider«, o katerem sem bral, da so si pred letom ali dvema plezalci ob njegovem črnem ledu polomili cepine in so jih morali reševati, je usmiljen z nami in se kaže v najlepši luči. Po sredini ledišča namreč poteka nizek, komaj opazni snežni razek. Po njem napredujemo v idealnih razmerah. Razgledujemo se v desno, kjer po policah in ozebnikih poteka Harlinova smer. »Morda pa res kdaj poskusimo!« se mi utrne neke na dnu srca, Jani pa, kot da bi uganil moje misli, ustrelji: »Ko sestopimo, pa še v Harlinovo!« Ne vem, kaj naj si mislim ob takem optimizmu. Počutimo se res odlično, prepričani smo, da so poglavite težave za nami. Z vrha »Pajka« gremo v levo, kot veli naš opis. Menda je lažja varianta desni ozebnik, kjer sem že bil, a opis gre le zaupati. Presenetijo nas z ledom zalite počti. Kline opazimo pod ledom. Moramo se odločiti: ali poskusimo tu ali sestopimo nazaj na »Pajka«. Sklenemo poskusiti. Skok zavrti nekaj klinov in me varuje. Ne vem povedati, kako smo zmogli to zoparno mesto.

Spominjam se, da je bilo to zame eno najzahtevnejših mest, kar sem jih kdaj plezal v ledu. Plezal sem na meji mogočega in res ne vem, kako sem uspel brez padca. Z derezami sem praskal po ploščah ob poči in iskal zareze v njih, s cepinom in kladivom sem grebel po požledu na plateh nad mano in v poči. Potem sem izkopal iz ledu prvi klin, se vpel vanj in počival. Tako je šlo naprej. Počasi, zelo počasi. Na vrhu pritrdim vrv, da pridejo še prijatelji. Spet nas zagrne megla. Dan se je že prevesil. Splezamo še nekaj zelo zahtevnih raztežajev, kjer praktično ni varovanja. Začenja snežiti. Najtežji raztežaj vodi Sablja. Iz previsnega kamina visi ledena sveča in ko jo odbije, se prikaže vrv. Veseli smo je, ker vemo, da so tod pred nami že plezali, pa tudi uporabimo jo. Kamin v normalnih razmerah ne bi bil posebno težak, tako pa je ves zalit z ledom, na njem pa se nabirajo novi, beli, mokri in lepljivi kristali.

Čas teče, postaja nam jasno, da bomo še enkrat bivakirali. Mrak je že. Vidljivost je zavoljo megle zelo slaba. S Sabljo še plezava, da bi našla vsaj kakšno poličko, na kateri bi presedeli noč. Stena ni strma, toda vse je krušljivo in hiti navzdol, na zabetu pod previsom pa ni dovolj prostora. Plezam naprej. Noč je vse bolj temna, lahko bi jo že rezali. Ne morem naprej. Ustavim se na nekakšnem skalnem bloku sredi krušljivega žleba. Zabijem nekaj klinov, toda preveč ne upam, ker se blok mame, ko zabijam v razpoko med njim in skalo. Sam sem, prijatelji so nekje spodaj, vrv me veže z Rokom. Vedno bolj sneži. Če glavo si potegnem bivak vrečo; tako sem se zavaroval pred vetrom. V dno žleba ob meni drvijo majhni plazovi in izginjajo v noč. Pojem limono in nekaj sladkorja, paštete ne morem, zato jo zavržem. Kruh je pri Roku. Ne vem, kako je s prijatelji, rad bi le to, da ne bi bilo te megle, da bi videl vrh, kajti strah me je, če smo se morda zaplezali. Noč je mrzla, prostorček neudoben, poleg vsega imam slabe kline, zato si ne smem privoščiti spanca. Kljub temu se zalotim, da za hip ali dva zaspim. Jutro ne prinese izboljšanja. Megla, veter in sneg. Veter ovira sporazumevanje. Vrniti se moram. Končno le sporočim Roku, naj me varuje. Spet smo skupaj. Lažje mi je. Sablja in Jani sta si izkopala ležišče na zabetu pod previsom. Menda sta noč zelo dobro prebila.

Pomikamo se po črnih zasneženih plateh, ki so zelo krušljive in se prekrivajo kot strešniki. Še tri raztežaje pa smo na grebenu, čez pol ure pa na vrhu. Spet megla. Nič ne de, navadili smo se nanjo. Z nasmehom na ustih sedemo v sneg in izbrskamo zadnje sladkarije. Z vrha se vijejo navzdol sledovi. Še en kamen se nam odvali s srca.

Za trenutek postanemo vsak s svojimi mislimi. V soncu mora biti še lepše tu na vrhu Eigerja... Moje noge so mehke v kolenih... Sestopamo. Najprej po snežnih strminah, še v megli, ki ostane nad nami, ko pridemo na skalnata pobočja in se po snežiščih pridrsamo do zelenih preprog. Sezujemo se. Stena nad nami se pokaže iz megle. Zdaj vemo, da je velika in mogočna, vzela nam je tri dni našega življenja, dala nam je veselje ob uspehu in vero vase. Srečni in ponosni smo, da smo uspeli; danes se je uresničil sen. eden tistih idealov, ki smo si jih slikali v barvah nemogočega ob prebiranju alpinističnih knjig in člankov. Že zdavnaj zamišljen vzpon je res oživel v nas, dobil je dušo, postal je del vsakogar izmed nas.

Vsak po svoji poti bomo odšli. Mnogo sten nas še čaka v življenju. Tudi take so vmes, ki so težavnejše od te v Eigerju, čeprav morda ne gre za plezanje. V takih trenutkih se bomo spomnili 1600 m visokega skalnatega kolosa in ledu in krepko se bomo pridušali: »Mora iti, šlo je tudi v Eigerju, čeprav nam je bilo le dvajset let!«

Klasično smer v severni steni Eigerja smo preplezali avgusta 1980: Rok Kovač, Janez Sabolek, Janez Skok (vsi AAO) in Janez Benkovič (AO Kamnik).

Ocena: VI/IV, višina: 1600 m, čas: 35 ur.

Opomba: V steni je bilo še precej ledu, tako da smo celotno smer plezali v derezah.

BELI CVET

STANE POLJAK

Žalostno pogledam na tla z mnogimi kamni in vzboklinami, ki so mi ponoči preštele vse kosti, pomolim nos skozi vrata in ... skoraj bi lahko vzel nož in si odrezal kos megle, tako je gosta. Skozi vrata se zaspano primaje še Frenk, ki na moje veliko začudenje vidi nekje v megli modro nebo, čeprav ga prepričujem, da je to le vizualni učinek moje modre vetrovke. »Danes bo še sonce,« modro zaključi Frenk in odide »pakirat« »trodelno omaro«.

Nekaj minut kasneje jo že reževa po spolzki poti proti vrhu Konja. Dobesedno orjeva gosto meglo. Na grebenu se za trenutek odpre pogled na Grintovce, vendar jih megla hitro zagrne. »Ne vem, če bo danes kaj s plezanjem,« se v mislih sprašujem, ko divjava po grebenu Konja na Presedlaj. Zazrem se v mogočno severno steno Rzenika, in naslednji trenutek se že zvrnem v rušje, »omara« pa po meni. Naglas se jezim nad mokro potjo in spolzkimi koreninami (svojo nepazljivost skrbno zamolčim) in sopihajoč dohitim Frenka.

Na Presedlaju odvečno robo pustiva v nahrbtniku, ovesiva pa se s kovačijo kot novoletni jelki. Komaj se znajdem v zmešnjavi lestvic, bongov, klinov, zagozd, zatičev ... Še »kahli« na glavo in že se zapodiva po melišču pod SV steno Lučke kope. Pod vstopom v Renatino smer se za hip ustavim in obujam spomine na nepozabna doživetja v tej smeri. Takrat me je tudi zbudila v oči markantna stena levo od smeri. Danes bova s Frenkom poskusila v njeni vertikali. Rahle tančice megle zakrivajo steno. Zazdi se mi kakor sramežljiva deklica, ki skriva svoje skrivnosti. Ta skrivnostna lepota me tako prevzame, da sam pri sebi začnem brundati veselo melodijo.

»Frenk, hitro napni vrv!« zatulim, kajti znajdem se v nikomer podobnem položaju sredi gladke plošče. S pomočjo klina in vrvi se nekako pregoljufam čez in že naslednji hip zazijam od presenečenja. »Frenk, ne boš verjel, celo morje planik!« Raztežaj nato mine v neprestanem štetju belih zvezdic. Z gruščnate rame se raz še enkrat strmo vzpne. Po krušljivi rampi se splazim pod strmo in gladko zajedo, sredi katere kraljuje šopek planik. Zajeda pa je preveč težka, da bi užival ob pogledu nanje. Krušljiva skala me prisili, da se popolnoma posvetim plezanju. Poje kladivo, zvane klini, za katere si dopovedujem, da niso vredni počenega groša, plazim se po varljivih stopih in končno zlezem na ramo. Frenk se seveda tudi ustavi pri zajedi s planikami. Slika jih v nemogoči pozi, nato pa se čudi, kje je tista krušljivost, o kateri sem mu govoril. Še dobro ne konča stavka, že utrga nad seboj balvanček in ta čez njegove noge sledi gravitaciji. »I-ja, i-ja-o ...!« zatuli, jaz pa zategnem vrv kot nor. Na srečo se vse srečno konča, balvanček odgrmi v globino. Frenk pa drhtečih nog prileze navzgor. Med stolpiči v grebenu prideva v lažji svet in »odpikava« v smeri velike votline. Kamin nad njo je spolzek in previsen, tako da me mine veselje raztegovati svoje okončine v njegovem objemu. Po ozki laštici prečim levo okrog roba in po plateh, polnih planik, prilezem do zelene livadice z macesni. Začnem povzemat i vrv, pogled pa mi zdrsi med rušjem in macesni nekam v daljavo. Da, srečen sem. Kljub naporom, ki jih tu doživljam, sem srečen. Vrv me kakor življenjska nit veže s prijateljem, s katerim si zaupava brez pridržkov. Iz razmišljanja me zdrami Frenkov nasmejani obraz. Treba je najprej iz tega zelenega raja. Stojiva pod vršno steno. »Hu, vrat si bom izpahnil,« zagodem sam pri sebi, ogledujem možnost prehoda. Od nekje se pripode kosmi megle in zakrijejo steno. Pogled mi zdrsi po steni v dolino. Bela cesta se kakor »goljfiga kača« vije v civilizacijo. Zares se počutim srečen v teh sivih vertikalah, kjer ni »smradu in prevar« doline.

Sončni žarki prebodejo meglo in zlati prameni kakor trakovi pozlaté steno. Vse je obupno strmo, v osrednjem delu pa vertikal kvarijo še velikanski rumeni trebuh, ki ne obetajo nič dobrega. Na levi strani zaslutim možnost prehoda in po posvetu s Frenkom zlezem navzgor. Po krušljivem razu prisopem pod previs. Dobro zabiti klin mi da moralo, da po minimalnih stopih prečim v levo in po zajedi zlezem na poličko. Po gladkih plateh prispev v kot. »Konec vrvi!« me iz zamaknenosti zdrami Frenk. Kmalu je pri meni. »Zdaj pa bo, kar bo,« mu rečem in pokažem na črni previs nad nama. Hitro sem pod njim. Njegov obli trebuh para črna poklina, kakor režeča usta divje zveri. »U-la-la, tule bo pa zanimivo,« sporočim v globino. Zabijem dober klin, v tegu vrvi se vzpnem čim višje in hitro zabijem še enega. Vpnem lestvico, stopim vanjo in — opla, zdrsim niže, kajti klin se je začel podajati. Med nogami zazrem Frenkovo čelado in v delčku sekunde že vidim, kako bom ne preveč nežno sedel nanjo. »Sranje,« si mislim, ko nerodno primem za klin in mi veselo cingljajoč odfrči v globino. Bliskovito sežem še po enega in ga bolj zatakem kakor zabijem v vrh previsa. Vpnem še streme in se kar najhitreje poženem čez. »To bo pa ključno mesto smeri,« ves zadihan zavpijem Frenku. Po sistemu poličk in zajed oddivjam navzgor.

Dvema težjima mestoma je nato sledilo poziranje na grebenu in kmalu sva postavljala možica na robu stene. »Frenk, kaj misliš za ime smeri...« »Naj bo Beli cvet, ko je v njej toliko planik.« Seževa si v roke in spet je za nama veliko doživetje in sreča, da sva premagala sama sebe. Kajti stene nikoli ne premagaš, stena je večna v svoji lepoti. JV stena Lučke kope, smer »Beli cvet«, IV+, 350 m, prva plezala 25. 9. 1980 Stane Poljak in Frenk Koplan, AO Rašica.

PA SREČNO!

LUKA KARNIČAR

Enakomerno, do kolen globoko udiranje v celec nama ne dela velikih težav, ko se vztrajno pomikava proti severni steni Kočne, proti njenemu zahodnemu delu, imenovanemu Široka dolina. Po tej globeli in okoli Kupa se vrtinčijo pošastni lepi vrtinci snega in naju sem pa tja kakšen vrtinec tako zamete, da skoraj nič ne vidiš. Občudujoče zreva v razbesneli veter, kako divje nosi sneg, pripogiba osamljene macese sredi razdrapanih sten, se razbija v previsih in na grebenih ustvarja mogočne plapolajoče zastave. Prizor, ki ga lahko dojame le človek z vsem svojim bitjem, prizor, ki ga pritisk na sprožilec fotografskega aparata utegne razvrednotiti na raven čisto navadne krajine.

Stopinje pod debelo plastjo predirajočega se snega postajajo vse bolj gladke in negotove. Prav močno morava že suvati v breg in nekoliko višje že vidiš prostor, ki bo ravno pravi, da bi lahko namestila dereze.

Misli mi kar naprej uhajajo na greben, ki ga že počasi, zob za zobom, osvaja jutranje sonce. Kako lepo bo tam gori po končani plezariji, ko se bova samo še spustila po drugi strani gore v dolino. Irma nekoliko zaostaja, sam pa se zatopljen v svoje misli bližam vznožju stene.

Kar naenkrat mi misli, ki so se sprehajale na lepo ožarjenem grebenu, prihite v naročje; pravzaprav se ustavijo pri nogah, kjer se vse vali, se giblje in se lomi. Nagonsko sem se temu gibanju uprl, želel sem obstati, kajti že prevečkrat sem slišal govoriti o kloži, da bi se ji kar tako prepustil. Obstati za vsako ceno! se je zabodlo vame. Počasi, čisto počasi se mi zdi, me prestavlja, vedno težje kljubujem velikim silam, ki so skrite v dobrih pol metra debelih zbitih ploščah. Palic nimam več, noge ne najdejo več opore — brez moči se znajdem v snegu, ki hiti nekam navzdol. V trenutku pa popusti tudi pritisk in v hipu sem spet na nogah. Zavem se, da sem zdaj na varnem in šele v tem položaju sem začel iskati Irmo. Nič ne vidim; pod mano je le belo valovanje, ki izginja čez skalni skok. Občutka, ob katerem se mi je zazdelo, da je sestro mogoče že potegniti čez rob, ne znam opisati, vem le to, da nisem spravil iz sebe glasu, še misli so mi zastale. Samo topi pogled, s katerim sem spremljal to valovito grozo, je tedaj izdajal moj položaj. Počasi je prišla vame prva misel, potem druga...

Zakaj sva šla prav sem, ko bi zaradi vetra lahko računal s kložo; le zakaj nisva bila navezana? Mogoče bi jo lahko obdržal ali pa bi šla oba; zakaj se to ni zgodilo meni? Čemu sploh rinem v ta strmi breg, ko pa bi lahko... Vendar narava, ki je polna skrivnosti, ne pusti, da bi razmišljal in dvomil v njene zakone in njeno omamno vabljljivost. Irma se prikaže na vrhu plaz. Z glavo navzdol drvi proti skoku. »Irma, obrni se, obrni se, ustavi se, obrni se...« Derem se kot vol. Naenkrat se je vse skupaj umirilo in Irma je ostala nad skalnim breznom.

Južne Bohinjske gore

Foto Stanislav Kočar

RAZMIŠLJANJA O VPRAŠANJIH NA TREKINGIH

FRANC MULEJ

Treking je zelo širok pojem skupinskega potovanja v prvobitne oziroma v delno civilizirane dežele. Namen potovanja je planinski ali alpinistični, lahko pa tudi smučarski (Grönlandija). Pri tem ločimo tele težavnostne stopnje:

A — *lahka popotovanja* (planinstvo) po nadelanih poteh, absolutna nadmorska višina je v enakih mejah kot v Sloveniji (pod 3000 m), višinska razlika na dan prehojene poti ni velika.

B — *zahtevnejše planinstvo* po nadelanih poteh, ki potekajo tudi nad 4000 m absolutne nadmorske višine. Mestoma je lahko brezpotje, vendar brez tehničnih težav, dnevne višinske razlike na turah so precejšnje (1000 do 1500 m), tehnični težav ni in tudi tehnični pripomočki niso potrebni. Takšne težavnostne stopnje je na primer Inkovska pot v Južni Ameriki.

C — *zahtevni vzponi*, kombinirani z daljšim ali krajšim dostopom težavnosti B. Tehničnih težav v alpinističnem smislu ni, vendar se že resno pojavljajo višinski problemi. Potrebna je zelo dobra telesna pripravljenost. Primer takšne težavnostne stopnje je vzpon po normalni poti na Kilimandžaro.

Č — *težki vzponi*, vzponi na vrhove tudi nad 6000 metrov, ki zahtevajo srednje težko plezanje ali hojo po ledenikih. Obvezni so tehnični pripomočki (vrv, cepin in dereze). Primer je vzpon na Devistan, 6678 metrov, v Indiji.

D — *zelo težki vzponi* (ekspedicijski slog), alpinistični vzponi na vrhove z višino tudi čez 7000 metrov ali na tehnično zelo zahtevne nižje vrhove. Ti vzponi pridejo v poštev samo za alpiniste vrhunske kakovosti; nujno je skupinsko delo. Za primer vzemimo normalni vzpon na Trisul ali čez južno steno (7120 m).

V tem razmišljanju nas bodo zanimali trekingi težavnosti B, C in Č. Treking skupine so navadno sestavljene iz 15 do 20 udeležencev, lahko pa tudi manj. Takšna skupina mora biti samostojna v organizaciji, v gibanju po orientacijsko in plezalno zahtevnem svetu, v reševanju pa tudi v zdravniški prvi pomoči.

Zato potrebuje skupina organizacijskega vodjo in pomočnika oziroma namestnika. Ta dva morata obvladati znanje ustreznih tujih jezikov, usposobljena sta za vodstvo skupine od začetka do konca dejanskega trekinga. Pred začetkom trekinga morata urediti vse potrebne formalnosti.

Glede vodniškega kadra na planinskem in alpinističnem področju je potrebno povedati, da je število vodnikov odvisno od težavnosti trekinga in udeležencev samih. Ob razpisu organizator navadno navede minimalne pogoje za kandidate, vendar mora vodstvo trekinga na preskusni turi obvezno preveriti znanje, telesno pripravljenost in opremo ude-

ležencev. Za varnost in uspešnost trekinga je potrebno, da organizator ne sprejme tistih prijaviteljev, ki niso kos minimalnim zahtevanim pogojem. Po dosedanjih izkušnjah se za trekinge, ki jih organizirajo planinska društva, zveze in tudi turistične organizacije, prijavljajo kandidati z različnimi planinskimi in alpinističnimi sposobnostmi. Zato je število vodnikov za trekinge težavnosti C in Č možno pravilno določiti šele po preskusni turi. Za vzpone težavnosti B bi zadostovala dva planinska vodnika s primerno telesno pripravljenostjo, posebej če skupino spremljajo nosači-vodniki, ki poznajo pot. Na turah težavnostne stopnje C naj bi bil v skupini vsaj en gorski vodnik, drugi pa so lahko pripravniki za gorske vodnike in podobno. Za vzpone pod Č pa naj bi tehnično vodstva sestavljala dva gorska vodnika, če je potrebno večje število vodnikov, so drugi lahko alpinistični instruktorji, pripravniki za gorske vodnike. Pred odhodom je vodstvena skupina dolžna poskrbeti za tehnično opremo. V vsakem primeru pa mora vsaj en vodnik že poprej prehoditi načrtovano pot in vzpon. Če je na voljo usposobljen vodnik — domačin, potem zadostuje, da je v odpravi ali na trekingu le en vodnik.

Na turah težavnosti C in Č pa morata biti v skupini vsaj dva gorska reševalca, medtem ko na turah težavnosti B zadostuje en sam. V prvem primeru sta tudi na lažjih turah potrebna dva reševalca, ker je več možnosti, da se tudi reševalcu primeri nezgoda. Pred odhodom na treking reševalec poskrbi za ustrezno reševalno opremo in pri tem upošteva tehnično opremo skupine. Potrebno je poskrbeti tudi za nezgodno oziroma za reševalno zavarovanje udeležencev za čas bivanja, ko se bodo zadrževali v deželi, kjer se treking opravlja. Pri skladu PZS za pomoč pri reševanju v tujih gorah je možno zavarovanje le za obisk evropskih gora.

Ne glede na težavnostno stopnjo je potrebno, da skupino spremlja zdravnik splošne prakse. Najprimerneje je, če je zdravnik tudi gorski reševalec. Pred odhodom zdravnik ugotovi, če so udeleženci primerno zdravi in če so vsi po predpisih cepljeni. Upoštevati je treba relativno veliko zdravstveno ogroženost udeležencev, ki prvič potujejo v predvideno tujo deželo. Potrebno je tudi urediti formalnosti za morebitno zahtevnejšo zdravstveno pomoč v deželi, kamor smo namenjeni.

Strokovnjakov raznih profilov je torej že toliko, da že pomišljamo, ali ni za 20 udeležencev to le veliko finančno breme. S smotrno izbiro strokovnega vodstva lahko ista oseba opravlja vlogo gorskega reševalca, gorskega vodnika in zdravnika ali pa je organizacijski vodja tudi alpinistični instruktor in gorski reševalec.

Seveda so strokovne zahteve za vodstveno skupino bistveno manjše, če se skupina giblje v nadzorovanem narodnem parku, kjer skupino obvezno spremljajo nosači-vodniki in je na področju parka zagotovljena brezžična (UKV) zveza z vodstvom parka.

Kadar skupino sestavljajo samo izkušeni člani-alpinisti, vodniki niso potrebni. Vsaka naveza je odgovorna zase tako v plezalnem kakor tudi v orientacijskem pogledu. Vse drugo, organizacijsko vodstvo, zdravnik in gorski reševalec — vse to pa seveda ostane nespremenjeno.

Navedeno razmišljanje je avtorjevo mnenje. Število organizatorjev (PZS, PD Ljubljana-matica, PD Krško, PD Samobor itd.), kakor tudi število trekingov, pa je vedno večje, zato bi morala to problematiko obravnavati komisija za alpinizem pa tudi komisija za odprave v tuja gorstva ter sprejeti priporočila ali minimalne pogoje glede usposobljenosti tako za vodstvo trekingov kot tudi za udeležence same.

VIRI: Schuster, München — Reisen zu den Berge der Welt in razgovori z udeleženci trekingov.

ŠOLSKA TELESNA VZGOJA V RAZKORAKU S STROKOVNIM IN DRUŽBENIM VREDNOTENJEM

SILVO KRISTAN

Med planinstvom in drugimi telesno kulturnimi ali športnimi zvrstmi obstajajo nekateri razločki. Planinstvo ni zgolj telesno kulturna ali rekreativna dejavnost. Planinstvo pomeni tudi estetsko, etično-idejno in kulturno zvrst udejstvovanja. Bolj kot katera koli druga telesno kulturna ali športna zvrst posega planinstvo na področje intelektualne, moralne in obrambne vzgoje. E. Lovšin ugotavlja (Gorski vodniki v Julijskih Alpah): »Odkar obstaja planinstvo, rojeno v soncu in viharjih izrednega revolucionarnega 19. stoletja, se ni nikoli imelo za čist šport in ne za turizem, temveč po svojem bistvu in naravi za avtonomno kulturno delovanje.« Slovensko planinstvo se je rodilo v boju proti potujčevanju in se kalilo naprej v procesu potrjevanja slovenske narodnosti. Pojav, ki med narodom že več desetletij zavzema večji obseg in se še vedno širi, je mogoče šteti za kulturno obeležje tega naroda.

Poglavitna planinska dejavnost je usmerjena v množičnost, ob tem pa ne zanemarija vrhunskih dosežkov. Taka usmerjenost se povsem sklada s proklamiranimi in edino pravičnimi načeli telesno kulturnega delovanja v naši družbi. Planinstvo je razmeroma cenena oblika bogatenja prostega časa, ki ne selekcionira udeležencev po socialnem stanju, spolu, zahtevnem tehničnem znanju in podobnem. Planinstvo lahko zajame vse starostne skupine — od predšolskih otrok do upokojencev. 7000 km ($\frac{1}{6}$ dolžine ekvatorja) markiranih steza, 165 planinskih objektov, blizu 30 veznih poti (transverzal) in raznovrstnost naravnih pogojev, od gričevja do visokogorja, pomeni bogato ponudbo, ki jo zmore malokatera druga telesno kulturna zvrst.

Na lestvicah, ki poskušajo razvrstiti posamezne športe glede na njihovo biološko in zdravstveno vrednost, je planinstvo vedno v vrhu.

Od vseh zvrsti telesno kulturnega udejstvovanja planinstvo v največjem obsegu uresničuje smotre SLO. Planinska dejavnost je neposredno povezana s partizanskim načinom vojskovanja. Narodnoosvobodilna vojna je to neštetokrat dokazala. Marsikatera bitka se je končala v korist partizanskih enot prav zaradi obvladovanja večšin, ki jih poznajo planinci (F. Konobelj-Slovenko: Pod Mežakljo in Karavankami so se uprli).

Ni še dolgo tega, ko smo v prizadevanjih za preobrazbo telesne kulture, objavili štiri poglavitne kriterije za prioritarno vrednotenje telesno kulturnih dejavnosti v SR Sloveniji. Ti kriteriji so:

- naravni pogoji za nadaljnji razvoj in delovanje,
- tradicija,
- množičnost,
- vrhunski mednarodni uspehi.

Odveč je dokazovati, da planinstvo več kot ustreza vsem štirim kriterijem.

Ob 200-letnici prvega vzpona na Triglav je tov. Ribičič dejal: »Planinska organizacija je naša najbolj množična, vrhunsko športna in rekreativna, narodnoobrambna, reševalna, ljubiteljska in humana organizacija.« Tako oceno bi težko pripisali katerikoli drugi telesno kulturni dejavnosti.

Navedene ugotovitve napeljujejo na misel, da bi se moral vsak mlad človek v SR Sloveniji med šolanjem seznaniti s temeljno planinsko vzgojo.

Temeljno planinsko vzgojo je republiški komite za vzgojo in izobraževanje leta 1970 ovrednotil kot del splošne izobrazbe in vzgoje in jo zato priporočal osnovnim in srednjim šolam, da ustanavljajo planinske skupine in vključujejo planinstvo v svoj delovni program vzgoje in izobraževanja; da izpopolnjevanje prosvetnih delavcev na tem področju vrednotijo kot strokovno izpopolnjevanje ter da delo mentorjev planinskih skupin na šolah ovrednotijo enako kot delo mentorjev drugih svobodnih aktivnosti. S tem je planinska vzgoja dobila pomemben poudarek pri vzgojno izobraževalnem delu, vendar samo v okviru svobodnih aktivnosti, katerih obseg in kakovost pa sta prav gotovo bolj ali manj plod osebnih nagnjenj posameznih pedagogov in šolskih vodstev.

Prav gotovo štejemo temeljno planinsko vzgojo v delovni krog telesno vzgojnega pedagoga in pedagogov naravoslovnih predmetov. Čeprav planinsko udejstvovanje pre-sega zgolj telesno dejavnost, pa vendarle obstaja mnenje, da bi prav telesna vzgoja v šolah morala vsebovati ustrezen del temeljne planinske vzgoje. Žal takega mnenja ni mogoče zaslediti v uradnih učnih načrtih telesne vzgoje.

V učnem načrtu za višjo stopnjo osnovne šole je predpisano gradivo za atletiko, športne igre, športno gimnastiko, ritmično gimnastiko itn. O planinstvu učni načrt ne govori. Učni načrt predvideva vsako leto štiri športne dni. V navodilih o uresničevanju športnih dni zasledimo takole vsebinsko zasnovo:

1. športni dan: orientacijski pohod z elementi obrambne vzgoje,
2. športni dan: atletika (mnogoboje),
3. športni dan: zimske aktivnosti (pohodi, izleti, smučanje, sankanje, drsanje),
4. športni dan: po izbiri.

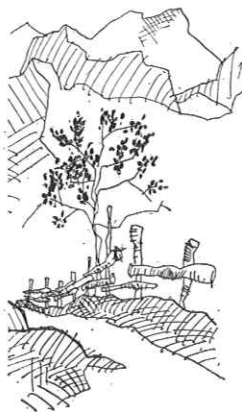
Več o planinski vzgoji ne zasledimo. Sestavljalci navodil so pohode in izlete celo uvrstili med zimske aktivnosti. Pohodi in izleti v zimskih mesecih, ko je načrtovan tretji športni dan, ne ustrezajo zasnovi temeljne planinske vzgoje. Pohodi in izleti v zimskih mesecih so lahko le nadgradnja absolviranega gradiva v letnih razmerah. Učni načrt torej le omenja izlete kot eno od možnih oblik športnega dne, o vzgojno izobrazbenih prvinah in smotrih temeljne planinske vzgoje pa ne govori. Drug dokument, vzorec časovne razporeditve učne snovi za telesno vzgojo v osnovni šoli (Zavod za šolstvo SR Slovenije, 1975), sicer predvideva za 5. in 6. razred v maju planinski izlet, za 7. in 8. razred pa v mesecu oktobru. To pa je tudi vse. O vzgojno izobrazbenih smotrih tudi ta dokument ne pove ničesar.

Nič drugače ni v srednji šoli. Učni načrt, ki je bil doslej v veljavi, je predvideval, da med šolanjem opravijo vsi učenci eno od transversal. V novem programu za usmerjeno izobraževanje tudi tega ni več. Osnovni program telesne vzgoje, ki je obvezen za vse učence, predvideva štiri športne dni na leto, vendar pa njihova vsebina ni natančno določena. Dodatni (izbirni) program pa med drugimi zvrstmi ponuja tudi »dejavnost v naravi itd.«. Za katere dejavnosti v naravi gre, ni razvidno.

Mogoče je torej povzeti, da sta obseg in vzgojno izobrazbeni smoter temeljne planinske vzgoje v programu šolske telesne vzgoje nedoločena. To pa ne obvezuje šole dovolj, da bi mladega človeka ustrezno navdušila za planinsko delovanje, še manj pa usposobila za zdravo, varno in smotno samostojno udejstvovanje.

Tako torej ugotavljamo neskladnost med strokovnim in družbenim vrednotenjem planinskega delovanja in mnenjem republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje na eni strani ter uradnimi učnimi načrti in programi na drugi strani.

V interesu sodobne preobrazbe vzgoje in izobraževanja bi bilo, da ustrezna služba pri Zavodu za šolstvo SR Slovenije ob sodelovanju zunanjih strokovnih in družbenih dejavnikov (Visoka šola za telesno kulturo, Planinska zveza Slovenije, Republiški sekretariat za ljudsko obrambo) začne odpravljati ugotovljene neskladnosti.

Šmarna gora

Foto J. Kočar

društvene novice

PETDESET LET CVETA JAKLA

S Cvetom smo si blizu že dolga leta, pa nas je vendar presenetila novica, da bo na obletnico OF praznoval petdesetletnico svojega plodnega življenja. Navidez droban in krhek fant je pol življenja prebil med gorskimi reševalci. V GRS se je posvetil predvsem reševanju izpod plazov, preprečevanju nesreč in delu z lavinskimi psi, ki so še danes človekov najboljši zaveznik in pomočnik, ko je treba iskati zasute.

Cveto Jakelj že od mladih let zahaja v gorski svet. Začel je menda z Mežakljo, kmalu pa je zašel tudi v ostali gorski svet v Julijskih Alpah. Posebno rad je zahajal na Vršič in na gore v njegovi sosedi. Na Prisojniku je bil že 7. septembra 1947, ko mu je bilo šestnajst let. Onkraj sedla je bila tedaj še cona B. Poslej je bil pogosto na tej svoji priljubljeni gori, pod katero je s tovariši organiziral tudi lepo število tečajev za lavinske pse.

Prisojnik ni bil edina Cvetova gora. Priдруžil ji je še dokaj drugih in spoznal tudi slast plezanja. Član planinske organizacije je postal, ko je ta bila še del »Partizana«. V PD Jesenice se je vpisal že leta 1947 in poslej ni nehal biti njegov član.

»Plezal sem malo, bolj zase,« pravi Cveto, s čimer hoče povedati, da ga svet navpičnic ni nikoli toliko prevzel, da bi vanj

zahajal pogosteje ali se mu oddolžil celo tako, da bi mu iztrgal kako prvenstveno in da bi pozabil na vse drugo.

Seveda je plezal na Triglavu, spoznal pa je še Široko peč pa Jalovec in Škrlatico in spet Mojstrovko nad Vršičem. To je zadostovalo, da si je nabral pravo mero znanja in izkušenj, ko se je kasneje lahko brez težav vključil v gorsko reševalno službo.

To je bilo leta 1956, v oktobru, to je pred petindvajsetimi leti, kar daje Cvetu pravico do zaslužene zlate spominske značke. GRS se poslej ni odrekel. Zvesto in s spodbudo je opravljal svoje — iz notranjega nagiba — prevzete dolžnosti in opravil obsežno delo.

Na njegovo ožjo usmeritev v GRS je vplivalo dvojje okoliščin.

Perko in Škrlep sta med prvimi v Evropi in že kmalu po osvoboditvi začela v GRS uvajati lavinske pse in sta iskala reševalce, ki bi se hoteli posvetiti temu delu.

Drugi vzrok najdemo v Cvetovi ljubezni do živali, do narave nasploh in posebej do psov.

Tako se ne čudimo, če se je zlahka odločil, ko so mu dajali pobudo starejši vrstniki Krajner, Ažman in Hrovat in se s prijateljskima Janezom Ramušem in Jankom Rakovcem vključil v odsek za lavinske pse na Jesenicah. Tečaju v Tamarju so sledili še drugi, pridobil pa si je izkušnje tudi

v resničnih akcijah, zlasti v zgodnjih šestdesetih letih. S svojim psom, povsod známim Činčem, je iskal žrtve meteža na Bje-lašnici, pa mladega Janeza Brodnika na Košutni pri Krvavcu in obetajočega alpinista Saša Kamenjeva pod Kokrskim sedlom. Seveda je bilo akcij kasneje še več, že kmalu pa so se jim pridružile tudi organizacijske naloge. Te so Cveta kot načelnika odseka za lavinske pse močno zaposlovale tudi tedaj, ko ni bilo akcij v gorah in na plazinah. S krajšimi presledki, ko sta bila načelnika odseka pokojni Zvo-ne Ažman in Janez Ramuš, si je nabral kar devetnajst let načelnštva in s tem bistveno sooblikoval to dejavnost pri nas. Funkcijo je opravljal vestno in prizadevno, vselej domiselno in s pobudo, kljub temu pa mu ni nikdar dramila želje po oblasti ali pomenila nekaj takega, od česar se ne bi želel ločiti. Jemal jo je kot dolžnost, odraz potreb in s tem kot nujno zlo, ne da bi jo za vse večne čase vzel v zakup in se je nikoli več ne bi znebil. Prav v tem je velika Cvetova zasluga za nepretrgano delo odseka, v katerem ni bilo boja za vodstvo, pač pa so bila vedno na široko odprta vrata vsem vodnikom lavinskih psov, da so lahko posredovali svoje znanje in izkušnje. Bil je prožen in odprt tudi navzven. Odseka ni zapiral pred drugimi organizacijami, ki so imele opravka s psi, pa če je šlo za stike z vodniki lavinskih psov iz Švice, Avstrije in Tirolske ali za domače organizacije.

Tako se ni branil sodelovanja s kinologi. Vabil je njihove specialiste na naše tečaje in skrbel, da so naši instruktorji odhajali

na njihove tečaje ter jim pomagali odkrivati naravne lastnosti njihovih živali. Skupaj z Ramušem in Ažmanom je že zgodaj vzpostavil tesno sodelovanje z vzgojitelji službenih psov milice. To se je z leti utrdilo v obojestransko korist, ki obeta napredek tudi v prihodnje.

Toliko o Cvetu kot o planincu, vodniku lavinskega psa in organizatorju odseka. O podrobnostih bomo morda brali kaj več v zapisih o zgodovini naše GRS in odseka za lavinske pse. Cveta pa je v gore in zlasti v gozdove vodila tudi poklicna dolžnost kot gozdarja, zadnja leta pa tudi kot hudourničarja. Kot delavec Podjetja za urejanje hudournikov se ukvarja z vodami in hudourniki, v tem okviru pa neutrudno spremlja in beleži tudi snežne plazove na Gorenjskem. Njegovi podatki o plazovih na Vršiču so bili med najpomembnejšimi podatki načrtovalcev kart o ogroženosti sveta med Robičjem in Prisojnikom in še drugih. V tem delu se izkušnje gorskega reševalca lepo dopolnjujejo z vsakdanjim strokovnim delom in so se kaj pogosto odrazile v delu podkomisije GRS za plazove in komisije za plazove Zveze vodnih skupnosti Slovenije, katerih član je Cveto že dolga leta in od vsega začetka.

Cveta cenimo in spoštujemo vsi, ki ga poznamo. Kot delavec je neutruden in zagnan, kot tovariš nesebičen in požrtvovalen, priljubljen vsepovsod. Skrben in pozoren, prizadeven in človekoljuben je tudi v družinskem krogu.

Cveto je pred dobrim letom dni oddal vodstvo odseka v mlade, delovne in podjetje roke in poskrbel, da bo šla pot odseka naprej in navzgor, sam pa je še vedno prizadeven in požrtvovalen član in aktiven vodnik lavinskega psa.

Besede so vedno revne, še zlasti pa so nezadostne, če hočemo orisati človeka, ki nam je pri srcu in blizu ter si je to s svojim delom tudi zaslužil. Upamo pa kljub temu, da bodo Cvetu pomenile odraz naše hvaležnosti za opravljeno delo in da jih bo vesel ter da bodo hkrati pomagale, da njegov lik ne bo nikoli utonil v pozabo. Naj bodo ob Cvetovem prazniku tudi glasnik naših želja, da bi mu življenje bilo še vnaprej naklonjeno in da bi mu privoščilo še dosti lepega.

Na mnoga leta in srečno, Cveto!

Pavle Šegula

Cveto Jakelj s svojim psom na enem izmed mnogih tečajev

ODŠEL JE JOŽE HABJANIČ

Januarja je preminil oficir JLA, kapetan Jože Habjanič, znanec in prijatelj reševalcev, minerjev snežnih plazov.

Na svet je pokukal 28. maja 1932 v Ljubljani, kjer je preživel mlada leta in odkoder ga je pot vodila tudi v gore. Odločil se je za vojaški poklic. Študiral je na Vojni

J. Habjanič predava na tečaju v Bovcu 3. 1. 1975

akademiji, ki jo je dokončal kot oficir-inženirec. Služba ga je vodila v Makedonijo.

Tam so ga pota pogosto vodila h karavlam ob naših mejah, prehodil je vse mejne steze, ki jih pač ni malo in tako na drug način doživljal gore. Tudi smučal je in se udeleževal prvenstev na Popovi Šapki in na Pokljuki, življenje pa je hotelo, da se je tiste čase seznanil tudi z močjo plazov. Sodeloval je v reševalni akciji v dolini reke Radike, kjer je s tovariši iskal preživele in mrtve v nesreči, ki je terjala mnogo žrtev.

Kasneje je spet prišel v Slovenijo in od časa do časa odšel na priljubljene vrhove. Spričo tega in spričo njegovih izkušenj ni nič čudnega, če ga je štab TO priporočil za instruktora na prvem tečaju minerjev snežnih plazov v Bovcu, jeseni 1975.

Bil je naš glavni predavatelj in nas skupno s sodelavcem dobro seznanil z vsemi potrebnimi veščinami. Imeli smo ga radi, ko je hodil med nami in nam prijateljsko ukazoval v učilnici in na terenu, ko je venomer skrbel za varnost. Na tečaju je prevladoval s svojo močno, široko pojavo in vedno hudomušno nasmejanim obrazom, priložnostnimi šalami. Bil nam je prijeten tovariš in vzgojitelj.

Ob njegovem prezgodnjem in nenadejanem slovesu se ga reševalci-minerji spominjamo s hvaležnostjo in spoštovanjem. Naj v miru počiva v svoji gorati deželici.

P. Š.

LENCI V SLOVO

V petek, 13. marca smo se v vasici pod Poncami poslovili za vedno od Helene Kopavnik — Krancove Lence.

Pod obronki Karavank se je že prebujala pomlad, v dolini Planice pa je še vladala prava zima. Kdo od planincev ali smučarjev ne pozna doline Planice in Tamarja pod čudovitim Jalovcem, ki tej mojstrovini ni enakega. In v Tamarju je bila Lenca oskrbnica — dobra, prijazna, skromna, gostoljubna, plemenita, skratka obdarjena z vsemi vrlinami, ki se jih človek ne more naučiti.

Številni planinci, smučarji so jo hodili obiskovat na njen dom v Ratečah, ko jim je takrat, še mnogim kot študentom, dajala zavetje v Tamarju. Tak kot je bila ona, bi morali biti vsi oskrbniki planinskih domov. Pred drugo svetovno vojno je imela kočico na Petelinjeku blizu tromeje.

Več let sem stanovala pri njej, ko sem bila v službi v Ratečah. Mladi in stari smo se zbirali pri njej v kuhinji in vsem nam je bila mama in prijateljica. Vnašala je tudi v nas tisto prijetnost, ki je ne znam izraziti z besedami. To lahko le občutiš. Taka je bila Lenca takrat pred tridesetimi leti, ko sem jo spoznala, taka je bila tudi še zdaj, ko je že na Silvestrovo prestopila prag devetdesetih let.

Še pred kratkim sva jo z možem obiskala. Bila je še tako čila! Kar ne morem verjeti, da je bil to zadnji obisk.

Ivanka Šuštar

SREČANJE NA GORAH

Komisija za vzgojo in izobraževanje pri PZS je 28. 2. letos organizirala seminar za vodje planinskih šol v planinskem domu na Gorah. Udeležba ni bila velika, je pa po številu že dolgo enaka in pokriva skoraj vso Slovenijo.

Osrednji problem je bila PŠ. Po poročilih posameznih PD, ki so jih poslala, je moč ugotoviti, da delamo največ z mladino (80%), manj pa z odraslimi (Sevnica). Pri izvajanju se držimo minimalnega programa. Največjo težavo predstavlja orientacija, ker ni ustreznih dobrih instruktorjev.

Med sklepi tega srečanja je zapisano, da naj bo PŠ čim manj šolska. Preučiti je treba možnosti in pogoje za vključitev PŠ v celodnevno šolo. Tudi na srednjih šolah bi bilo potrebno organizirati PŠ z zahtevnejšim programom. V PŠ bi se morali vključiti novi člani planinske organizacije, da bi se poučili o varni hoji v gore in o pravilni rabi prostega časa v gorah. Ena glavnih želja je bila, da bi učno snov za vsak predmet pripravili z ustreznimi metodno-didaktičnimi in andragoškiimi navodili. Nekaj tega, kot zametek posebne planinske pedagogike, je že napisanega, ni pa še objavljeno. Prav želijo dober učenik

za orientacijo, ki naj bi vseboval navodila, kako je treba razlagati snov. Končni cilj tega pa je priprava na orientacijska tekmovanja.

V soboto zvečer je o svojih bogatih pedagoških izkušnjah govoril prof. Tine Orel. V nedeljo pa so opravili turo na Kopitnik.

B. J.

PD »ŽELEZNIČAR« CELJE

Tudi PD Železničar iz Celja je imelo svoj tokrat že sedmi občni zbor. Pevski zbor Ivan Cankar iz Celja ter recitatorski skupini OŠ Franca Kranjca je prisluhnilo več kot 130 planincev.

Tega zbora se je udeležilo tudi enaindvajset delegatov PD Železničar iz vseh republik in pokrajin, sosednjih PD, PZS pa je zastopal Tone Bučer.

Poročilo je bilo zanimivo, saj je bilo društvo zelo delavno. Predvsem moramo pohvaliti organizacijski odbor, ko so takorekoč brez napake izpeljali dvajseti jubilejni tabor planincev železničarjev Jugoslavije, posebej zato, ker se je tabora udeležilo nad tisoč petsto planincev.

Organizirali smo tudi drugi planinski kolesarski maraton Celje—Logarska dolina—Celje. Udeležilo se ga je nad sto planincev. Lani smo organizirali tudi več izletov po naših lepih planinah. Vseh je bilo 22, vodili pa so jih naši planinski vodniki. niki.

Pohvaliti moramo tudi markaciste — in načelnika tov. Trobeža — ki niso počivali. Očistili so od neurja poškodovano lepo pot

skozi Hudičev graben na Celjsko kočo in naprej na Tolsti vrh. Za letos nam je še ostala pot Laško—Celjska koča.

Tudi MO ni počival. Organizirali so dva orientacijska pohoda in več izletov.

Pri društvu delujeta dve sekciji: OŠ Franca Kranjca (Polule) in Frana Vrunča (Hudinja). Sekciji vodita izkušena planinca mentorja tov. Milan Gombač in Ivan Tomažič. Pripravljamo tudi planinsko šolo na OŠ Frana Vrunča in upamo, da bo tudi ta uspela.

Za novega predsednika društva smo ponovno izvolili Toneta Florjaniča, kar pomeni, da je društvo zelo dobro vodil. Tone Bučer je vsem zaslužnim članom društva podelil nagrade in priznanja za prizadevno delo v društvu in jim zaželel uspeh pri delu.

Jaka Berdnik

POHOD NA POREZEN 1981

Šesti pohod na to goro, ki se dviga nad cerkljansko kotlino — 21. in 22. marca — je letos obiskalo res veliko planincev, ljubiteljev gorske narave in pa pohodnikov. Računajo, da jih je bilo okoli 4000 do 5000, vendar je ta številka le okvirna, kajti pobočja Porezna so obširna, potov nanj je res veliko in tisti dan je bilo videti kolono takorekoč s štirih strani glavnih dohodov na ta vrh. Vreme je bilo izjemno, saj je bilo kot poleti, čeprav je bilo snega kar precej, seveda razmočenega, »gnilega«, tako da je bila hoja navzdol pa tudi navzgor

Del množice na Poreznu '81

Foto Dokumentacija PV

Program ob spomeniku padlim na vrhu Porezna se je začel ...
Na sliki (z leve na desno): Tomaž Banovec, Vinko Hafner, dr. Miha Potočnik,
Viktor Avbelj-Rudi

Foto Dokumentacija PV

čez dan kar težavna. Pohod, ki je posvečen spominu na krvave dogodke, ki so se zvrstili tik pred koncem II. svetovne vojne, je tudi tokrat izpričal vrsto planinskih značilnosti, ki jih najdemo vselej tedaj, ko pride na neki vrh množica planincev. Te značilnosti našega množičnega planinstva so predvsem v spontanosti, ki jo na takih pohodih opazimo, na popularnosti takega pohajanja po gorah in pa na dejstvu, da se ljudje po toliko letih od boja za osvoboditev še vedno živo spominjajo velikih dogodkov iz NOB. V spominih nanje se shaja največ planincev in ljubiteljev. Ta srečanja obujajo veličastnost, mučeništvo in junastvo in vse, kar je naš narod spremljalo v njegovi borbi za svobodo ...

Najbrž je res, da bomo morali taka dogajanja poslej tudi s te plati vrednotiti, jih usmerjati tudi na tista področja, ki še niso v pohodniškem smislu tako popularna, vsebujejo pa vse tiste značilnosti, predvsem pa možnosti, ki so potrebne, da se pohodi razvijajo.

Za letošnji »porezenski« je res treba reči, da je bil izvrstno pripravljen, da so se cerkljanski planinci in vsi, ki so pri organizaciji sodelovali, res dobro odrezali in da je seveda svoje prispevalo tudi vreme, ki je bilo idealno pa tudi čaj, ki so ga planinci udeležencem pohoda delili brezplačno. To je bila poteza, ki so jo mnogi pozdravljali s prijetnim presenečenjem in kaže, da bi jo ob takih priložnostih bilo vredno tudi posnemati.

Rekli boste: Porezen je letos izredno uspel, vse je šlo na roko organizatorju. Če bi pa primerjali pohode, ki so se odvijali tudi v najbolj nemogočih vremenskih razmerah — na Poreznu pa so vremenske razmere lahko še kako nemogoče — potem bi morali za številčnost in za zanimanje za take pohode poiskati razloge neke drugje. V množici sami, v veliki potrebi po hoji pa tudi v tistem, kar smo že na začetku zapisali — v spoštljivem spominu na vse, kar je ohranjenega na terenu in v spominu na našo veliko borbo, ko takorekoč vsaka grapa, vsak kamen, vsaka hiša in tudi vrh ve za ta ali oni dogodek, ki v zgodovini, kot jo piše narod pod temi gorami, ne bi smeli manjkati.

M. K.

PLANINSKO DRUŠTVO PTT LJUBLJANA JE PREJELO ODLIKOVANJE PREDSEDSTVA SFRJ

Letošnji, 27. redni letni občni zbor PD PTT Ljubljana; bil je dne 14. februarja; ki se ga je udeležilo tudi mnogo predstavnikov planinskih, družbenopolitičnih in ptt organizacij iz Slovenije in drugih republik, je bil še posebej slovesen. PD PTT Ljubljana je namreč za svoje zgledno delo prejelo odlikovanje predsedstva SFRJ. Čeprav so posamezni člani društva že prejeli številna priznanja in odlikovanja, je red zaslug za narod s srebrnimi žark, ki ga je izročil

predsednik PZS tov. Tomaž Banovec, še posebnega pomena, saj ga je društvo prejelo kot priznanje za kolektivno delo in razvijanje množičnosti.

Jože Dobnik je v poročilu najprej razložil plan razvoja PD PTT Ljubljana za obdobje 1981—1985. Glede na družbeno zanimanje in glede na to, da ima planinstvo pomembno vlogo tudi v SLO in DS, so v dokumentih telesnokulturnih skupnosti zapisane za vsa planinska društva še zahtevnejše naloge, za uresničevanje programov pa tudi več denarja. Tudi v načrtih dela ptt organizacij je športno-rekreativna dejavnost našla svoje mesto. Plan razvoja PD PTT Ljubljana, usklajen z drugimi delovnimi načrti, predvideva rast — po vsebini in obsegu — vseh dejavnosti PD, rast števila članstva, krepitev samoupravne delegatske organiziranosti, dokončno izgradnjo Poštarskega doma na Vršiču, predvsem pa krepitev bratstva in enotnosti med jugoslovanskimi narodi in narodnostmi, prenašanje tradicij NOB na mladino in poglobljanje tovarištva in sodelovanje med ptt delavci, planinci in občani naše družbene skupnosti.

PD PTT Ljubljana šteje 1585 članov vsako leto več jih je, saj je bilo na primer lani 83 novih članov. Društvo deluje kot celota in po planinskih skupinah, ki po posameznih regijah organizirajo svoje aktivnosti samostojno ali v medsebojni povezavi.

V PD PTT Ljubljana delujejo tile odseki:

— mladinski odsek je bil lani manj aktiven, kot bi bilo želeli in kot bi bilo možno glede na veliko število mladih;

— izletniški odsek je po Sloveniji organiziral 17 izletov z veliko udeležbo;

— odsek za propagando, izobraževanje in kulturo je organiziral predavanja, razstave, razvijal dopisništvo, fotoamatersko dejavnost, dokumentacijo o društvenih dejavnostih, propagando itd.;

— odsek za planinska pota je redno vzdrževal planinska pota na območju Vršiča, Prisojnika, Razorja, Trente in Polhograjskih Dolomitov;

— odsek za orientacijo je kljub pomanjkanju sredstev zabeležil vidne uspehe;

— odsek za varstvo narave je samostojno ali v sodelovanju z drugimi PD opravil več očiščevalnih akcij;

— gospodarski odsek pa vzorno skrbi za poslovanje, vzdrževanje in izboljšave v Poštarskem domu na Vršiču.

Kljub finančnim težavam — zaostreni pogoji v gospodarjenju so vplivali tudi na planinsko dejavnost — je bilo delo društva v minulem letu uspešno. Za letos pa društvo računa, da bo svojo dejavnost še okrepilo in opravilo še tiste točke, ki v lanskem programu niso bile uresničene. Občni zbor je izvolil nov izvršilni in nadzorni odbor ter častno razsodišče. Po 22. letih požrtvovalnega, tovariškega in izredno uspešnega dela je tov. Jože Dobnik, dober znanec in prijatelj vseh ptt planincev v Jugoslaviji, izročil funkcijo predsednika tov. Lojzetu Cuznarju iz Združenih ptt organizacij Slovenije. Člani PD PTT Ljubljana in PZS so se tov. Dobniku zahvalili za dolgoletno vzorno delo z darilom

Del občinstva na 27. rednem občnem zboru PD PTT Ljubljana

Foto Tatjana Košir-Gumilar

Predsednik PZS tov. Tomaž Banovec izroča Jožetu Dobniku spominsko darilo

Foto Tatjana Košir-Gumilar

in priznanjem ter burnim aplavzom, novemu vodstvu pa zaželeli enake uspehe tudi v prihodnjih letih.

Darinka Jereb

OBRAČUN DELA TOLMINSKIH PLANINCEV

Tolminski planinci so na občnem zboru ocenili enoletno delo. Poročila predsednika in vodij sekcij kažejo, da je bilo delo društva — ob gradnji koč — razgibano tudi na drugih področjih.

Zunanja dela pri obnovi koč na planini Razor so bila v glavnem opravljena v letu 1979 in so se lani nadaljevala bolj umirjeno. Lani so planinci opravili 2650 ur prostovoljnega dela. Skupaj je bilo torej doslej opravljenih čez 8000 prostovoljnih delovnih ur. Letos bodo položili ploščice, pod, opravili pa bodo še razna inštalacijska dela. Otvoritev je predvidena za leto 1982.

Ob tem pa planinci že zdaj razmišljajo, kako bi sezono podaljšali, da bi bile zmogljivosti koč čim bolj izkoriščene. O tem se bodo dogovorili z delovnimi kolektivi.

Tolminski planinci so tudi lani posvečali pozornost pohodništvu in izletništvu. Udeležili so se množičnih pohodov na Blegoš, Stol in Porezen. V lastni organizaciji pa postaja iz leta v leto vse bolj množičen pohod na Sleme pod Rdečim robom, ko počaste občinski praznik in Dan mladosti. Ob Dnevu borca gredo vsako leto na Lom planino, kjer se pridružijo krajanom Pod-

ljubinja ob njihovem krajevnem prazniku. Letos junija je predviden pohod na Kovačič planino, kraj, ki je znan iz znamenitega pohoda Gradnikove in Gregorčičeve brigade spomladi 1943 v Benečijo. Aprila bodo šli na Sabotin, jeseni pa na Vojsko, Vojšičico in Trebušo. Vse to kaže, da posebej skrbe za obiske spomenikov in krajev iz naše NOB in tako goje tradicije naše partizanske borbe. V okviru prireditev ob občinskem prazniku je imela velik uspeh razstava planinske fotografije Jaka Čopa »Spomini z gora«.

Delovni so bili tudi alpinisti. Čeprav njihov odsek deluje šelo dobro leto, so s svojimi akcijami pritegnili pozornost: organizirali so alpinistično šolo, ki je štela 17 tečajnikov. Naveze so opravile čez 300 vzponov raznih težavnostnih stopenj, nekatere med njimi so tudi prvenstvene. Imeli so tri plezalne tabore. Pripravljajo se na sodelovanje v prvi primorski alpinistični odpravi v Južno Ameriko. Denar za nabavo opreme si bodo prislužili z delovnimi akcijami pri pogodovanju za Soško gozdno gospodarstvo.

Zelo delaven je mladinski odsek, ki šteje več kot 500 članov, pa fotosekcija, ki s svojimi objektivni spremlja delo društva; tudi markacisti in jamarji so delavni, saj bodo svoja raziskovanja v prihodnjem obdobju usmerili predvsem na jame in brezna v Kaninskem pogorju.

Plan dela PD Tolmin posveča posebno pozornost vzgoji kadrov (planinskih vodnikov in mentorjev), širjenju članstva, negovanju tradicij NOB, vključevanju v programe telesne kulture, SZDL in v akcije NNNP ter varstvu narave in okolja. Za svoje delova-

nje je PD prejelo lani občinsko odličje OF. Na občnem zboru so izročili Francu Ceklinu iz Tolmina visoko zvezno odlikovanje »red zasluge za narod s srebrno zvezdo«, s katerim ga je predsedstvo SFRJ odlikovalo za posebne zasluge na področju turizma in planinstva. Pozornost so namreč zbudile njegove razprave »Bohinj in Triglav«, objavljene v PV kot uvod v slovesnosti ob 200-letnici prvega vzpona na Triglav.

Za predsednika je bil spet izvoljen Rudi Rauch.

M. P.

NOVOMEŠKI PLANINCI PREGLEDALI SVOJE DELO

PD Novo mesto je imelo 10. marca svojo redno letno skupščino. Predsednik Trunkelj je poročal o delu društva v minulem letu, ki ga je označil kot dokaj plodno in uspešno.

Najvidnejša akcija društva v minulem letu je bila sodelovanje pri realizaciji »Bratske planinske poti Ljubljana—Zagreb«, kot tudi organizacija ob otvoritvi pri Gospodični na Gorjancih.

Navedel je tudi objektivne težave društva predvsem pri poskusu ponatisa Vodnika po Trdinovi poti, katerega izvodi bodo kmalu pošli.

Predsednik je poročal tudi o planinski dejavnosti posameznih sekcij in odsekov, vključenih v društvo in tistih, ki se šele ustanavljajo (Pionir, Labod itd.).

Posebne pohvale za prizadevno dejavnost in sodelovanje so bili deležni MO po šolah, PS Krka, MPS KS Drska in alpinisti.

Na kratko so prešli tudi načrt dela za leto. V živahno razpravo so se vključili tudi gostje in predstavniki ZSMS, Obč. štaba za TO in SLO in predstavnik ZRVS, ko so sporočili željo po sodelovanju tudi vnaprej.

Ob zaključku so podelili srebrna in bronasta priznanja PZS najzaslužnejšim članom in pionirjem-planincev, ogledali pa so si tudi diapozitive s številnih minulih planinskih tur in izletov.

Danilo Vidič

PD LISCA SEVNICA-KRŠKO

24. februarja je v kulturni dvorani Gasilskega doma v Sevnici PD »Lisca« Sevnica-Krško imelo redni letni občni zbor. 250 planincev je poslušalo poročila, izvolili pa so tudi nove organe društva. Obširna poročila o delu so bila objavljena v društvenih obvestilih »Mladi planinec«, ki ga izdajajo že peto leto: poročilo o delu društva na splošno, poročilo mladinskega odseka, smučarskega kluba in planinske skupine iz Mirne na Dolenjskem, ki je tudi v sestavi tega društva, finančno poročilo in program izletov za leto.

Na zboru je predsednik društva z barvnimi diapozitivi ilustriral društveno delo, vzgojno izobraževalno delo v tečajih, življenje v taboru mladih planincev, doživetja v gorah na izletih in delo smučarskega kluba. Pokazal je tudi nekaj posnetkov članov, ki sta bila lani v Andih in nekaj posnetkov članov, ki so bili v Afriki na Kilimandžaru. Med najzanimivejše podatke sodi informacija, da je to društvo imelo lani več kot 120 akcij, ki se jih je udeležilo čez 3500 planincev.

Vseh skupaj je 1180, med njimi je le malo manj kot polovica mladincev in pionirjev. Organizirani so v 9 planinskih skupin, od tega so tri na osnovnih šolah v občini Sevnica, 6 pa jih je v delovnih organizacijah v Sevnici, v Krškem in na Mirni. Poročilo še pravi, da združuje društvo v svojih vrstah kar 1,15 % vseh slovenskih planincev.

V okviru društva je uspešen tudi smučarski klub; v njem je 256 članov društva, ki so hkrati tudi člani Smučarske zveze Slovenije.

Vzgojo, izlete, smučanje ima na skrbi 17 mentorjev in mladinskih vodnikov, 19 smučarskih učiteljev in vaditeljev, 4 inštruktorji planinske vzgoje in 11 planinskih vodnikov.

V odseku za varstvo narave sodeluje 32 izšolanih gorskih stražarjev v inštruktorjem za varstvo narave; sodelujejo v občinskih in medobčinskih institucijah za varstvo narave in okolja, skrbe za varstveni režim Lisce in njene okolice.

Lani so imeli dve planinski šoli, poleti v letnem taboru mladih planincev z 12 udeleženci in v planinski skupini Jutrjanjka s 25 odraslimi člani. Na slednjo so še posebej ponosni, saj je bila večletna želja, kako posredovati osnove planinstva članom, ki so se šele v zrelih letih odločili za obisk gora. V tej planinski skupini so uspeli vzbuditi zanimanje za planinsko šolo tako, da so člane popeljali na večdnevne izlete v gore. V planinskem domu so ob večerih pripravili predavanja po programu PŠ, praktične vaje pa so opravili kar na izletih. V decembru je uspešno opravilo prekus znanja 25 članov te skupine. Na zboru so jim podelili značke in diplome.

Društvo skrbi tudi za planinsko postojanko na Lisci, razpolaga pa tudi s taborno opremo za več kot 50 udeležencev, ki jo združuje s planinskimi društvi »Bohor« in Brežice, ko organizirajo letne taborje za mlade planince. Sodelovanje s posavskimi planinskimi društvi je lahko vzor marsikomu, posebej kar zadeva delo z mladino.

Vodnikom in inštruktorjem planinske vzgoje tega društva je zasavski MDO že drugič zaupal organizacijo tečaja za planinske vodnike. Zadnji se je končal februarja, ko je 18 članov zasavskih PD prejelo značko in izkaznico planinskega vodnika.

Razumljivo je, da tako obširno delo društva ni šlo mimo MDO Zasavja in PZS.

Pred zaključkom zbora je predsednik MDO tov. Drago Kozole podelil 4 zlate in 5 srebrnih znakov MDO Zasavja članom, ki so največ prispevali k razvijanju meddruštvenega sodelovanja.

Podpredsednik Izvršnega odbora PZS tov. ing. Danilo Škerbinek je na zboru v imenu Glavnega odbora PZS podelil članom društva dve pismeni pohvali PZS, 11 bronastih značk PZS, 7 članicam in članom pa je podelil srebrne znake PZS. GO PZS pa je 5 članov predlagal PJZ za srebrne častne znake.

V programu društvenega dela imajo zapisano, da bodo tudi vnaprej pridobivali članke, predvsem med mladino. Skrbeli bodo za vzgojo novih planincev in za vzgojo novih vodnikov in vaditeljev.

Dobro sodelujejo z občinsko telesno kulturno skupnostjo in občinsko zvezo telesnokulturnih organizacij. Dogovorili so se tudi, da bodo povečali upravni odbor na 17 članov. Predsednik je še naprej Lojze Anzelc.

L. M.

TRIDESET LET PD RADEČE

Letos praznuje PD Radeče tridesetletnico svojega obstoja. Sprva je bilo šestdeset članov, danes pa jih je že skoraj tisoč. Dejavnost je že od ustanovitve sem kar precej razgibana, saj se udeležujejo transverzalnih pohodov, sodelujejo v gorski straži, pri varstvu narave v Julijskih Alpah, Karavankah in drugod po domovini.

Značilnost dela PD pa so predvsem prostovoljne akcije, ko skrbe za poti po zasavskem hribovju; tudi delo z mladimi, ki so še kako potrebni pravilne usmeritve v spoznavanje lepote v naravi, je ena izmed omembe vrednih oblik društvene obveze. Omenimo naj tudi to, da skrbno pripravljajo predavanja o planinstvu, pa tudi o potovanjih po tujem svetu.

Člani društva pa so še posebej ponosni na »Zasavsko kočo«, ki že 17 let stoji na Prehodavcih v Julijskih Alpah. Nemało je bilo treba, da so kočo in okolico uredili in da imajo danes celo električno razsvetljavo. Kočo planinci radi obiskujejo, saj jih v eni sezoni naštejejo do pet tisoč, ne samo domačih, temveč iz tujine, celo iz Amerike. Planinci so zadovoljni z vsem, kar jim je v tej koči na voljo, čeprav je dostikrat zasedena do zadnjega kotička.

Poleg koče na Prehodavcih pa društvo oskrbuje še »Gašperjevo kočo« v bližini Zidanega mostu ter kočo na Lovrencu nad Loko pri Zidanem mostu.

Ko prebiramo zadnjo številko glasila »Planinski poročevalec«, ki ga izdaja društvo, pa ne smemo prezreti še enega jubileja. Društvo je začelo delati natanko 23. septembra 1951, pobudnik za to je bil tov. Stane Koselj, ki so ga tedaj izvolili za predsednika. Kot velik ljubitelj gora se je za delo zavzel in zato ni naključje, da je pred-

sednik ostal do danes, saj so ga vsako leto na občnem zboru izvolili z navdušenim ploskanjem. Kdor spremlja delo radeškega PD, bo lahko mirno prikal trditvi, da je Stane Koselj za razvoj društva res veliko prispeval.

Člani društva lahko ugotovijo, da v vsem tridesetletnem obdobju niso imeli kriznih let; nasprotno, z delom so prebrodili vse težave, saj sami čutijo, da je planinsko življenje treba razvijati ne le v planinah, temveč tudi doma, kar jim rabi za vodilo tudi v prihodnje.

Franc Okorn

OBČNI ZBOR PD AJDOVŠČINA

Ajdovski planinci so se zbrali na rednem letnem občnem zboru, da bi se pogovorili o lanskem delu in pregledali delovne načrte za letos.

Mnogo so si za lani obetali, radi bi pomnožili članstvo, pritegnili bi radi neorganizirane planince po okoliških vaseh. V svoje vrste so želeli vključiti vse starostne skupine, začeli naj bi načrtno izobraževanje, končali adaptacijo Bavčerjevega zavetišča na Čavnu, prekrili Iztokovo kočo pod Golaki in seveda — čimveč hodili v gore. Vse te našteje naloge pa so izpolnili le delno. Članstva ni več, kot ga je bilo, čeprav so se na novo vpisali predvsem mlajši planinci; teh je bilo 220.

Mnogo »bivših« članov je pozabilo poravnati članarino, ker ni bilo primernih izletov in zato, ker hodijo v hribe s svojimi družinami in v manjših skupinah s prijatelji. Izobraževanje je potekalo po načrtu, in tudi v začetku 1981 so že zaključili osnovno planinsko šolo. Adaptacija obeh koč je tudi v redu potekala. Zaradi strokovnega dela je bilo potrebno manj udarniških ur kot prejšnja leta. Vseeno pa so na zboru pohvalili predvsem Lokavčane, ki so se odlikovali pri prekrivanju Iztokove koče. Žal je zamrla jamarska dejavnost.

Poročali so tudi načelniki odsekov. Najbolj aktivni so bili mladinci. Organizirano so šli na štiri pohode in dva izleta s povprečno 30 udeleženci. Za pionirje so pripravili dva izleta, na OŠ Dobravlje pa so imeli redna predavanja z diapozitivi. Nekajkrat so imeli tudi pevske vaje v prostorih društva. Za taborjenje pionirjev na Čavnu je na občini zmanjkalo denarja, izpeljali pa so taborjenje mladincev v Beneški Sloveniji, kjer so med delovnimi akcijami in pohodi spoznavali naše zamejske rojake. Orientacisti so najprej organizirali šolo za začetnike, nato pa s povprečno 35 tekmovalci v vseh kategorijah sodelovali na sedmih letošnjih tekmovanjih. Nekajkrat so se uvrstili med prve tri, doma na Čavnu so pa zmagali. V alpinistični sekciji je delovalo 13 članov, opravili so 77 tur in vodili uspel izlet na Škrlatico.

Ajdovski planinci so navdušeno pozdravili novico o priznanju Republiškega sekreta-

riata za ljudsko obrambo za uspehe pri razvoju ljudske obrambe.

Novi odbor bo še naprej vodil Ljubo Čibej, pomagala pa mu bosta Drago Ergaver in Miro Simonič ter seveda neutrudni Marjan Poljšak. O izletih, tekmovanjih, taborjenjih, šolah, tečajih, turah in udarniškem živčanju okoli koč pa bomo poročali čez leto dni, na novem občnem zboru.

Tomaž Kranjc

PRIZADEVNI MLADI KOROŠKI PLANINCI

Planinstvo je v koroški krajini še posebej priljubljeno med mladimi. Zato ni naključje, da v vseh osmih planinskih društvih v regiji delujejo tudi mladinski odseki. Slednji posvečajo še posebno pozornost vzgoji in izobraževanju mladih planincev in širjenju svojih vrst. Čeprav je akcija ciciban-planinec uspešno zaživela doslej le v ravenski občini, pa skoraj v vseh odsekih dokaj dobro poteka akcija pionir-planinec. Kar še najbolj odlikuje mlade koroške planince, pa je dejstvo, da vzorno sodelujejo med seboj, kar bi pri MO PZS radi dosegli po vseh regijah. Koordinacijski odbor MO PD Koroške regije še posebej aktivno deluje zadnji dve leti. V tem času so mladi planinci občin Ravne, Dravograd, Radlje in Slovenj Gradec izpeljali številne skupne akcije, od katerih so nekatere postale tradicionalne. Tako na primer MO Črna pripravlja turni smuk s Smrekovca, MO Mežica kviz tekmovanje in veleslalom na Peci v aprilu, MO Ravne razna orientacijska tekmovanja, MO Dravograd srečanje mladinskih vodnikov koroške regije, sicer pa srečanje pripravlja vsako leto drug odsek. Med stalne akcije sodi tudi štafeta mladosti, ki jo vsako leto ponesejo mladi planinci po koroških vrhovih, letos pa bodo dodali še nekaj novosti. Slovenjgračani bodo pripravili na Kremžarjevem vrhu srečanje planinske mladine regije, na Peci naj bi taborili pionirji in mladinci, izdali bodo bilten, v katerem bodo predstavili svoje delo, sicer pa javnost redno obveščajo o akcijah v lokalni radijski postaji Slovenj Gradec ter v časopisih.

Nosilci vseh akcij so posamezni odseki, ki sprejmejo odgovornost na eni izmed sej koordinacijskega odbora. Pri tem je najbolj razveseljivo, da so sestanki vedno sklepčni, še več, zelo redno se jih udeležujejo delegati odsekov, ki delujejo v občinah Ravne, Dravograd in Slovenj Gradec, medtem ko bo treba mlade iz občine Radlje ob Dravi bolj pritegniti. Seveda pa vsi ti sestanki prinašajo sadove, uspešne akcije, ki jih je iz leta v leto več.

Poleg tega, da koroški mladinci-planinci skupaj načrtujejo nekatere akcije, pa se pogovarjajo o svojih težavah in izmenjavajo izkušnje, kar je še ena dobra plat koordinacijskega odbora. Letos so se na pri-

mer dogovorili, da bodo s skupnimi močmi v vseh odsekih poživili orientacijo, ki je zadnja leta postala šibka točka koroških planincev.

Ne bo odveč, če omenimo katere mladinske odseke združuje koroški koordinacijski odbor: Črna, Mežica, Prevalje, Ravne, Dravograd, Slovenj Gradec, Radlje ob Dravi in Vuzenica, uspešno pa ga vodi Jani Grauf.

Miša Felle

PLANINSTVO MED MLADINO Uspešno delo mladinskega odseka PD Tolmin

Pri PD Tolmin uspešno deluje mladinski odsek, ki šteje kar čez 50 mladih in najmlajših planincev.

Z Marijo Šavli, vodjo mladinskega odseka pri PD Tolmin, ki že vrsto let razdaja svoje moči širjenju ljubezni do gora med mladimi, smo se pogovarjali o delu, načrtih in težavah.

— Je planinstvo med mladino priljubljeno? Kako organizirate delo z njimi?

— Planinstvo med našo mladino je zelo priljubljeno, zlasti med osnovnošolsko. Po datek, da je mladih planincev nad 500, kar predstavlja kar $\frac{3}{5}$ vsega članstva PD, je dovolj zgovoren, da je med najmlajšimi zelo razvit čut ljubezni do gora in narave. Sekcije imamo na osnovni šoli Tolmin, Deskle, na posebni šoli v Tolminu, lani pa je uspešno stekla tudi akcija »ciciban-planinec«, ki je v našem otroškem vrtcu zajela že 48 cicibančkov.

— Kako teče vaše delo in kje ste najbolj uspešni?

— Večji del naših prizadevanj je namenjen izletom, saj se tako mladi v naravi sami seznanjajo z lepotami naših gor, s planinsko floro, s kraji, ki so znani iz naše slavne preteklosti; obenem pa si krepijo duha in si utrjujejo ljubezen do domovine, ki na vsakem koščku zemlje nudi svojevrstne lepote. Lani smo imeli z mladinci, pionirji in cicibani kar 28 izletov. Najmlajši so hodili v bližnjo okolico, starejši pa so osvajali tudi dvatisočake. Tu bi povedala, da imamo v naših vrstah malo Natašo Kocič, ki je pri treh letih in pol skoraj sama (s starši) prišla na Triglav.

Marsikateri lanskoletni izlet bo ostal nepozaben: Vremščica zaradi narcis in družabnosti ob srečanju s pionirji PD Primorske; Krn zaradi nepozabnega razgleda in žgočega sonca; pot iz Trente skozi Luknjo v Vrata zaradi razočaranja, ker nam je megla vztrajno zakrivala pogled na Triglav; jesenski izlet na Sabotin zaradi prijetnih uric, ki smo jih prebili z našimi vojniki-graničarji itd. Več izletov je bilo namenjenih obiskom krajev in spomenikov iz NOB.

Naš namen pa ni samo obisk planin, ampak posvečamo posebno skrb varstvu narave. V naših vrstah imamo kar 13 mladih, ki so

po ustreznem tečaju pridobili značko gorskega stražarja.

Ob tem pa je naša skrb posvečena tudi vzgoji kadrov: vsako leto pošljemo nekaj mladih na tečaje ali seminarje za vodnike ali mentorje. Organiziramo pa tudi planinsko šolo, v kateri naši pionirji pridobivajo koristno znanje za varno hojo v gorah, za prvo pomoč ponesrečencem, seznanjajo se z nevarnostmi v gorah, planinsko opremo in z vsem tistim, kar je povezano z likom planinca.

Ena izmed oblik planinske vzgoje je tudi tekmovanje za znak »pionir-planinec«. V naši skupini ima bronasti znak že 158 pionirjev, srebrnega 55, zlatega pa 9.

— S kakšnimi težavami se največkrat srečujete?

— Ker je naša skupina zelo številna (na izletih imam povprečno 40 do 45 pionirjev), je razumljivo, da ne zadošča en vodnik ali morda dva. Zato si prizadevamo, da bi usposobili čimveč takih kadrov. Hudo nam je, ker je lani z odhodom mentorja z osnovne šole Most na Soči zamrlo delo tamkajšnje mladinske sekcije. Tako smo na tej šoli izgubili 80 mladih članov-planincev, ki so z nekdanjim mentorjem Miranom Klavesom zelo uspešno delovali. Naša želja je, da bi se le našel med mladimi učitelji ali drugimi na Mostu nekdo, ki bi za mladino vsaj nekajkrat na leto žrtvoval malo prostega časa in jo organizirano popejljal v planine.

— Tov. Marija, koliko let se že posvečate tej plemeniti dejavnosti? Kaj vam pri delu, ki terja od vas zelo veliko ur, daje največje zadoščenje?

— Moje delo z mladimi planinci teče že 11. leto. To res terja veliko časa, vendar jaz nikoli ne razmišljam o tem; opravljam ga z ljubeznijo in srečno sem, ko vidim okoli sebe srečne in zadovoljne obraze. To odtehta vse skrbi, ki spremljajo vsak izlet in resnično mi ni žal mnogih ur, ki sem jih z mladimi preživela v naravi. Vesela sem tudi, ker se število mladih veča iz leta v leto. Ko pa se otroci zgrinjajo okrog mene in me sprašujejo: »Tovarišica, kdaj bomo spet šli v hribe?« tedaj si rečem: »No, mislim, da je moje delo na dobri poti in tudi namen je dosežen.«

Mira Pagon

PD LENART V SLOVENSKIH GORICAH V LETU 1980

Po uspešni popularizaciji planinstva ob 5-letnici obstoja PD Lenart se je zanimanje za planinstvo sredi Slovenskih goric v letu 1980 zelo povečalo, saj je članarino plačalo 349 planincev. Na 17 izletih, pohodih in trimskih akcijah (hoja, smučanje) je bilo 781 udeležencev, na 5 planinskih predavanjih pa 160 poslušalcev. Lenarški planinci so lani dobro skrbeli za obveščanje.

Ob novicah v planinskih rubrikah so objavili še članke v Planinskem vestniku, Večeru, reviji Moj mali svet, Proteusu in na Radio Maribor z namenom, da bi se povečalo planinsko in turistično zanimanje za slovenjgoriške kraje. Začeli so se udeleževati orientacijskih tekmovanj ter sodelovati z MDO Pomurja, PZS in drugimi organizacijami.

Na 7. rednem občnem zboru so si zastavili zanimiv program dela. Načrtujejo 10 izletov, želijo sodelovati na raznih tečajih, obnovili bodo del Pomurske poti idr. Planinci so potrdili tudi srednjeročni načrt razvoja planinstva v občini Lenart. V petletnem obdobju želijo obdržati planinstvo na sedanji ravni, več pozornosti bodo posvetili le organiziranju planinskih skupin ter prirejanju temeljnih gornjskih dejavnosti (izletništvo, vzgoja in izobraževanje, kulturno propagandna dejavnost). Predsednik društva je Vlado Čuček iz Cerkvenjaka.

Po zboru je Janko Ferlinc predaval o naravni in kulturni dediščini Lenarta z okolico; pokazal je čez 100 barvnih diapozitivov in seznanil planince z novostmi slovenskega zakona o naravni in kulturni dediščini.

Janko Ferlinc

MLADINCI MO NOVA GORICA SO ZBOROVALI

Planinsko društvo Nova Gorica ima v svojih vrstah kar 900 mladincev, z 12 mentorji, 8 vodniki, 5 pripravniki, 3 inštruktorji in s številnimi vzgojiteljicami v vrtcih.

Po okoliških šolah (Šempas, Vrtojba, Šempeter, Solkan, Miren, Branik, Prvačina in Bilje) so skupine mladih planincev, ki so na svojem področju zelo aktivne. Programi dela MO zajemajo izlete, predavanja, pohode, planinsko šolo, delovne akcije in planinski tabor. Poleg osnovnošolcev so aktivni tudi srednješolci in cicibančki.

Vsako leto se ob tem času mladi pogovore o rezultatih svojega dela. Na 6. letnem občnem zboru dne 25. 2. 1981 je malo doručano Kulturnega doma napolnilo kar 200 gornikov. Zbor so mladi vodili sami, objektivno so poročali o delu, kritično ocenili rezultate dela, si zastavili nove cilje za letos in zbor popestrili s kulturnim programom.

Izletov so se udeležili: Čaven (108 udel.), Golica (66 udel.), Krn (12 udel.), Lepena (30 udel.), Sv. Urh (156 udel.), Poldanovec (65 udel.).

Lani so se v 6. planinskem taboru v Pologu naučili planin kar 103 planinci. Od leta 1976, ko je bilo udeležencev 67, se je torej do zadnje sezone povečala udeležba skoraj za tretjino. Poleg stalnih gostov v taboru, tržaških planincev, je lani obiskal tabor tudi mentor iz PD Sežana, ki se je nad to obliko

Turni smuk tečajnikov — Goli vrh na Menini

Foto Lovro Vodušek

dela tako navdušil, da je sklenil, da bodo tudi sezanski planinci letos taborili.

Mladim pojem »planinska šola« ni povšeči, jih pač spominja na šolo, pa so zelo zadovoljni z njeno vsebino. Število se je v letu 1981 povzpelo že na 36 — od 13 iz leta 1976. Le-tem je vodja planinske šole Dragica Čuk podelila na zboru diplome in značke.

Kot je v navadi so se tudi v minuli sezoni mladi gorniki udeležili več pohodov; na Poreznu je bilo 59 udeležencev, na »Pohodu po poteh goriške fronte« kar 156 udeležencev, zelo zanimivi so tudi »Goriški pohodi«.

Mladim gornikom ni bilo odveč tudi večkrat prijeti za delo ob Krnskih jezerih, saj se zavedajo, da bodo lahko tudi sami prenočevali v koči, ko bo zgrajena. Dvakrat so organizirali delovno akcijo, prav tako so dvakrat prišli pomagat iz tabora v Pologu; sami so očistili minirano pot od žičnice do koče in dokazali, da jim ni vseeno, če je okolje onesnaženo.

Akcija »Pionir-planinec« je še vedno zanimiva in tekmovalni duh v mladih želi na vedno več izletov. Na zboru je načelnik MO Štefan Čuk podelil 12 bronastih, 3 srebrne in 3 zlate znake »Pionir-planinec«.

Tudi v akcijo »Ciciban-planinec« je vključeno že 14 vrtcev s skupno 417 cicibančki, ki marljivo zbirajo žige v svoje knjižice »ringa-raja«.

Za vztrajno delo sta bili nagrajeni dve mentorici, Sonja Jolan in Anica Rijavec. Predsednik jima je podelil znaka »Mentor PD Nova Gorica«; MV Ivan Tell pa je za marljivo delo dobil praktično nagrado.

MO si je zastavil program dela tudi za letos. Izleti: Matajur, Sabotin, Krn, Kobilja glava, Kriški podi, Jerebica, Škabrijel. Pohodi: Porezen, Po poteh goriške fronte in Goriški pohodi. Delovne akcije ob Krnskih jezerih. 7. planinski tabor pa bo ob Krnskih jezerih.

Maura Furlan

PLANINSKO SMUČARSKI TEČAJ NA MENINI

Organizator tečaja je bil mladinski odsek pri PD Gornji grad, potekal pa je v planinskem domu na Menini med zimskimi počitnicami. Udeležilo se ga je osemnajst osnovnošolcev in devet srednješolcev, skupaj torej 27 tečajnikov.

Tečaj so vodili: Ivo Poličnik (smučarski učitelj), Ivan Fedran (smučarski učitelj), Franc Pahovnik (mladinski planinski vodnik), finančno pa so ga podprli: TTKS občine Mozirje, OOS »Smreka« Gornji grad, Rdeči križ in Športno društvo OŠ Gornji grad.

Osnovnošolski tečajniki so prispevali po 300 din, srednješolski pa od 500 do 1000, odvisno od pomoči pri delu na Menini med letom.

Namen tečaja je bil, da mladina spozna lepote zimske narave in se nauči varnega gibanja v njej.

Približno polovica tečaja pa je bilo namenjeno smučanju, saj so na tem tečaju opravili popolno šolo smučanja.

Predelali pa so celotno snov zimske planinske šole.

Tečaj je v celoti uspel in si takih srečanj še želijo, upajo pa tudi na pomoč širše družbene skupnosti.

Franc Pahovnik

MARKACIST

Znani planinski pisatelj Janko Mlakar je imenoval tega planinskega delavca »markač« in mu nadel tudi strokovno ime že tedaj, ko ni bilo takih problemov o nomenklaturi poklicev, v latinščini »homo colorans«. Badjura je imenoval tega označevalca planinskih poti »lisarja«, ker je delal lise na skale ali debela drevesa.

To našo slovensko liso, zdaj jo imenujemo »osnovno slovensko markacijo« (osm — bela pika in rdeč kolobar, za pota v mej-

nem pasu jo obdaja še zeleni kolobar, za »transverzale« pa ima dodatek 1, S, Š, M, L, itd.), je predložil in tudi sam jih je veliko poslikal Alojzij Knafelc (23. 6. 1859—26. 4. 1937). V osmrtnici, napisal mu jo je tedanjí urednik PV dr. Josip Tominšek, beremo: »Na vseh poteh planinstva ga bomo pogrešali in srečevali.« M. M. Debelakova je v Kroniki Triglava za leto 1937 zapisala: »Naj ne bo pozabljen ata Knafelc! Njegove markacije bodo še zanamcem kazale pota križem po slovenskih gora in gričih.« Pa jih res kažejo in jih srečavamo vsepovsod, nekje v zadovoljstvo, drugje pa morda ne. Naša planinska organizacija že od svojega obstoja označuje ali markira planinske poti, steze. To delo so opravljali neutrudljivi markacisti širom po naši domovini. Na skupščini PZS leta 1973 so sprejeli sklep, da mora vsako PD imeti markacijski odsek. Markacisti so se v društvi vzgajali bolj ali manj samoniklo, si znanje in izkušnje izmenjavali na rednih letnih srečanjih. Planinska založba pri PZS je kot svojo 21 publikacijo izdala Navodila za označevanje planinskih poti, napisal jo je Stanko Kos (prvo je napisal A. Knafelc, 1924). Kviz je pri izdaji publikacije Planinska šola (1977) poskrbel za predmet Planinska pota in ga je obvezno naprtila tudi planinskih vodnikom.

Jesen leta 1980 je ljubljanski MDO razpisal tečaj za markaciste. Začetek organiziranega dela je tu in ga bo treba nadaljevati. Vzgajati in izobraževati jih moramo zato, da bodo naše planinske steze dobro označene, drugič pa zato, da bodo vodniki in planinski zemljividi napisani ali zarisani tako, kot narekujejo razmere na terenu. Prav temu (kartoteki planinskih steza) bi morali posvečati več pozornosti in skrbi in za vsako območje imeti nekoga, ki bi to delo vestno opravljal.

Za vzgojo markacistov je treba pripraviti vse, kar terjata organizirana vzgoja in izobraževanje. Pripravljen je predlog vzgojno-izobraževalnega programa in tudi predlog Pravilnika o markacistu. Vzgojno-izobraževalni program za markacista obsega tole vsebino: organizacija planinstva s poudarkom na komisiji za pota in markacije, planinska pota (nastanek, razvoj, nadelava, vzdrževanje, opis, kartoteka) in seveda praktično delo na terenu pri markiranju poti. To se da opraviti ob koncu tedna, tedaj, ko je v dolini že zeleno in v gorah

ni več snega. Tako bolje vidiš, kako ti narava zakriva markacije, ki jih je bilo prej mogoče dobro videti. Ob koncu te »planinske univerze« kot nekateri hudomušno imenujejo izobraževanje ali šolanje v planinstvu, je tudi preizkus znanja. Če ga uspešno opraviš, dobiš diplomo in morda še značko. Največja nagrada pa je zavest, da lahko še naprej »lisaš« (beri: estetsko in vestno markiraš!) in tako kažeš obiskovalcem gora varno pot do cilja, torej tudi sodobni rekreacijski hoji.

Naši zaslužni markacisti so za svoje delo dobili Knafelčevo diplomo; vsaj to skromno javno priznanje. Nekoga pa še čaka, da bi zapisal kaj več o Knafelcu, naši markaciji in morda o že pozabljenih drznih nadelovalcih planinskih steza. Morda bo kot dober absolvent planinske šole pri svojem usmerjenem izobraževanju postal markacist in se pri študiju zgodovine na univerzi lotil hvaležne seminarske naloge iz zgodovine slovenskih planinskih poti in njih ustvarjalcev. Pa srečno pot!

Božo Jordan

HVALA TI, JAKA ČOP!

S temi besedami v srcih so dne 17. februarja zadovoljni odhajali udeleženci — med njimi je bilo polovico mladine — s predavanja v kobariški šoli, ki jim ga je pripravil dobro poznan planinec in mojster planinske fotografije Jaka Čop z Jesenic, ko je pokazal 210 planinskih barvnih diapozitivov. Motivi so bili iz različnih krajev naše zahodne Slovenije. S sliko se je sprehodil po Zlatorogovem svetu, obiskal je Trento, spomenik dr. J. Kugyju; občudovalce je popeljal po Soški dolini, do rojstne hiše Simona Gregorčiča v Vrsnem in do njegovega groba; to pripoved so spremljali tudi vrhovi in planine krnskega pogorja. Potem so se ustavili še na Bledu, Bohinju, krenili so čez Komarčo, obiskali Dolino sedmerih Triglavskih jezer, Krnsko jezero, ni pozabil tudi na svojo jeseniško dolino z dimniki jeseniške železarnice in skritih koticov Gorenjske s cvetjem.

Aplavz je pomenil obenem vabilo, naj bi Jaka Čop še kdaj obiskal planince v Kobaridu in jih s svojim imenitnim razpoloženjem popeljal še v druge lepe kraje naše dežele.

Ivan Kurinčič

NEKAJ BOTANIČNIH ZANIMIVOSTI S ČAVNA

Čaven leži na južnem robu planote Trnovskega gozda, na skrajnem južnem obrobju Julijskih Alp ter nad Vipavsko dolino. Prav zaradi lege predstavlja južni rob planote Trnovskega gozda botanično posebnost zaradi bogate flore in vegetacije s prehodi iz alpskega in dinarskega prostora v submediteranski. Tukaj se prepletajo različni florni elementi. Med ilirske vrste spadajo skalni mleček (*Euphorbia triflora*), primorska košeničica (*Genista holopetala*) in tržaški svišč (*Gentiana tergestina*), ki se od bolj znanega spomladanskega svišča ali zaspiančka (*Gentiana verna*) loči po široko krilatih časnih robovih. Med predstavnike tako imenovane mediteransko montanske flore prištevamo Jacquinijev ranjak (*Anthyllis jacquinii*), ki ima blede ali mesno rdeče cvetove. Predstavniki alpske flore pa so Clusijev svišč (*Gentiana clusii*), avrikelj ali lepi jeglič (*Primula auricula*), skorjasti kamnokreč (*Saxifraga crustata*) in planika (*Leontopodium alpinum*).

Na južni rob Trnovskega gozda je vezana tudi endemična rebrinčevolistna hladnikija (*Hladnikia pastinacifolia*), katere areal je zelo ozek. Njena rastišča so v višini 1000 do 1300 m na Kuclju, Čavnu, Zelenem robu in Poldanovcu. Ta belocvetna kobulnica je dobila ime po znanem slovenskem botaniku iz prejšnjega stoletja, po Francu Hladniku, ki je leta 1810 ustanovil Botanični vrt v Ljubljani. Hladnikija spada med tako imenovane paleoendemite ali starejše endemite, ki so se razvili že pred ledenimi dobami. Drugi endemit iz družine kobulnic je skalna jelenka (*Athamantia turbita*), katere areal pa je širši, saj sega proti severu v osrednji del Zahodnih in Vzhodnih Julijskih Alp, na jugovzhodu pa se razteza do Čičarije v Istri. Čaven je kot območje klasičnih naravoslovnih raziskav klasično nahajališče (locus classicus je nahajališče, s katerega je bila nova rastlinska vrsta prvič opisana) za rebrinčevolistno hladnikijo in za primorsko košeničico.

Flora je ogrožena predvsem zaradi obiskovalcev, ki trgajo planike in avriklje in nabirajo zdravilni košutnik.

Čaven predstavlja enega najlepših primerov mešanja in prepletanja različnih flornih elementov. Prav zato so ga predlagali za botanični spomenik v Inventarju najpomembnejše naravne dediščine Slovenije.

Nada Praprotnik

SMUČANJE — NA ČIGAVE STROŠKE?

Smučarska sezona je znova v glavnem za nami in vsi smo doživeli svoje radosti na bolj ali manj brezhibno urejenih smučiščih.

Tudi preseke skozi gozdove so dandanašnji tako pripravljene, da je le redkokje opaziti neprijetne odseke. Vse ovire so bile odstranjene, tako da je tudi na najožjih mestih dovolj prostora za smučarje in stroje. Celotno na gorskih in visokogorskih področjih se lahko veselimo širokih in lepo zravnanih prog za smuk, kajti hkrati s povečano zmogljivostjo vlečnic so bila tudi gorska pobočja z velikim uspehom in prav tolikšnim razstrelivom prilagojena zahtevam. Z uspehom? Ali sploh kdaj pomislimo, ko po takšnih progah vijugamo v dolino, kakšni posegi v naravo so bili za vse to potrebni. Le redkokdaj. Med smuko pač nihče ne pomisli na poletje, ki nam bo odgovorilo na neprijetna vprašanja.

Toda pomlad je že tu in poletje pride zanesljivo. Izpod kopnečega snega se bodo tedaj res pokazale rane, ki smo jih bili prizadejali pokrajini v korist zimskega športa: prostrana zravnavanja, nasilni posegi v naravne oblike pobočij, široke gozdne preseke in podobno. Vse to ostaja smučarju prikrto. Kljub temu bi se morali zamisliti nad daljnosežnostjo takšnih posegov v naravo. Dokler gre le zato, da je bilo treba s smučišč odstraniti nekaj nevarnih skal, pač noben razumen človek ne bi mogel ugovarjati. Brž ko pa gre za nasilnejše posege — in to se dogaja po pravilu — ko je treba prirediti docela neprijetna pobočja za potrebe smučarije, postajajo pomisleki in dvomi že bolj upravičeni. In kakšne so posledice:

Na vseh načrtovanih progah najprej zanesljivo uničijo rastlinsko odejo, velikokrat pa odstranijo celo pod njo ležečo plast zemlje. Plast humusa pa nastane šele po stoletjih. Zaradi uporabe težkih gradbenih strojev tla tako zgostijo, da ne morejo vanje več prodrati niti zrak in voda niti korenine. Ponovna ozelenitev takih površin je otežena, če že ni nemogoča. Zaradi neprenehne prepariranja je sneg na progah stlačen, da se spomladi bistveno počasneje topi. S tem sicer podaljšajo smučarsko sezono, hkrati pa tudi skrajšajo že tako kratkotrajno rastno dobo. Posledica: na visokogorskih smučiščih preneka rastlina sploh ne pride več do tega, da bi njena semena dozorela in da bi tako lahko preživela.

Kjer ni več rastlinske odeje, začne razsajati erozija. Snežnica in deževnica odplavljata velike količine humusa. Ozelenitev zravnanih površin je sicer boljša, kot če bi nič ne storili. Toda dolgoletne preiskave so pokazale, da umetne ozelenitve v višinah nad 2200 metrov niso trajno uspešne. Še celo uspešne ozelenitve v nižjih legah ne pomenijo kaj dosti več kot pokrajinsko kozmetiko. Videti je sicer zeleno, resnična škoda pa s tem še ni bila odpravljena, saj so bile bistveno spremenjene

življenjske razmere za številne vrste rastlin in živali.

Morda nam je zdaj bolj jasno vsaj to, da vprašanja smuških prog nikakor ne gre podcenjevati ali ga celo zavračati, češ da je po sredi le sitnarjenje fanatičnih varuhov narave. To bi bilo gotovo najslabše, kajti le kdo bi bil pripravljen tako ceneno prodati ali trajno poškodovati gorsko pokrajino.

Švicarska zveza za varstvo narave se že leta ukvarja s temi vprašanji. Posebna študijska skupina, ki jo sestavljajo gospodarstveniki, ekologi in varuhi narave, prav zdaj pripravlja priporočila za pripravo in oskrbovanje smuških prog, ki bodo usklajena s potrebami okolja. (Prispevek je prirejen po sestavku z enakim naslovom, ki je bil objavljen v letošnji februarški številki švicarske revije »Les Alpes«.)

M. A.

DOLGOROČNI PROGRAM VARSTVA NARAVE IN OKOLJA V ALPAH

V tirolskem mestecu Hall je bilo od 5. do 7. marca 1981 veliko posvetovanje Avstrijskega alpskega združenja. Namen tega srečanja je bil pripraviti dolgoročni program za varstvo narave in okolja ter se dogovoriti za strategijo njegove izvedbe. O dogovorjenih stališčih v Hallu bodo v naslednjem razdobju razpravljali v sekcijah, sprejeta pa bodo — po vsej verjetnosti v izpopolnjeni obliki — na letnih zborih ustanovnih članov združenja v letu 1982.

O pomembnejših sklepih letnih zborov so se v tem združenju vedno zelo temeljito dogovorili. Razprave na različnih ravneh so bile koristne predvsem za preoblikovanje teoretičnih stališč v praktično dejavnost. V obravnavanem primeru bodo imela posvetovanja, razmišljanja in razpravljanja posebno veljavo, ker gre za izredno občutljive in težavne odločitve. Varstvo narave in okolja v Alpah ima namreč nenavadno široke razsežnosti, zadeva pa na najrazličnejše odpure in nasprotovanja.

Pri vsem tem bo treba upoštevati dosedanje ravnanje članstva, prizadetega prebivalstva na področju Alp pa tudi vseh vodilnih ljudi v gospodarstvu, politiki in kulturi. V naslednji fazi bo šlo za povezavo želja z vprašanjem, kje bo treba kaj spremeniti. Naslednja stopnja bodo posvetovanja o ukrepih, ki jih bo treba izvajati v okviru dolgoročnega načrta. Predvideni ukrepi zadevajo:

Področje gorskih postojank in poti, ki jih je treba vzdrževati dosledno v skladu s predpisi, predvsem pa zaščititi pred posegi ne glede na to, če bi bilo treba pri tem ukrepati tudi proti interesom lastnih postojank.

Večjo veljavo naravo varstvenemu delu v društvih. Vsem sodelavcem, zadolženim za

varstvo narave, bodo morali organi društev zagotoviti polno podporo. Pospeševati kaže predavanja in druge oblike obveščanja o nujnosti varstva narave in okolja.

Doseči tesnejše stike in nove oblike sodelovanja z domačini, ki morajo v alpskem združenju čutiti zaveznika zlasti v vseh tistih zadevah, ki se nanašajo na razvoj njihovih področij v prihodnosti.

Zagotoviti večji vpliv na javno mnenje in na odločitve pristojnih politikov. Pri tem bo treba predvsem preučiti ali bi kazalo znova in bolj poudarjeno iskati poti od nasprotovanja k sodelovanju. Domnevne nasprotnike bi tako s poslušom in prepričljivimi razlogi spreminjali v sodelavce — morebiti celo v zaveznike.

Seveda bo treba, če bomo hoteli uspeti, doseči veliko boljše sodelovanje z vsemi množičnimi občili, saj vemo, da so prav lokalni časniki najučinkovitejši oblikovalci javnega mnenja med domačim prebivalstvom.

S temi nalogami se bo treba spoprijeti na delovnih področjih alpskega združenja: tako med planinci, v propagandi, pri delu z mladino in v sodelovanju z znanostjo. Kajti varstvo narave in okolja v Alpah mora postati načelo vsega našega ravnanja. Vsekakor zahtevna naloga, ki bo terjala veliko vztrajnosti, znanja in sodelovanja. Vabijo članstvo k sodelovanju z novimi idejami, konkretnimi predlogi in konstruktivno kritiko. (Povzeto po sestavku z enakim naslovom v letošnji prvi številki Obvestil, ki so glasilo Avstrijskega alpskega združenja, ÖEAV).

M. A.

NARODNI PARK PAKLENICA

Velebit je ena najdaljših gorskih verig Dinarskega sistema. Kakor Triglav za nas ni samo gora, ampak simbol, prav tako tudi Velebit predstavlja Hrvatoma simbol svobode, odpora in neuničljivosti, iz katere so črpali moč skozi stoletja.

Med mnogimi biseri naravne dediščine Velebita sta med najmogočnejšimi in najbolj divjimi Velika in Mala Paklenica, ki so ju prvič zavarovali že v začetku tega stoletja in spadata med prva zaščitena območja pri nas.

Veliko in Malo Paklenico so razglasili za narodni park leta 1949, površina zavarovanega območja je 3617 ha. Razprostira se v obmorskem delu Hrvaške v neposredni bližini jadranske magistrale, na južnih obronkih velebitskega pogorja in tik pod Vaganskim vrhom, ki se vzpenja najvišje z 1758 metri. Severna meja parka poteka po grebenih Crljena (1563 m) in Babinega kuka (1435 m). Vzhodna in zahodna meja poteka po vrhovih nad obema Paklenicama,

nad Starigradom pa se oba kraka združita. Zaradi specifičnega geografskega položaja se v narodnem parku prepletajo vplivi sredozemskega in celinskega podnebja. Med kamninami prevladujejo apnenci in dolomiti, v katerih so se skozi tisočletja oblikovali značilni kraški pojavi, vrhovi in grebeni so pravo bogastvo domišljjskih skulptur, med kraškimi jamami pa sta najbolj znani Manita peč in Jama vodarica. Rastlinstvo v parku je odraz različnih klimatskih vplivov, prepletajo se sredozemske, ilirske in alpske vrste. Polovica površine je porasla z gozdovi. Prevladujoča drevesna vrsta v višjih predelih je bukev, edinstveni pa so tudi topoljubni sestoji črnega bora (*Pinus nigra*). V nižjih predelih so razvita grmišča s črnim gabrom (*Ostrya carpinifolia*), kraškim gabrom (*Carpinus orientalis*), topokrpim javorjem (*Acer obtusatum*), puhastim hrastom (*Quercus pubescens*), bodečim bodčcem (*Paliurus aculeatus*), terebintom (*Pistacia terebinthus*)... Nad gozdno mejo, v glavnem že izven območja narodnega parka, se razprostira pas ruševja in alpskih trat. Na tratih spomladi zacvetijo narcise, Kitaibelov jeglič (*Primula kitaibelii*), kasneje velebitska zvončnica (*Campanula velebitica*),

rumenocvetni glavičasti lan (*Linum capitatum*), velebitski kamnokreč (*Saxifraga velebitica*), hrvaška avbrijecija (*Aubrietia croatica*), Kitaibelova orlica (*Aquilegia kitaibelii*) in mnoge druge.

Prav tako kot rastlinstvo je tudi živalstvo pestro. Med številnimi ptiči lahko občudujemo planinskega orla, med sesalci srečamo medveda, redke pa niso strupene kače kot modras (poskok) in gad. Med endemičnimi metulji omenimo le velebitskega apolona.

Dostop do narodnega parka je lahek, saj leži vhod v Veliko Paklenico le en kilometer od jadranske magistrale. Peš nas pot pripelje do Klanca pod strme stene Aniča kuka, ki je našim alpinistom dobro poznan. V notranjosti doline stoji planinska koča, od koder lahko delamo krajše ali daljše izlete — do planine Velika Močila, do Jame vodarice, do Ivine vodice in na Vaganski vrh. Mala Paklenica je veliko bolj nedostopna, saj skozi njo ni speljane poti. Ko spomladi narastejo hudourniške vode, pa je praktično neprehodna.

Ko nas bodo počitniške poti pripeljale do Starigrada, si utrgajmo nekaj uric in ogledmo si Paklenico!

Nada Praprotnik

iz planinske literature

EVEREST

Izšla je knjiga Everest, ki govori o 7. JAHU; napisal jo je vodja odprave na vrh najvišje gore sveta, Mount Everest, Tone Škarja s člani odprave: Stanetom Belakom, Ivanom Kotnikom, Marjanom Manfredo, Vanjo Matijevcem, Dušanom Podbevškom, Bojanom Pollakom, Romanom Robasom, Andrejem Štremfljem, Markom Štremfljem, Igorjem Tekavčičem in Nejcem Zaplotnikom. Knjigo s 341 stranmi je izdala Mladinska knjiga z letnico 1981, vsebuje pa tudi dosti barvnih fotografij avtorjev tekstov, in skic, ki jih je bil prispeval slikar Franc Novinc. Uvodne misli je napisal Zoran Jerin. Zanimiv »dnevniški pristop« odpira vrsto možnosti za razmišljanje in seveda tudi za podoživljanje ob teh izjemno dragocenih dogodkih, ki so jim bili priča tako tisti, ki so goro osvajali, kot tisti, ki so njih dejanja spremljali v domovini. Po zunanji opremi (Borut Kovše) sodi ta knjiga med uspele knjižne stvaritve, ki sodijo v vrh znanih knjižnih rešitev s tega področja.

M. K.

Dr. Anton Polenec, Življenje v gorah, ilustrirala in opremila Lidija Osterc, oblikovala Vlasta Zagorski, založila Mladinska knjiga, natisnila Tiskarna MK, Ljubljana 1981.

Nedavno je izšla v zbirki »Pelikan«, ki jo ureja Draga Tarman, mična publikacija o živalih in rastlinah, ki so se nekoč naselile v našem gorskem svetu in se v njem, prilagojene in davno privajene, najbrž dobro počutijo. Njihovo življenje in obstanek sta kolikor toliko zavarovana, mnogim so te živali in rožice tudi dokaj znane; za trume planincev je srečanje z njimi prijazna sprememba v samotah skalnega sveta, sprememba, ki se ljubitelju narave za vselej vtisne v spomin. Avtor je gorsko okolje opisal v mikavnih, kratkih, značilnih poglavjih: Pomlad prihaja v gore; Novo življenje; Prva nevarnost; Tam, kjer cveto triglavske rože; Na melišču; Nevarnost preži; Pri gamsih in še Tisti zimski dan.

Pri tem se ne spušča v znanstveno obravnavo gorskega sveta, piše poljudno in sočno, pozornost posveča vidnejšim živalcem, njihovu zarodu, preživljanju, gibanju in

obnašanju, opisuje jih živo, da zamika tudi takega bralca, ki si misli, no, to pa že vem. Začenja s čarom gorske pomladi, ki omogoča rojstvo novega življenja tudi razmeroma številnim gorskim živalcem in rožicam, ki to divjino oživljajo in pestré. Mikavne so, prilagojene divjemu okolju, in srečni smo lahko, če naletimo nanje. Avtor opisuje, kako skrbe za zarod, kako ga pripravljajo za trdo življenje v gorah, kako se divja koza spopade tudi z orlom in ubrani svojega mladiča; kako je bilo z Zlatorogom, belim gamsom z zlatimi rogovi; kako je s triglavskimi rožami in drugim gorskim cvetjem, ki mora pohiteti s cvetom in sadom, če hoče, da pravi čas odcvete in poskrbi za novo rast. Zmrzal, kratki poletni dnevi, viharji in druge ujme gorski favni in flori res niso naklonjene, življenje pa se tu vendarle ohranja, narava je rastlino in žival pripravila za neusmiljeni spopad s surovimi okoliščinami. Avtor povzame pri tem skromnem in obenem sijajnem gorskem okolju vse do kamenite, a vendar pisane in razčlenjene puščave, ki nas osvaja z vsemi svojimi podobami, oblikami, razgledi in pojavi. Vse se izteče v zimski dan na koncu tega pestrega, na prvi pogled drobnega knjižnega berila. Letni krog je zaključen, vse bo nekako prezimilo in počakalo na kukavico — znatnilko pomladi in z njo novega življenja v gorskem svetu.

Oprema knjižice je zares lepo darilo za vsakogar, ki mu je gorski svet pri srcu. Zvopisne ilustracije so res imenitne, razveseljujejo srce in oko. Živali in živalce so nekam »počlovečene« s temi svojimi živimi, zgovornimi očmi in pozami. Kakor da bi na papirju žive otrpnile in nas take še vedno budno gledajo. Kakor bi nam hotele reči: Tudi me smo žive, ljubi bralec, kakor ti. Ali ni tisti košati divji petelin tudi nekakšna prisposoba človeške žeje po imenitnosti? Pa tisti lepi ruševci, sicer pohlevnejši, a vendarle fant od fare s svojo rdečo čepico pa s svojima dvema putkama! Pa zimski samotar, snežni jereb, nekakšen čudež pohlevnosti je videti: kakor da se ne zmeni zate in svojo pot meditira v zimski puščavi. In kako je slikarka oblikovala njegovo družico kokoško! Skrbno in ljubeče je putka sklonjena nad svojimi drobljančki, ki vsak po svoje s svojimi očkami, nožicami, s trupelci in svojo držo sevajo eno samo srčkano nebogljnost. Na sosednem listu pa se šopiri trdna samozavest v družini planinskega orla. Kako se je zrepencil belopuhasti orlič! Kaj bi se ne, saj ga varujeta srditi oče, »semper paratus«, in samozavestna mati — orlica. Pa zajčja idila! Ena sama poosebljena pozornost, okameneli, pa vendar živi prisluli in previdnost samice in samca. Dostojanstveno in nič manj živopisno je upodobljena gamsja družina: negibna je opreznost obeh staršev ob veselju do »življenjske šole v naravi«, ki ga kažejo trije mladiči.

Imeniten je tudi spopad med divjo kozo in orlom. Ptiču se na izrazu in očesu pozna, kako se je uštel. In kaj vse povedo »učke« obeh kozličev! Pa pisano cvetje, stran za stranjo, kako zadeta, živa in obenem mila razstava gorske flore, polna zanosne in tihe lepote! Pri vsem tem je treba tudi reči, da je svoj delež k publikaciji prispevala tudi oblikovalka Vlasta Zagorski, ki je na 16 straneh smiselno in z okusom razstavila slikarsko ponazoritev gorske narave in s tenkim občutkom poskrbela za vse, kar oblikovanje take publikacije terja. Res, lepa in smiselna publikacija o čudovitem gorskem svetu, namenjena najmlajšemu rodu, da bi spoznal, vzljubil in razumel ta — živi in neživi svet!

T. O.

Blegoš, Vodniki po Loškem ozemlju 3, Muzejsko društvo v Škofji Loki, 1980.

Po vodniku Ratitovec in Lubnik je zdaj pred nami že tretja knjižica iz zbirke Vodniki po Loškem ozemlju, ki jih izdaja Muzejsko društvo iz Škofje Loke, ureja pa Anton Ramovš. Novi vodnik je namenjen Blegošu (1563 m), najvišjemu in najbolj markantnemu vrhu Škofjeloškega hribovja ali Loškega pogorja, kakor ga v svojih delih poimenuje Ivan Tavčar. Ta del predgorja Julijskih Alp planinci dobro poznajo in vrhovi, ki se čredijo nad Poljansko in Selško dolino, so priljubljene točke nedeljskih izletov od zime do jeseni. Vodnik nas popelje skozi Poljansko dolino na vrh Blegoša. Pot se začne že v Škofji Loki. Seznanjamo se z geomorfološkimi značilnostmi, kamninsko sestavo, z zgodovinskimi in etnološkimi spomeniki ter obeležji iz časov naše revolucije. Z Loga se povzpemo k cerkvi sv. Volbenka, nato se spustimo do Tavčarjevega dvorca na Visokem, nato v Poljane, kjer naredimo korak v stran — v Predmost in Hotovlje. Ko se vrnemo v Poljane, se napotimo do vasi Volča, Podoben, Javorje in Murave. Blegoš je tik pred nami. Več steza in poti drži nanj, mimgrede lahko z nostalgijo občudujemo vasi, ki se stiskajo na pobočjih. Sam vrh ni visok, vendar se vzpenja nad svojo okolico, tako da je že Jakob Prešeren ob pogledu nanj zapisal: »Velika kopa je to, z veliko travnatno plešo na vrhu, obrobjeno spodaj z mogočnimi bukovimi gozdovi. Odločno se košati nad svojo bližnjo okolico in tako omogoča obsežen razgled, kakor ga je težko najti z vrha s skromno višino 1563 m.«

Na vrhu se lahko okrepčamo v Planinski koči Škofjeloškega odreda.

Pokrajinske opise v vodniku je prispeval France Planina, kamninsko sestavo, geološko zgradbo in kamnine spomenikov je opisal Anton Ramovš, etnološke spome-

nike pa Ivan Sedej. Njihovi opisi se prepletajo skozi celoten geografski del. Rastlinstvu in živalstvu so namenjena posamezna poglavja. Lojze Marinček in Tone Wraber nas seznanjata z najbolj značilnimi rastlinskimi združbami in posameznimi vrstami, ki jih bomo srečevali na poti na Blegoš. Poglavje o rastlinstvu ilustrirajo risbe Vlada Ravnika in barvne fotografije. Živalski svet nam predstavljajo različni avtorji: Jože Bole mehkužce, Anton Polenec pajke in sesalce, Jan Carnelutti metulje, Božidar Drovenik hrošče, Savo

Brelih plazilce in Ivo Božič ptiče. Tudi ta del poživljajo barvne fotografije in risbe polžev in hroščev, ki jih je izdelal Jože Bole. Živalski svet je torej predstavljen tudi z drobnimi vrstami, ki jih ponavadi prezremo.

Vodnik naj nas spremlja po Poljanski dolini, po številnih stezah okoli Blegoša in na njem! Seznanja naj nas s številnimi znamenitostmi in spomeniki iz bogate zakladnice naše naravne in kulturne dediščine.

Nada Praprotnik

alpinistične novice

MOUNTAIN
(nov., dec. 80)

Informativni pregled prinaša iz Kitajske obilo uporabnih podatkov o tamkajšnjih gorah, ki so zdaj odprte tudi za tuje alpiniste; zvemo za cenik raznih odprav, priložen je tudi seznam bodočih odprav, ki so si že rezervirale posamezne kitajsko-himalajske vršace.

Pregled novih smeri v Alpah na vidnem mestu registrira tudi vzpone naših alpinistov v letu 1980: tako beremo, kako sta Franček Knez in Janez Skok preplezala desno od Bonattijevega stebra v Petit Druju, kako sta ista plezalca splezala novo smer na Pointe Young v ostenju Grandes Jorasses in kako so naši fantje zlezli ledeni slap v področju Les Courtes. Pri navajanju imen in priimkov je nekaj tiskovnih napak, pa ne motijo preveč, saj je bolj pomembno, da so takšne novice objavljene v tem uglednem alpinističnem časopisu.

Osrednji del decembrske številke je prava mini monografija o Everestu: kratek, a zgoščen prikaz vsega, kar se je na Sagarmathi in okrog nje dogajalo do vključno leta 1980. Zbrani so najpomembnejši podatki in opisi, vrstni red po letnicah prinaša povzetke dogodkov, ki so za posamezna leta značilni in pomembni; fotografije najbolj znanih mož z Everesta so primerno slikovno dopolnilo strnjeni informaciji. Naš zahodni greben iz leta 1979 je korektno opisan, z imeni vseh, ki so stali na vrhu, pa tudi z imeni tistih, ki so bili tik pod vrhom, pa so se iz različnih razlogov morali vrniti.

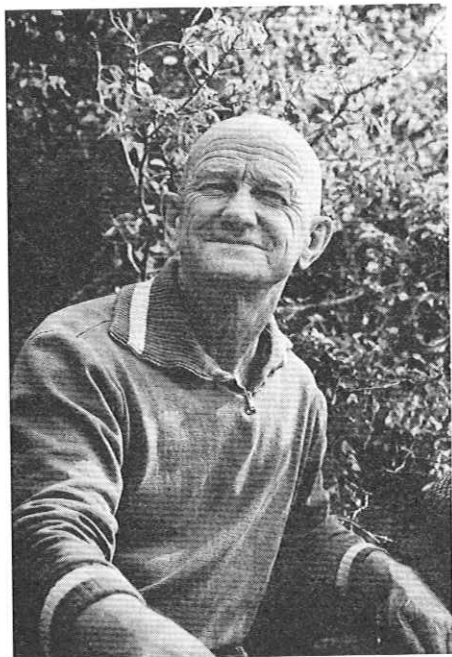
Janez Bizjak

DVAKRAT PO 75 LET
IN ZLATA SVATBA
(Visok življenjski jubilej sovjetskega alpinista ZMS Vitalija Abalakova)

Zaslужni mojster športa alpinist Vitalij Mihajlovič Abalakov, zaslužni trener SZ, odlikovan z redom Lenina, je slavil 75-letnico svojega življenja. Prav tako slavi njegova žena, zaslužna mojstrica športa, Valentina Čeredova, ko oba skupaj praznujeta še zlato poroko.

Komaj 60 let »stara« zgodovina sovjetskega alpinizma je po svoji vsebini izredno bogata in si jo od leta 1931 brez imena Abalakov sploh ne moremo zamisliti. Tega leta je Vitalij doštudiral kemijsko tehnologijo in se z bratom Evgenijem ter s svojo poznejšo ženo prvič znašel na Kavkazu. Alpinistične izkušnje so si nabrali v peščenih stolpih ob Krasnojarsku v Sibiriji, vendar pa to še zdaleč niso bile visokogorske izkušnje, ki potrebujejo tudi ustrezno opremo. Kljub temu so septembra opravili prvi sovjetski vzpon na Dihtau, enega od zahtevnejših pettisočakov. Leto pozneje so prečili tri vrhove Bezengijske stene, leta 1934 pa so opravili prvi sovjetski vzpon na 7134 m visoki Pik Lenina ...

V letih 1947—60 je organiziral in vodil selekcijo DSO »Spartak«. To so bila leta, ko so na šampionatih SZ dosegli kar devet prvih in tri druga mesta. Vsekakor največji dosežek pa je bil vzpon (1956) na 7439 m visoki Pik Pobeda. Po hudi nesreči leta 1955 je sport. komite SZ Vitaliju dodelil posebno nalogo, da s kazahstanskimi alpinisti opravi vzpon. In v družbi s še deseterico tovarišev je to nalogo tudi uspešno opravil.

65-letni Vitalij Abalakov, starosta sovjetskih alpinistov

Foto P. Šegula

Vitalij Abalakov je več let vodil tudi šolo za instruktorje alpinizma; in njegov učbenik »Osnove alpinizma« so tudi večkrat celo prevedli. Leta 1972 je vodil veliko mednarodno alpinjado (na njej so sodelovali tudi naši alpinisti) pod Pikom Komunizma, dve leti pozneje pa vzgojno delo v prvem mednarodnem taboru v Pamirju. Veliko zaslug ima tudi za razvoj sovjetske alpinistične opreme, še posebej pa se je izkazal na področju varovanja. Dvajset let je delal kot starejši znanstveni sodelavec v zveznem znanstveno-raziskovalnem inštitutu za telesno kulturo in se uveljavil z izvirnimi rešitvami pri kontroli treniranosti. Že desetletja pa traja njegovo organizacijsko delo v Federaciji alpinizma SZ, čeprav je ves čas tudi član predsedstva CS DSO »Spartak«.

Pri mnogih vzponih DSO »Spartak« je sodelovala tudi Valentina Čeredova. Leta 1954 na primer, pri prvem vzponu po sev. steni Dihlava, za kar je kot prva sovjetska alpinistka dobila zlato odličje. Leta 1955 pa je dobila srebrno odličje za prvi vzpon na Musdzilg (6376 m) v Pamirju. Ves čas pa je delala tudi kot vzgojiteljica mladih alpinistov in med vojno tudi nabornikov. Uspešna je bila tudi na strokovnem področju in je postala »kandidat« pedagoške znanosti.

Franci Savenc

PRVA ČEŠKA ŽENSKA HIMALAJSKA ODPRAVA 80'

Cilj te odprave je bil povzpeti se na Manaslu po prvotni smeri v severovzhodni steni. V odpravi je bilo osem žensk (Dina Štěrbová — vodja, Eva Liščinská, Dagmar Filgasová, Jana Koukalová, Božena Marušincová, Marie Skopalová, Milna Štřelcová in Marta Špakulová) in štirje moški (Petr Hapala, Břetislav Husička, Jan Jursa in Otakar Štěrba).

Od Kathmanduja do Trisula — Bazarja so potovali z avtobusom. Iz Trisulija so krenili na pot 10. septembra 1980 z 68 nosači in štiri šerpami (Ang Teemba, Sarki Lama — zelo učinkovit, Rinzing in Dauwa Siring), kuharjem in njegovim pomočnikom in zveznim oficirjem Rabijem. Šli so skozi dolino Buri Ghandak in prispeli do Same 21. septembra. Pot do baznega tabora so nadaljevali s kakimi 50 krajevnimi nosači. Ti so postavili tabor 23. septembra v višini 3850 metrov. Naprej so se prebijali skupaj z avstrijsko odpravo, ki jo je vodil Hans Schell. Avstrijci so nameravali priti do vrha Mansluja in se od tam spustiti s smučmi. Postopoma so postavljali: tabor 1 (4950 m) 26. septembra, tabor 2 (5960 m) 30. septembra, tabor 3 (6400 m) 4. oktobra in tabor 4 (6900 m) 8. oktobra. Najvišjo točko — to je bil prelaz med Manaslujem in Manaslu — sever (7000 m) so dosegli Koukalová, Marušincová, Špakulová in Štěrba. Naprej zaradi hudega mraza in močnega vetra niso mogli. Vrnili so se 16. oktobra. Avstrijski alpinisti so prekinili odpravo že 14. oktobra.

A. Höferle

MLADINSKA KOMISIJA UIAA Poletno srečanje 1980

Člani mladinske komisije UIAA so bili med lanskim poletjem gostje Planinske zveze Jugoslavije. Zborovali so v Poštarski koči na Vršču. Še pred tem jim je bilo omogočeno, da so obiskali šolski tabor mladinskih vodnikov. Vsi gostje so dobili izboren vtis o sistematičnosti šolanja. Pogovor ob tabornem ognju jim je omogočil izmenjavo dragocenih izkušenj in navezavo tesnejših stikov.

Komisija se je na svojem zasedanju ukvarjala z dognanji, ki so bila dosežena na tednu mladinskih vodnikov na področju Triglava in je v skladu s tem načrtovala svojo nadaljnjo dejavnost. O številnih pobudah iz vrst mladinskih vodnikov so podrobno razpravljali, pretresli pa tudi možnosti za njihovo realizacijo. Mladinski vodniki so si želeli predvsem več informacij, kar bi bilo mogoče storiti z večjo razširjenostjo uradnega biltena. Predlagali so celo ustanovitev posebne publikacije za vse njihove konkretne potrebe. V nadaljevanju je mladinska komisija proučila svoj sestav in predvidela, da bi organizacije, ki se odlikujejo s posebno intenzivno mladinsko dejavnostjo, spodbudila k sodelovanju na zasedanjih.

V čudovitem vremenu so se člani komisije povzpeli skozi Okno na Prisojnik. To je bilo izredno skupno doživetje, ki je še utrdilo sklenjena prijateljstva in olajšalo napore, da bi v prihodnje na svojem področju dosegali še lepše uspehe. Posebno zahvalo smo dolžni Danilu Škerbinku in Marinki Koželj za odlično organizacijo in srečno roko pri izvedbi zasedanja v Jugoslaviji. (Sestavek je napisal predsednik mladinske komisije UIAA André Vonder Mühll, objavljen pa je bil v letošnji februarski številki, revije »Die Alpen«.)

M. A.

SIERRA — DECEMBER 1980

Glasilo ameriškega Sierra Cluba je podobno nekaterim razkošnim evropskim planinskim magazinom s široko zastavljeno vsebino. Celostranske (veliki format) barvne ali črno-bele fotografije dokazujejo, da imajo uredništva bogate mecene, pri avtorjih fotografij pa že na prvi pogled kažejo, da niso niti začetniki niti amaterji, saj večče obračajo kamere, tudi barva in kompozicija jim nista tuji.

Začetni članek se loteva gora in puščav na Sinaju ter govori o naporih Egipta za ohranitev kulturno-zgodovinske in naravne dediščine v tej divji in nepriljudni pokrajini.

Za boljše razumljivost zgodovinskega pregleda je nanizanih nekaj prelomnih dogodkov od Rimljanov do najnovejših dni, ko so Izraelci vrnili Egipčanom Sinajski polotok. Jedro sestavka je razmišljanje o zaščiti velikega naravnega parka okrog gore Sinaj; pod plašč varstva spada tudi sloviti samostan Sv. Katarine prav na vznožju gore Sinaj. Tekst dopolnjujejo dobri barvni posnetki tega nam zelo slabo znanega gorskega področja. Sledi pogovor s predsednikom Sierra Cluba. Bralcem oziroma članom je razložil svoje poglede na poslanstvo organizacije Sierra Club; za naše bralce naj dodam, da je področje, ki ga pokriva Sierra Club, velikansko, saj zajema Kalifornijo, državo Washington in sega do Aljaske. Skrb za zaščito Aljaske je razvidna iz številnih zapisov, novic in iz barvne fotoreportaže. Zanimiv je poljudno zastavljen članek o vzgoji mladih za zimsko hojo s krpljami. Spremne skice nam predstavljajo različne tipe krpelj, ki so se na različnih koncih Amerike različno razvile; pri tem je nam najbolj poznana oblika z Aljaske, to so značilne eskimske krplje, ozke in močno podolgovate, tako da se na njih človek lahko tudi pelje; so kot pomožne smuči.

Veliko strani je odmerjenih smučarskim tekom: prikazane so osnovne značilnosti tekaških smuči, način mazanja, tekaška tehnika, vmes seveda ne manjkajo reklame za razne tipe tekaških »dilec«, niti ne reklame za posebne šole, v katerih uče le teke. Mimogrede naj omenim še zanimivo reklamo za trimski simulator smučarskega teka; to je preprosta naprava v stilu raznih koles, ki jih nekateri poganjajo v trim kabinetih.

Zadnji del revije je namenjen knjigam. Skozi četrtina vsebine. Vrstijo se bibliografski sezname, reklamni oglasi s fotografijami znanih knjig, predvsem pa številne knjižne ocene. Toda te ocene nimajo suhoparnih povzetkov vsebine, bolj so podobne esejem, saj ocenjevalci v njih razpredajo svoje misli in svoj odnos do gorniških in naravnih problemov, ki jih posamezne knjige obravnavajo.

Janez Bizjak

TRAIL AND TIMBERLINE

Tako se imenuje mesečno glasilo coloradskega planinskega kluba (The Colorado Mountain Club). Na notranji strani ovitka je pod klubskim simbolom na kratko opisan moto, ki jih povezuje v klub: »Organiziran smo, da združujemo energijo, zanimanje in znanje študentov, raziskovalcev in ljubiteljev gora Colorada, da zbiramo in razširjamo informacije o Skalnem gorovju (Rocky Mountains) v ko-

rist znanosti, literature, umetnosti in rekreacije, da vzpodbujamo širše zanimanje za naše gore, da pospešujemo zaščito gozdov, rastlinstva, živalstva in krajine.

in da čimprej povrnemo prvobitno privlačnost našega visokogorskega področja.« Manifest v enem stavku bi lahko rekli tem osnovnim društvenim načelom. Zelo smelo zastavljen program osveščenih ljudi! V nasprotju s to širino pa je njihovo glasilo po obsegu skromno; štirinajst strani na majhnem formatu v črno-belem tisku nekoliko spominja na naše društvene ali odpravske biltene, le da so fotografije v coloradskem glasilu neprimerno kvalitetnejše.

Na naslovnici strani lanske oktobrske številke (No. 781) je fotografija gore Lone Eagle Peak (po naše Vrh osamljenega orla) nad divjim jezerom Miror v pokrajini Grand Country. Uvodne strani so namenjene volitvam za nove sodelavce oz. za klubske odbornike, kot bi rekli pri nas, kandidatna lista ima 6 imen (člani morajo izvoliti tri), na dveh straneh pa je kratek življenjepis posameznih kandidatov: od kod so doma, katere šole so naredili, kje in kaj

delajo, obseg dela in odgovorne funkcije, raziskovalni prispevki, kaj je kdo že delal v okviru kluba, posebna osebna nagnjenja, ki bodo koristna za klub; fotografija, botanika, planinska vzgoja, organizatorske sposobnosti, raziskovalno delo ipd. Če nič drugega: druge dežele, druge navade: pri nas se planinski odborniki svojega dela otepajo, drugod pa se morajo kar dobro potruditi (in pohvaliti), da so izvoljeni v društveni odbor. Sledijo geografski in topisni članki o coloradskih gorah in manj znanih dolinah, veliko je fotografij nenavadnih naravnih spomenikov, mislim na tiste od voda razjedne ogromne skalne osamelce, čudno zveržene in izdolbene, značilne podobe za Colorado in Skalno gorovje.

Zanimiva je fotografska uganka: vsak mesec v glasilu objavijo celostransko fotografijo, bralci pa morajo do naslednje številke uganiti kateri vrh, greben ali stolp predstavlja.

Med sodelavci glasila pade v naše oči ime Joe Kramarsic, ker se piše Cramarsic, bi utegnil biti kakšen naš Kramaršič.

Janez Bizjak

na kratko...

PLANINSKI POHODI PLANINCEV S PODROČJA NIŠA

Pohodništvo je v naših republikah izredno razvito, saj se prav te oblike planinarjenja udeležuje večina ljubiteljev gorske narave. Med najbolj aktivne planinske regije v Jugoslaviji sodi vsekakor niško področje, ko vsako leto pripravijo za svoje člane številne skupne pohode, ki se jih udeleži navadno zelo veliko število planincev.

Tokrat sodi med največje tovrstne akcije Pohod planincev niške regije Niš—Sičevo—Bela Palanka. Ta pohod je posvečen 40-letnici naše revolucije in 80-letnici planinstva v Srbiji. Pohod so organizirali za Dan zmage, 9. maj.

V svojem vabilu med drugim tudi pravijo: »Bo mnogo pesmi, dobre volje, srečanj s prijatelji in veliko možnosti za sklepanje novih poznanstev. Zato vabimo planince iz vse Jugoslavije, naj se tega pohoda udeležijo. Število ni omejeno. Obiščite naj nas, da bomo tako skupaj proslavili ta dva velika jubileja in to v prelepem majskem vzdušju, ki ga lahko pričarajo Svrliške planine in šičevačka klisura.«

TRIGLAV, GLASILO SPD V ŠVICI

Lično urejeno glasilo, ki ga izdaja SPD v Švici predvsem zavoljo informacij, tokrat vsebuje kar precej zanimivega gradiva. V uvodnem članku obveščajo svoje člane o 10-letnici obstoja in delovanja tega društva. Metod Fikfak poroča o delu društva lani, potem sledimo natančno izpisanemu programu prireditvev za letos, o sestavu UO SPD Triglav in nadzornega odbora. Pozornost pritegne članek na temo varstva narave, sledi nekaj vabil za izlete in pa vtisov z izletov; tudi navodila za planinsko opremo in hrano so našla svoje mesto v tem glasilu. V nadaljevanju nas informirajo o novem društvu Soča in pa o delu in organizacijski sestavi društva Planika.

ŽULJI

Med najbolj zanimive informativne liste sodi vsekakor tisti, ki ga izdaja KS in mladina Davča. To zato, ker list Žulji izhaja vsak letni čas, se pravi štirikrat na leto, predvsem pa zato, ker v njem ne manjka tudi planinskih tém. Lanska jesenska in

zimska številka na primer prinašata zanimiv zapis o Poreznu in o izumrlem planšarskem življenju na njem. Porezen in ljudje pod njim, avtor je Lojze Koder — sestavek vsakor predstavlja vir za tistega, ki se ukvarja s pašniško problematiko pri nas nekdanj in danes.

PLANINSKA POT »VERANA«: LISINA—ŠIJA—ORLJAK

Od planinskega doma pod Lisino (644 m) vodi čez Šijo (1234 m) do Orljaka (1108 m) planinska pot »Verana«.

Pot do planinskega doma pod Lisino vodi iz Matulja, Veprinca nad Opatijo. Hoje je za dve uri. Dom je oskrbovan. Od doma gre pot naprej do Črnega vrha, kjer gre en krak v smeri Planika; na križišču Planik—Lisina gre potem naprej po grebenu do vrha Šije. Ob poti je spominska plošča o sestanku partizanskega štaba iz Opatije. Do vrha Šije je dve uri hoda. Pri spustu proti Vodiciam bomo naleteli tudi na škaflo z vpisno knjigo. Do Orljaka je treba hoditi dve uri. Do vrha Orljaka vodi pot po iglastem gozdu, potem pa sledi strm vzpon. Z vrha gremo lahko do Slavnika, ko se v dolini odcepi proti Muni, desno v Račjo vas pa gremo po levem odcepu. V Račji vasi lahko tudi prenočimo. Z Orljaka do Mune je dve uri hoda, od Mune do Račje vasi pa uro. Iz Račje vasi so ugodne zveze za Reko, iz Mune pa tudi za Kozino. Priporočajo, da to pot začnete v Lisini, ker je bolj položna in manj zahtevna.

Josip Sakoman

PLANINSKI POHOD PO POHORJU

Prvo letošnje nedeljo je Savinjski MDO organiziral planinski pohod na Osankarico—Tri žeblje—Pesek—Roglo. Pohod postaja čedalje bolj množičen, saj so se ga letos udeležili tudi planinci pomurskega MDO, pridružili pa so še ljubljanski. Vreme je bilo do Peska dobro, do Rogle pa jih je spremljal pravi snežni metež. Prvi pohod je bil leta 1975, organiziral pa ga je PD Zreče.

B. J.

PLANINARSKI LIST 1/81

Planinsko društvo »Kamenjak« iz Reke, mimogrede povedano, letos praznuje 20-letnico delovanja, izdaja Planinarski list štirikrat na leto. Prva letošnja številka prinaša nekaj res zanimivih sestavkov. Uvodnik — Pogumno in po planinsko — prispeval ga je Vladimir Konestabo — je posvečen 20-letnici planinskega organiziranega delovanja na tem področju; Viktor Stipčić je prispeval zapis o spominskem pohodu na

Titov vrh 1981; Naj bo tudi to naš prispevek naši slavni preteklosti — tako je naslovil sestavek Branko Havrič, ko govori o vtisih po Transverzali upora. Omenimo naj še to, da ta številka vsebuje tudi orientacijski program dela za letošnje leto, v katerem zlahka razberemo, da je PD Kamenjak res zgledno in delovno društvo.

ISTRSKA PLANINSKA POT »LABINSKA REPUBLIKA«

Poročajo, da so za transverzalne na področju Slavnik—Učka — v Račji vasi spremenili ceno za prenočevanje. Zdaj velja 50 dinarjev, za skupine, večje od štirih udeležencev pa je treba prenočišče rezervirati in sicer po pošti 51422 Lanišče.

GORSKA DEŽELA JUGOSLAVIJA

V 3. št. Alpinismusa je na strani 70 v rubriki Informacije objavljena notica z naslovom Gorska dežela Jugoslavija, v kateri avtor razčlenjuje članstvo po posameznih republikah in zaključuje poročilo z ugotovitvijo, da imajo jugoslovanski planinci trdno organizacijsko podlago.

HOTEJ/L 2/80

Informativno planinsko glasilo dveh brnskih športnih društev (Lokomotiva, Vysokohorské sporty) izhaja že 15. leto. Jesenska številka prinaša članek o osvajanju Annapurne (prir. L. Ledek). O kombinirani vezavi več klinov piše V. Krejčí. Spomine na smučarske tekme obuja J. Borkovec. Zgodovino alpinizma na kratko povzema J. Krch. R. Robins opisuje plezanje v peščencu. Ob koncu je pogovor z načelnikom AO Lokomotiva J. Šimkom.

F. V.

TURISTA 1/81

V uvodniku 1. številke 20. (33.) letnika slika I. Petřík zimske čare Šumave. O pomenu žigov razmišlja M. Pavlas. Na dveh straneh so razgrnjeni izbrani letošnji daljši pohodi. Budislavske peščenjakove skale opisuje J. Duchoň, Velko Javorino (970 m, najvišji vrh Belih Karpatov) pa ing. J. Kúr. Prijetno je popotovanje po dolini Javornice (Z. Birner). Z lepimi posnetki nas ing. J. Loudín vabi na zimske razglede okrog Terchove, I. Netopil v neznanu dolino Biele vode v Kremniškem pogorju, J. Vápeník s kajakom nizdol po Kosem potoku, I. Večl pa na mrzlo nočitev v šotoru sredi šumavskih gozdov. J. Saxl opisuje Boskovice. Nasvete za biciklistovo obutev daje ing. I. Hrubíšek. Na gozdnato Kněhyno (1257 m) v Beskidih opozarja P. Samuel. Prva učna

pot v ČSSR je bila odprta 1965 na Medníku nedaleč od Prage; ob 15-letnici so jo obnovili in izdali nov vodnik po tem rezervatu (J. Čeřovský). O mazanju smuči piše F. Martiš.

F. V.

IZLET NA TRSTELJ

Planinsko društvo Postojna je 14. februarja organiziralo izlet na Trstelj. Udeležilo se ga je približno 70 planincev.

Zgodaj zjutraj smo se odpeljali proti Ajdovščini. Ustavili smo se v vasi Potok in se toplo oblečeni zavoljo mrzlega a lepega jutra, razvrstili po poti, ki se je leno vlekla med grličji, poraslimi z vinsko trto. Na vrh smo hodili dobro uro. Po kratkem razgledovanju smo šli v koč, vendar je bilo na svežem zraku prijetneje. Sestopali smo hitreje, kot pa smo se vzpenjali.

Z izletom smo bili zadovoljni. To so kazali tudi živahni pogovori in vedri obrazi udeležencev.

Planinska sekcija Gimnazije
Postojna

ZIMA 1980/81 NA KREDARICI

Med zimske mesece štejemo december, januar in februar. Če pa gremo v gore, ugotovimo, da se z rastočo nadmorsko višino zima daljša. Trajanje zime po eni strani označuje trajanje snežne odeje, po drugi pa meseci z negativnim temperaturnim poprečkom.

Po prvem kriteriju bi se pričela zima na Kredarici konec oktobra ali v začetku novembra, ko sneg ne skopni več. Prenehala pa bi maja (redkeje) ali junija (česče) ko sneg dokončno skopni.

Po drugem kriteriju so zimski meseci vsi meseci med novembrom in majem. Med obema kriterijema torej ni bistvene razlike v visokogorju. Ker pa je bilo novembrsko vreme že prikazano z opisom jeseni na Kredarici, si bomo ogledali samo december 1980, januar in februar 1981. Druge mesece, ki so na Kredarici dejansko še zimski, pa bomo obravnavali takrat, ko bomo opisovali pomladanske razmere.

Vsi trije zimski meseci so bili prehladni v primerjavi z normalnimi tj. dolgoletnimi temperaturnimi poprečki. Temperaturni poprečki posameznih mesecev znašajo: $-8,3^{\circ}$ za december ($-7,1^{\circ}$ = dolgoletni popreček), $-12,0^{\circ}$ za januar ($-8,6^{\circ}$) in $-10,3^{\circ}$ za februar ($-8,9^{\circ}$).

Absolutni temperaturni ekstremi so bili v mejah doslej znanih vrednosti. Maksimalne dnevne temperature so znašale v decembru 5° (dne 5. dec.), v januarju $2,0^{\circ}$ (dne 1. jan.) in v februarju $6,0^{\circ}$ (dne 9. feb.). Minimalne, tj. najnižje dnevne temperature so bil v decembru $-22,2^{\circ}$ (dne 8. dec.), v januarju $-25,1^{\circ}$ (dne 9. jan.) in v februarju $-21,6^{\circ}$ (dne 13. feb.).

Prvi obravnavani mesec (december) je bil prekomerno oblačen, saj je njegov mesečni popreček znašal 6,2 (dolgoletni popreček 5,5). Druga dva meseca pa sta bila podpoprečno oblačna. Januarski popreček oblačnosti je znašal 4,0 (dolgolet. popr. 5,5) februarski pa 4,5 (dolgolet. popr. 5,8). Stopnja mesečne oblačnosti je močno vpli-

Uredniku in bralcem Planinskega vestnika (Zimski pohod na Snežnik 14. 3. 1981)

vala na število ur s sončnim sijem, ki jih registrira heliograf na Kredarici. V decembru je bilo na Kredarici registriranih samo 79 ur s sončnim sijem, kar je komaj 29 % maksimalnega možnega trajanja sončnega sija. V januarju je heliograf registriral 134 ur sončnega sija, kar je 48 % njegovega maksimalnega možnega trajanja. V februarju pa je sijalo sonce na Kredarici 135 ur ali 47 % od maksimalnega možnega trajanja.

Oblačnost, sončni sij in padavine so v medsebojni vzročni povezavi. Če je enega preveč, je drugega premalo. V decembru je v 14 padavinskih dneh padlo na Kredarici 128 mm padavin, kar je 110 % normalne vrednosti. Januarja je padlo v osmih padavinskih dneh samo 17 mm padavin, kar je komaj 17 % od za ta mesec normalne množine moče. V februarju je prav tako v osmih dneh padlo 37 mm padavin ali 39 % normalne vrednosti.

Padavine so padale izključno v obliki snega. Snežna odeja naj bi se polagoma debelila, kolikor močni vetrovi snega niso ponovno zvrtnčili in prenašali ter ga odlagali v zavetrinah ali pa gradili z njim zamete in opasti.

V obravnavanem obdobju je bila snežna odeja najdebelejša 22. dec. 1980, ko je njena debelina merila 250 cm. Januarska debelina je znašala 234 cm med 7. in 9. ter 15. in 16. januarjem. V februarju pa je merila 240 cm (25.—28. feb.).

V decembru, januarju in februarju so bili redki dnevi na Kredarici brez močnejših

vetrov. Neredko so tamkaj dosegali vetrovi orkansko jakost (stopnja 12 po Beaufortovi lestvici), kar ustreza hitrosti prek 118 km/h.

In tako moremo skleniti, da je bil december za planinstvo precej neugoden, medtem ko sta januar in februar planincem bila še kar naklonjena.

F. Bernot

MAJSKI PROGRAM ODDAJ ODMEVI Z GORA

(II. program RTV Ljubljana, 17.40 do 17.50)

Najprej tole: Poslušalci te oddaje so gotovo že opazili, da je zdaj oddaja Odmevi z gora na sporedu pet minut kasneje, kot je bila doslej, torej ob 17.40! Za maj pa je urednik te oddaje pripravil naslednje teme: 1. maja bo na sporedu praznična oddaja na temo »gora in človek«, naslednji teden bo imela besedo Miša Felle, ko bo govorila o akciji ciciban-planinec v koroški regiji. 15. maja bomo poslušali opis vzpona na goro Edvard Bjerg, najmarkantnejšo goro na Grönlandiji. Opis je prispeval Boro Jeřabek. Naslednji teden bo imela besedo Helena Giacomelli. Predstavila nam bo vzdušje »čisto mladih planincev«. In zadnja oddaja Odmevov v maju? Ta pa je namenjena Pogovoru pod Poreznom, v katerem sodeluje Franc Peternel, po domače Jurež iz Davče. Govora pa bo o vsakdanjih kmečkih rečeh pa tudi o — skrbah.

ANDREJ VIDMAR

izdeluje

planinske prapore, zastave, embleme,
trakove, spominske žebličke itd.

Naročila sprejema na naslovu

TACEN 47

61211 ŠMARTNO pod Šmarno goro, Ljubljana

ZALOŽBA KASET IN PLOŠČ

RTV LJUBLJANA

- PEVSKI ZBORI
- SIMFONIČNA GLASBA
- OPERE
- NARODNA IN NOVA
NARODNA GLASBA
- ZABAVNA GLASBA
- JAZZ
- ROCK
- TEČAJI TUJIH JEZIKOV
- RADIJSKE IGRE ZA OTROKE
- RADIJSKA ŠOLA
- VSE ZA VAS NA KASETAH IN
PLOŠČAH RTV LJUBLJANA

